

**ВОЛИНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:

ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ

Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної

Інтернет-конференції

ЛУЦЬК 20 січня 2024 року

МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА:
ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА, ІННОВАЦІЇ**

**Матеріали
ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
(20 січня 2024 року)**

Луцьк – 2024

Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 14 від 20.12.2023 року)

У Збірнику представлено Матеріали виступів учасників Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації».

Матеріали подано в авторській редакції.

Наукова рада:

Алендарь Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Антонюк В. З. кандидат педагогічних наук, доцент; Бартків О. С., кандидат педагогічних наук, доцент; Гавриш Н. В., доктор педагогічних наук, професор; Дурманенко О. Л., кандидат педагогічних наук, доцент; Ємчик О. Г., кандидат педагогічних наук, доцент; Заремба Л. В., кандидат педагогічних наук, доцент (відповідальна за випуск); Здіховський А. М. старший викладач; Мельник І. М., кандидат педагогічних наук, доцент; Семенов О.С., доктор педагогічних наук, професор (голова); Семенова Н. І., кандидат педагогічних наук, доцент; Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор; Смолюк С.В., кандидат педагогічних наук, доцент; Томашевська І. П., кандидат педагогічних наук, професор; Фенко М. Я., кандидат філологічних наук, доцент.

Технічний редактор: Богдан І. О.

Рецензенти:

Андрющенко Т. К., доктор педагогічних наук, професор, Комунальний навчальний заклад «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

Мачинська Н.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Улюкаєва І. Г., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету

© Волинський національний університет імені Лесі Українки

© Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

© Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

ЗМІСТ

I. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	11
Алендар Надія	11
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	11
Бабич Анастасія.....	18
Палецька Аліна.....	18
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В РОБОТІ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	19
Бартків Оксана.....	22
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ	22
Березняк Дарія.....	26
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В ЗДО	26
Ващук Ірина.....	29
ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ...	29
Дубенчук Мар'яна.....	33
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗДО	34
Заремба Людмила.....	37
ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	37
Іщук Мар'яна.....	41
РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ.....	41

Корчук Остап.....	45
АДАМ МІЦКЕВИЧ І УКРАЇНА: ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА У КОЛІ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ.....	45
Литвинюк Анна.....	51
ФІЗИЧНА ГОТОВНІСТЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ.....	51
Лошик Любов.....	55
ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ ТА УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	55
Луцюк Дарина.....	59
ВАЖЛИВІСТЬ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	60
Луцюк Дарина.....	64
Можар Анна.....	64
ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	64
Майструк Вікторія.....	68
Новохіжина Ганна.....	68
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ.....	68
Майструк Вікторія.....	71
Соколюк Олена.....	71
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ КОМУНІКАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ.....	71
Мельник Ірина.....	75
Ковальчук Неля.....	75
АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В СУЧАСНІЙ	

ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ	75
Можар Анна.....	79
Луцюк Дарина	79
ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	79
Нижник Тетяна.....	84
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЕТАПІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	84
Палецька Аліна.....	87
Бабич Анастасія.....	87
ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ	87
Приймачук Марія.....	90
ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗДО У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ	91
Савоник Тетяна	93
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВІРШІВ ДІТЬМИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	93
Смолюк Артем.....	96
РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	97
Смолюк Іван	100
ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	100
Смолюк Світлана	105
ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ	

РАННЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	105
Федоришина Яна.....	109
ВИКОРИСТАННЯ КНИЖОК-ІГРАШОК ДЛЯ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	109
Чернюк Оксана.....	113
СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІЙ ГРІ	113
Юнак Мар'яна	116
ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	116
2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	120
Бабич Анастасія.....	120
Палецька Аліна.....	120
АДАПТАЦІЯ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ДІТЕЙ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО.....	120
Бартків Оксана.....	124
ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ІНТЕГРОВАНИХ ЗАНЯТТЯХ..	124
Березняк Дарія.....	129
ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДИТИНИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	129
Знайомська Олена	133
Майструк Вікторія	133
ОЗДОРОВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	133

Луцюк Дарина	137
Можар Анна.....	137
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	137
Можар Анна.....	142
Луцюк Дарина	142
ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У РОБОТІ З РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ОПИСОВОГО ТИПУ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	142
Палецька Аліна.....	147
Бабич Анастасія.....	147
МІЖОСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗДО, ЯК КЛЮЧ ДО СПРИЯТЛИВОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	147
Семенов Олександр	151
РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	151
Юсенко Марина	156
РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КРЕАТИВНОСТІ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	156
3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	161
Бабич Анастасія.....	161
Палецька Аліна.....	161
ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ	

ВИХОВАНЦІВ	161
Березняк Дарія	165
ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	165
Демчук Діана	169
РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ПЕДАГОГІЧНОЮ СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРІ	169
Можар Анна	173
Луцюк Дарина	173
ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ	173
Палецька Аліна	178
Бабич Анастасія	178
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	178
Череван Вікторія	182
ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗДО У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ	182
4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ	
ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	187
Гавриш Наталя	187
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН	187
Ємчик Олександра	191
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	191

Лошик Любов	195
Дурманенко Оксана	195
ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО...	195
Семенова Наталя	199
ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ	
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ	
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	199
Фенко Марія	204
РОЛЬ МОВЛЕННЄВОЇ ЕТИКИ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ	
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	204

I. ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Алендар Надія

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ОСВІТНИЙ ПРОСТІР ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Інтенсифікація сучасного суспільства висуває нові вимоги до людини та її здоров'я. Зростає значущість і цінність здорового способу життя особистості в контексті формування культури здоров'я всієї нації.

Результати медичних та соціологічних досліджень останніх років засвідчують стійку тенденцію до погіршення стану здоров'я дітей. Серед причин, що зумовлюють таку ситуацію, є: несприятливі соціально-економічні, побутові умови; відсутність належних умов для активної рухової діяльності особистості як у сім'ї, так і в навчальному закладі; незбалансоване харчування, формалізований підхід до загартування; порушення норм фізичної та розумової працездатності; недотримання санітарно-гігієнічного, повітряного, світлового режимів організації життя дитини. Однією з першопричин такого становища є протиріччя між потребами дітей та виховними засобами, що використовуються в педагогічному процесі. Для усунення цього протиріччя в педагогіці створюється новий напрям – здоров'язбережувальна освіта, в основу якої покладено ідею пріоритетності здоров'я суб'єктів педагогічного процесу як стержневого компонента особистості, що дозволяє забезпечити оптимальну життєдіяльність педагога та вихованців. Здоров'я як основа життєдіяльності людини становить складний та багаторівневий феномен, що охоплює фізіологічний, психологічний, соціальний та педагогічний компоненти. Останній розуміємо як формування здорового способу життя особистості з раннього дитинства. Одним із напрямів вирішення цієї проблеми є створення здоров'язбережувального простору в дошкільному навчальному закладі.

Поняття здоров'язбережувальний простір це багаторівнева освітня система і соціально організоване виховне середовище, в якому пріоритетами виступають: здоровий спосіб життя, культура здоров'я, прогнозування здоров'язбережувальної діяльності. Змістовними компонентами здоров'язбережувального простору є соціальний, креативно-діяльнісний і реабілітаційний .

В організації здоров'язбережувального простору мають бути враховані концептуальні положення щодо формування здорового способу життя дитини: пріоритет здоров'я над іншими цінностями; здоров'я – найважливіша життєва цінність; валеологічний підхід; принцип здорового способу життя, дотримання режиму; педагогізація довкілля; принцип профілактики здоров'я дітей; принцип природовідповідності; різноманітність форм і методів валеологічного виховання; принцип саморегуляції; відмова від негативних впливів на здоров'я; принцип збережувальної та тренувальної технологій .

У контексті реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти складовими здоров'язбережувального простору дошкільного навчального закладу, на нашу думку, можуть бути визначені такі чинники, що впливають на здоров'я і здоровий спосіб життя, - уміння відстежувати позитивні й негативні зміни в стані власного здоров'я і здоров'я інших; уміння складати ефективну програму збереження здоров'я; уміння створювати здоров'язбережувальний простір; володіння способами організації діяльності з профілактики і здоров'язбереження; володіння ефективними технологіями оздоровлювального спрямування, вироблення стійких мотивів до реалізації здоров'язбережувальної поведінки.

Стратегічними завданнями дошкільної освіти, окресленими в Законі України "Про дошкільну освіту", Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті, передбачено не тільки збереження і зміцнення здоров'я, а й активне формування основ здорового способу життя в дітей, починаючи з раннього віку. Реалізація цього завдання передбачає впровадження в практику сучасного дошкільного навчального закладу здоров'язбережувальних

технологій, які є важливим складовим елементом здоров'язбережувального освітнього простору і включають взаємозв'язок та взаємодію всіх факторів педагогічного процесу, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дитини на всіх етапах її розвитку та виховання.

Як зазначає О. Московченко, здоров'язбережувальні технології – це сукупність наукових знань, засобів, методів і прийомів, що дозволяють оцінити функціональні та психофізіологічні параметри здоров'я індивіда; на основі оцінки параметрів здоров'я підібрати адекватне тренувальне навантаження, що дозволяє підвищити функціональні можливості організму з метою переходу його на новий рівень функціонування для збереження і зміцнення творчого потенціалу, підвищення рівня працездатності і соціальної активності, вирішення завдань спортивної підготовленості [3]. Т. Бойченко відмічає, що сутність здоров'язбережувальних технологій полягає в проведенні відповідних коригувальних, психолого-педагогічних, реабілітаційних заходів із метою поліпшення якості життя особистості: формування більш високого рівня її здоров'я, навичок здорового способу життя, забезпечення професійної діяльності та її мінімальної фізіологічної "вартості" [1]. Т. Карасьова наводить таку класифікацію здоров'язбережувальних технологій: медико-гігієнічні технології; фізкультурно-оздоровлювальні технології; екологічні здоров'язбережувальні технології; технології забезпечення безпеки життєдіяльності; здоров'язбережувальні освітні технології [2].

У цих класифікаціях зосереджується увага на змістових напрямках функціонування здоров'язбережувального простору та загальних завданнях, які вирішуються за допомогою таких технологій. Оскільки здоров'язбережувальний простір розглядають як багаторівневу освітню систему і соціально організоване виховне середовище, то в його контексті найбільш ґрунтовною є класифікація Є. Мітіної. Вона класифікує здоров'язбережувальні технології за характером діяльності на спеціальні (вузькоспеціалізовані) і комплексні (інтегровані). Серед спеціальних здоров'язбережувальних технологій виокремлюють: медичні (технології профілактики захворювань;

корекції і реабілітації соматичного здоров'я; санітарно-гігієнічної діяльності); освітні, що сприяють здоров'ю (інформаційно-навчальні та виховні); соціальні (технології організації здорового й безпечного способу життя; профілактики й корекції девіантної поведінки); психологічні (технології профілактики і психокорекції психічних відхилень особистісного й інтелектуального розвитку). До комплексних здоров'язбережувальних технологій відносять: технології комплексної профілактики захворювань, корекції та реабілітації здоров'я (фізкультурно-оздоровлювальні і валеологічні); педагогічні технології, що сприяють здоров'ю; технології, що формують здоровий спосіб життя .

Отже, здоров'язбережувальні технології об'єднують у собі всі напрями діяльності навчального закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей. Ця особливість обумовлює багатоваріантність тлумачення поняття «здоров'язбережувальні технології» і дозволяє згрупувати їх за напрямками.

Здоров'язбережувальні технології розуміють як забезпечення сприятливих умов перебування дитини в навчальному закладі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); як оптимальну організацію педагогічного процесу (відповідність до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог); як оптимальний руховий режим.

Уточнення класифікації знаходимо в роботах О. Ващенко. Автором виокремлено такі типи технологій: здоров'язбережувальні – технології, що створюють безпечні умови для перебування, навчання та праці в школі, та ті, що вирішують завдання раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм), відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини; оздоровлювальні – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я учнів, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія; технології навчання здоров'я –

гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються завдяки включенню відповідних тем до предметів загальнонавчального циклу, введення до варіативної частини навчального плану нових предметів, організації факультативного навчання та додаткової освіти; виховання культури здоров'я – виховання в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини .

Специфіка організації педагогічного процесу дошкільного навчального закладу дозволяє стверджувати, що здоров'язбережувальні технології за ступенем впливу на здоров'я дитини є найбільш дієвими. Головною їхньою ознакою є використання психолого-педагогічних методів та прийомів, комплексний підхід до вирішення проблем збереження здоров'я. Виокремлюють три підгрупи: організаційно-педагогічні технології, що визначають структуру педагогічного процесу, попереджують стан утоми, явище гіподинамії та інших дезадаптивних станів; психолого-педагогічні технології, пов'язані з безпосередньою професійною діяльністю, в тому числі психолого-педагогічний супровід педагогічного процесу; навчально-виховні технології, які включають програми із формування в дітей знань основ здорового способу життя, культури здоров'я.

Вибір здоров'язбережувальних технологій залежить від: програми діяльності закладу дошкільної освіти, пріоритетних навчально-виховних завдань, стану здоров'я вихованців, їхніх інтересів та вподобань, урахування спрямованості засобів оздоровлення на вдосконалення основних показників фізичного розвитку дітей, наявного кадрового потенціалу (актуальним є питання психологічної готовності вихователів до перебудови власної професійної діяльності, впровадження інноваційних технологій, самовдосконалення, рівень усвідомлення відповідальності за власне здоров'я та

здоров'я своїх вихованців), матеріально-технічного забезпечення (наявність окремого приміщення для проведення фізкультурно-оздоровлювальних заходів, майданчиків, фізкультурних куточків у групових кімнатах, фіто-кімнати, кімнати для відпочинку вихователів тощо), екологічних факторів (екологічна ситуація в країні, регіоні, наповнюваність груп, відповідність санітарно-гігієнічних вимогам), наявного рівня співпраці з батьками вихованців, усвідомлення ними значущості цілеспрямованої роботи зі збереження та зміцнення здоров'я дітей (батьки мають бути прикладом для власних дітей), можливостей ефективно здійснювати моніторинг результативності запроваджуваних технологій.

Крім того, будь-яка технологія має відповідати критеріям технологічності: системність, комплексність, цілісність, науковість, концептуальність, розвивальний характер, структурність, ієрархічність, логічність, алгоритмічність, якість, варіативність, гнучкість, процесуальність, керованість, інструментальність, діагностичність, прогнозованість, ефективність, оптимальність, відтворюваність .

У сучасних дошкільних навчальних закладах здоров'язбережувальні технології набули широкого розповсюдження. Вихователі використовують казкотерапію, фітболгімнастику, пальчикову гімнастику, психогімнастику, дихальну гімнастику, кінезорефлексотерапію, аромо- та фітотерапію, кисневі напої, кольоротерапію, різні види масажу (з використанням щіток, шишок, горішків, точковий, самомасаж), ігровий тренінг, урізноманітнюють роботу шляхом застосування нетрадиційного обладнання тощо. Проте часто спостерігається безсистемне та епізодичне їхнє використання, не забезпечується цілісність в організації здоров'язбережувального простору, не завжди впровадженню технології передують діагностика стану здоров'я дітей та усвідомлення кінцевого результату, перспективи подальшого вдосконалення.

Під час проектування здоров'язбережувального простору дошкільного навчального закладу необхідно забезпечити такі педагогічні умови: розробка та затвердження здоров'язбережувальної концепції, формулювання стратегічних

цілей та завдань, здійснення діагностики та моніторингу стану здоров'я дітей (особливу увагу слід приділити визначенню чітких критеріїв та показників), прилучення їх до основ здорового способу життя, підвищення професійної компетентності педагогічного колективу в контексті здоров'язбережувальної діяльності, змістовна взаємодія всіх суб'єктів педагогічного процесу (адміністрація, вихователі, інструктор із фізичної культури, психолог, медична сестра, діти, батьки), визначення їхніх обов'язків та відповідальності в реалізації програмних цілей.

Аналіз практики дошкільного виховання та експериментальних досліджень із впровадження здоров'язбережувальних технологій в систему фізкультурно-оздоровлювальної роботи дошкільного навчального закладу дозволяє сформулювати поради практичним працівникам щодо застосування таких технологій у роботі з дітьми: чітко плануйте свою діяльність; добре опануйте обрану технологію; створюйте відповідне середовище; узгоджуйте свої дії з батьками дітей, забезпечуйте єдність підходів дошкільного навчального закладу і батьків до запроваджуваної технології; залучайте вихованців тільки за їхнім бажанням; будьте самі в доброму настрої; слідкуйте за власним здоров'ям; пам'ятайте, що здорову дитину може виховувати здоровий педагог; регулюйте індивідуальні навантаження, враховуйте принцип прогресуючого навантаження; використовуйте у своїй діяльності екологічно доцільні предмети; дотримуйтесь гігієнічних вимог; самовдосконалюйтесь.

Основою для розробки критеріїв ефективності функціонування здоров'язбережувального простору можуть слугувати: матеріально-технічна забезпеченість здоров'язбережувального простору (розташування приміщень, наявність санітарно-технічного, медичного, фізкультурного обладнання та оснащення, комплектування груп); відповідність організації системи харчування чинним санітарним правилам та нормам; міжособистісні взаємини між суб'єктами педагогічного процесу; стан фізичного та психічного здоров'я дітей і вихователів (індекс здоров'я, зниження захворюваності, підвищення емоційного тону); показники рухової підготовленості дітей, рівень

професійної компетентності педагогів, цілісність оздоровлювальних впливів та стабільність результатів.

Отже, важливими позитивним зрушеннями в модернізації освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах є його валеологічна спрямованість. У цьому контексті важливим завданням педагога є формування в дітей пріоритетів здоров'я, почуття відповідальності за нього та культури здоров'я. Одним зі шляхів його реалізації є організація здоров'язбережувального освітнього простору, спрямованого на забезпечення умов для збереження та зміцнення здоров'я дітей, формування в них знань та навичок здорового способу життя. Важливою змістовною складовою такого простору є здоров'язбережувальні технології. Від цілісності та систематичності їхнього використання залежатиме й ефективність фізкультурно-оздоровлювальної роботи з дітьми дошкільного віку. Різні види здоров'язбережувальних технологій допоможуть колективу навчального закладу забезпечити багаторівневість освітньої системи в межах здоров'язбережувального простору. Усе це націлює педагогів на пошук найбільш раціональних шляхів збереження та зміцнення здоров'я підростаючих поколінь.

Список використаних джерел:

1. Бойченко Т. Валеологія – мистецтво бути здоровим *Здоров'я та фізична культура*. 2015. №2. С. 1-4.
2. Лохвицька Л. В., Андрущенко Т. К. Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати *Дошкільне виховання*. 2013. № 2 С. 24–27.
3. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. К.: А.С.К., 2021. 256 с.

Бабич Анастасія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Палецька Аліна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В РОБОТІ ІЗ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Казкотерапія – це інтегрована діяльність, у якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, що спрямована на самостійність, активність, творчість, регулювання дитиною власного емоційного стану.

«Казкотерапія» – це метод психотерапії, в якому використовуються казки для досягнення психологічного благополуччя та вирішення проблем. Цей підхід базується на тому, що казки можуть бути потужним засобом впливу на емоційний стан і мислення людини.

Аналізуючи науково-методичну літературу з проблеми дослідження, можна констатувати, що казкотерапія в умовах діяльності закладу дошкільної освіти сприяє розвитку у дітей: активності, самостійності, емоційності, творчості а також зв'язного мовлення.

Що ж таке казка та для чого її використовують у роботі із дітьми?

Казка – це жанр літературного або усного твору, який часто має магичні або фантастичні елементи і призначений для розваги, навчання чи передачі певної моралі чи життєвого досвіду.

Зазвичай казка має сюжет, в якому зустрічаються персонажі, які подолали труднощі чи виконали завдання. Вона може мати щасливий кінець та передавати деякий позитивний аспект або мудрість. Казки можуть бути призначені як для дітей, так і для дорослих, і вони існують в різних культурах.

Казки можна класифікувати як народні (традиційні народні оповідання, що передаються усно) та літературні (створені письменниками). Казка може бути інструментом не лише розваги, але і педагогічного впливу, а також використовується у різних психотерапевтичних практиках, таких як казкотерапія. В казках дитина може знайти відповіді на питання, як самостійно впоратись із багатьма життєвими перешкодами, як цінувати дружбу, отримати уявлення про честь та вірність [3].

Найважливіше завдання казкотерапії – заповнити внутрішній світ дитини добром. Цінність казки як методу виховання полягає в тому, що в ній детально

викладається певна схема дій, які послідовно виконуються. Це дуже важливо для дитини, для того, щоб засвоїти зв'язок між причиною і наслідками.

Серед основних функцій казки можна виділити наступні:

1. Розвиток мовлення: Слухання та розуміння казок сприяє розвитку мовлення та лексичного запасу.

2. Сприяння соціальному розвитку: Казки можуть використовуватися для опанування соціальних навичок, таких як співпраця, емпатія, розуміння власних та чужих емоцій.

3. Розвиток креативності: Створення або творчий аналіз казок розвиває уяву та креативність у дітей.

4. Підтримка емоційного благополуччя: Казки можуть допомагати дітям вирішувати емоційні питання, виражати свої почуття та розуміти їх.

5. Виховання моральних цінностей: Багато казок містять моральні повчання, які сприяють формуванню моральних цінностей у дітей.

6. Саморегуляція та управління стресом: Казкотерапія може вчити дітей технікам саморегуляції та допомагати їм управляти стресовими ситуаціями.

7. Підтримка в розвитку особистості: Казки можуть допомагати дітям розуміти себе, власні потреби та бажання, що сприяє формуванню позитивної самооцінки.

8. Психологічна підтримка при труднощах: Казки можуть бути корисним інструментом для дітей, які стикаються з труднощами чи страхами, допомагаючи їм знаходити рішення та переборювати труднощі [4].

Метод казкотерапії можна використовувати як індивідуально, так і у груповій формі, залежно від потреб та контексту, адже вона виступає ефективним інструментом фізичного, емоційного та соціального розвитку дітей.

В ході дослідження ми визначили, що існує безліч різноманітних способів використання казкотерапії в освітньому процесі ЗДО, а саме:

– читання казок (педагоги можуть регулярно читати дітям казки під час літературних занять або перед сном. Це сприяє розвитку слухової уваги та мовленнєвих навичок),

– створення казок (діти можуть брати участь у створенні власних казок, що розвиває творчість, сприяє вираженню власних думок та уяви),

– обговорення казок (після читання або перегляду казки можна обговорити її з дітьми за допомогою запитань про персонажів, сюжет, а також емоції героїв),

– використання рольових ігор (коли діти можуть використовувати елементи казки для рольових ігор. Це сприяє розвитку соціальних навичок, емпатії та сприймання ролей),

– виконання творчих завдань (використання творчих завдань, таких як малювання, ліплення, конструювання, пов'язаних з казкою. Це може допомагати виразити індивідуальний погляд дитини на події чи персонажів казки),

– музична казкотерапія (використання музики та рухових вправ під час читання казок або створення музичних інтерпретацій сюжетів),

– робота з емоціями (користуючись сюжетами казок, діти можуть вивчати та усвідомлювати різні емоції. Обговорення того, як персонажі впоралися з емоціями, може бути корисним для розвитку емоційної грамотності),

– сценарії для групових вправ (розробка групових вправ на основі сюжетів казок, які допомагають зміцнити співпрацю та комунікацію між дітьми) [1].

Отже, казкотерапія є важливим та необхідним елементом у роботі із дітьми дошкільного віку. Роль казкотерапії полягає не лише в тому, щоб прочитати казку, доступну для розуміння дитини, але й виділити цінне, важливе для неї, звернути увагу на важливі деталі, обіграти казку іншим способом, зацікавити дитину, відповідаючи на питання, запропонувати намалювати прочитану казку.

При цьому важливо враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини під час використання казкотерапії. Крім того, співпраця з батьками може підсилити позитивний вплив цього методу на розвиток дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бурчик О.В. Групова казкотерапія в особистісно-орієнтованому вихованні дітей. *Вісник Житомирського державного університету імені І. Франка. Житомир.* 2005. № 25. С. 203–205.
2. Гуков О. Метод «створення казки з продовженням» у практиці психолога та психотерапевта. *Простір арттерапії: горизонти стосунків: матеріали VII міжнар. міждисциплін. наук.-практ. конф. м. Київ, 12-14 березня 2010р. К., 2010.*
3. Магдисюк Л.І., Федоренко Р.П., Замелюк М.І. Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III–IV рівнів акредитації. Луцьк: Східноєвроп. Нац. Ун-т ім. Лесі Українки, 2019. 150 с.
4. Казкотерапія в роботі з дошкільниками. Х.: Видавнича група «Основа», 2012.
5. Соловійова Л. Казкотерапія у навчально-виховному процесі. *Початкова освіта.* 2010. № 16. С. 12–13.

Бартків Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ

Упровадження в освітній процес основних положень Базового компоненту дошкільної освіти та врахування концептуальних засад Нової української школи зумовили модифікацію змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх педагогів, пошук інноваційних підходів до формування в здобувачів вищої освіти системи компетентностей організації інтегрованого навчання. Окреслене ставить перед закладами вищої освіти завдання підготовки фахівців, які уміють реалізовувати функції педагогічної діяльності на засадах інноваційності, креативності, технологічності; педагогів з підвищеною мотивацією до постійного самовдосконалення саморозвитку, самоосвіти та здатних до удосконалення soft skills.

Підготовка майбутніх педагогів до інноваційної діяльності досліджується Ю. Бурцевим, Т. Засекіною, Г.Коберник, О. Комар, А. Коваль, О. Красовською,

Т. Майструк, О. Мариновською та ін. Науковці аналізують сутність, компоненти та функції ефективної реалізації інноваційних технологій навчання; вивчають особливості використання освітніх технологій, які сприяють розвитку творчого потенціалу студентів. Проте, менше уваги вченими приділено дослідженню професійної підготовки майбутніх педагогів до використання інноваційних технологій в процесі інтегрованого навчання.

Різноманітність та значна кількість сучасних інноваційних педагогічних технологій вимагає від учителів пильної уваги та відповідної підготовки до їх вибору та впровадження в освітній процес і суттєво змінює роль самого педагога, який набуває функцій новатора, наставника, консультанта і фасилітатора. Інноваційна діяльність передбачає сформованість у педагога найвищого ступеня педагогічної творчості, оновлення педагогічного процесу, внесення прогресивного у традиційну систему навчання й виховання [1] та формування готовності до сприйняття, оцінки й реалізації педагогічних інновацій.

Інноваційними називаємо технології, які ґрунтуються на використанні сукупності нових інтерактивних, активних методів та прийомів навчання, цілеспрямовано використовуються в процесі професійної підготовки задля формування в студентів інтегральної та системи загальних та фахових компетентностей організації інтегрованого навчання дітей [2, с. 99]. Ці технології характеризуються новизною, оптимальністю, можливостями творчого застосування в педагогічній практиці [3, с.12].

Зміст підготовки майбутніх педагогів до використання інноваційних технологій у процесі інтегрованого навчання передбачає формування в них системи компетенцій про інновації, педагогічні інновації, інноваційну діяльність, інноваційний потенціал, інноваційні технології. Здобувачі педагогічних професій мають усвідомлювати значимість цих знань у своїй професійній діяльності і бути вмотивованими до оволодіння ними, визнавати ці компетенції як особистісні і професійні цінності, без якої успішна педагогічна діяльність неможлива.

Ураховуючи модифікацію системи освіти, інформаційний розвиток суспільства та взявши до уваги погляди О. Дубасенюк, Г. Єфремової, О. Красовської В. Сазонової і ін., визначаємо такі педагогічні інноваційні технології, які є ефективними у підготовці майбутніх педагогів до інтегрованого навчання дітей:

– інтеграційні технології – сукупність методів і прийомів, які спрямовані на різні види інтеграції міжпредметних знань і вмінь, різноманітних видів діяльності на рівні інтегрованих курсів, технологій, тем, уроків, навчальних днів, навчальних циклів і ін. ;

– інтерактивні технології – мають на меті цілеспрямовану суб'єкт-суб'єкту взаємодію здобувачів освіти (інтерактивні технології кооперативного навчання («Два-чотири – всі разом», «Робота в групах», «Робота в парах» і ін.), технології колективно-групового навчання («Мікрофон», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення», «Обговорення проблеми в загальному колі», «Навчаючи вчуся», case – метод, «Дерево рішень» та ін.), технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри або симуляції, рольова гра, драматизація, «суд Prose», громадські слухання та ін.), технології опрацювання дискусійних питань («Займи позицію», «Зміни позицію», метод PRES, «Неперервна шкала думок» (нескінченний ланцюжок), дискусії різних видів (у стилі ток-шоу, з відкритим/закритим кінцем і ін.);

– технології критичного та креативного мислення – забезпечують розвиток критичного та креативного мислення, творчих здібностей, дослідницьких умінь («Кубування», «Гронування», «Шість капелюхів», «Асоціативний куц», «Передбачення» та ін.);

– ігрові технології – мають на меті активізацію освітнього процесу та його учасників;

– тренінгові технології – спрямовані на відпрацювання певних алгоритмів виконання типових практичних завдань [2, с.100].;

– інформаційно-комп'ютерні технології – спілкування у різних формах (діалог, диспут, лекції) з використанням інформації з різних джерел, що

супроводжується за допомогою аудіо-, відео засобів (форум, чат, відео конференція), а саме:

а) мережеві технології призначені для використання в освітньому процесі мережі Інтернет : Facebook, Viber, Telegram, Instagram і ін [4].

б) мультимедійні технології – сукупність прийомів, методів, способів продукування, обробки, зберігання, передавання аудіовізуальної інформації, через поєднання в одному програмному продукті тексту, графіки, аудіо- та відеоінформації, анімації;

в) хмарні технології (Cloud technologies) – дозволяють віддалено використовувати засоби обробки і зберігання даних;

– технологія портфоліо для вимірювання рівня навчальних досягнень;

– технологія скрайбінгу (автоскрайбінгу) як сукупність методів простої й доступної розповіді про складне, цікаве та ін.

До інноваційних технологій, які активно застосовуються сьогодні і які мають уміти реалізовувати майбутні педагоги в процесі інтегрованого навчання, відносимо й технології дистанційного навчання (кейс технологія, ТВ-технологія, змішані технології (кейс + мережа) та ін.

Використання інноваційних технологій в процесі підготовки майбутніх педагогів до інтегрованого навчання дітей значною мірою залежить від науковості, здатності до новаторської діяльності та творчості самого викладача, який має бути творцем, модифікатором конкретних нововведень; володіти творчими можливостями і мати необмежене поле для креативної педагогічної діяльності, оскільки на практиці може переконатися в ефективності інноваційних технологій навчання, проводити дослідницьку роботу, залучаючи до дослідництва студентів.

Список використаних джерел

1. Бартків О.С, Дурмененко Є.А, Дурманенко О.Л. Інноваційні технології професійної підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 3. С. 76–82.

2. Бартків О.С, Дурмененко Є.А. Підготовка майбутніх педагогів до використання інноваційних технологій в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 58. С. 98–102.

3. Дубасенюк О.А. Інноваційні освітні технології та методики в системі професійно-педагогічної підготовки. *Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології*

та методики: монографія / за ред. О. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. С. 14–47.

4. Сучасні освітні технології для нової української школи. URL: https://dnrb.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/12/Lapada_Educational_Technology_2019.pdf

Березняк Дарія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко О.Л.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ТА НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В ЗДО

Проблема обдарованості, таланту, геніальності сягає своїм корінням у глибину віків і безпосередньо пов'язана з проблемою розуміння сутності та природи людини, багатогранністю її проявів, що має статус міжнаукового предмета дослідження [1]. Обдарованість – це індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності. Необхідні для розвитку обдарованості природні задатки самі по собі не визначають її. Обдарованість розвивається в процесі засвоєння індивідом духовних та інших надбань людства, його творчої діяльності. Розрізняють обдарованість технічну, наукову, зокрема математичну, музичну, поетичну, художню, артистичну та ін. [3].

На сьогодні не існує універсального, визнаного і прийнятого всіма дослідниками визначення поняття «обдарованість». Найвідомішим і найпоширенішим у західній науці є визначення, запропоноване у свій час ще В. Штерном, який розумів обдарованість як загальну здатність індивіда свідомо орієнтувати своє мислення на нові вимоги, як загальну здатність психіки пристосовуватися до нових завдань і умов життя [1].

Особливості виховання і навчання обдарованих дітей регламентується такими нормативно-правовими документами: Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про основні засади державної підтримки

обдарованих дітей та молоді в Україні», Базовий компонент дошкільної освіти тощо.

Існують різноманітні підходи щодо диференціації обдарованості на види. Один з них:

- спеціальна (художня, музична, спортивна тощо) – високі досягнення у різних галузях творчості і виконавської майстерності;
- загальна (інтелектуальна) – швидке оволодіння основними поняттями, легке запам'ятовування і збереження інформації;
- академічна – успішність у засвоєнні окремих предметів;
- творча – характеризується здатністю висувати нові ідеї або блискуче використовувати те, що вже стало набутками суспільства;
- соціальна – схильність до встановлення конструктивних взаємовідносин з іншими людьми;
- однобічна – виключно високий рівень розвитку однієї групи здібностей, всі інші розвинені нижче середнього.

Зазначені види обдарованості не ізольовані один від одного: людина може бути обдарованою по відношенню до цілої групи споріднених здібностей. Але всі види обдарованості обов'язково передбачають певний рівень розвитку розумових здібностей. Чим вищий цей рівень, тим ефективніше її діяльність у тій або іншій спеціальній сфері [2].

Передумовами обдарованості є задатки (вроджені анатомо-фізіологічної особливості людини, що зумовлюють розвиток здібностей); здібності (індивідуальні якості особистості, які виявляються в певній діяльності і які забезпечують успіх саме в цій діяльності); схильності (емоційне ставлення, конкретна вибіркова спрямованість на певну діяльність, що заснована на інтересі до конкретної діяльності, потребі у її виконанні, бажанні виконувати її успішно). Система задатків, схильностей і здібностей у комплексі є обдарованістю, яка забезпечує виконання професійної діяльності людиною на високому рівні і досягнення значних успіхів [4].

Робота з обдарованими дошкільниками в Україні передбачає такі аспекти:

- використання позитивних ідей досвіду побудови державної освітньої політики щодо навчання і виховання обдарованих дошкільників;
- впровадження системи пошуку та виявлення обдарованих дітей, діагностики їхніх здібностей;
- співвідношення теоретичного і практичного компонентів в організації навчання і виховання обдарованих дітей;
- застосування форм і методів, відповідних стратегій у їх навчанні і вихованні;
- впровадження інноваційних технологій організації навчально-виховного процесу;
- надання обдарованим дітям додаткових освітніх послуг у формі залучення їх до спеціальних освітньо-розвивальних програм;
- підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими дітьми [5].

Вихователі ЗДО повинні спрямувати свою роботу на те, щоб сприяти розвитку обдарованості: використовувати індивідуальні форми роботи з дітьми, наповнити різноманітні осередки, в яких дітям буде цікаво проводити час, проводити роботу з батьками (консультації, бесіди, круглі столи, дискусії щодо виховання обдарованої дитини).

Отже, виховання та навчання обдарованої дитини – нелегка праця. Психологи, педагоги та батьки все частіше задаються питанням як зробити навчання і виховання обдарованої дитини ефективним. В педагогічній практиці існує багато напрацювань для розвитку обдарованої дитини: передовий педагогічний досвід, дослідження вчених, комплексні та парціальні освітні програми, розробки дидактичних матеріалів тощо.

Список використаних джерел

1. Антонова О.Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: монографія. Житомир, 2005. 456 с.
2. Вітвицька С.С., Єремєєва В.М. Педагогіка: навч. посіб. для студентів університетів заочної форми навчання та непедагогічного профілю. Житомир, 2017. 232 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 373 с.
4. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. Житомир, 2006. 320 с.
5. Ілійчук Л. Особливості навчання обдарованих дітей. *Гірська школа Українських Карпат*. Івано-Франківськ, 2013. № 8–9. С. 67–70.

Ващук Ірина
здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі
Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

ВИХОВАННЯ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Кожна дитина, виходячи з усіх своїх унікальних особливостей, розглядається як «індивід». Термін «індивід» визначає людину як представника соціуму, яка належить до людської спільноти, такої як група, клас, нація та ін. Водночас термін «особистість» асоціюється із соціально зумовленою системою психічних якостей індивіда, що визначається його залученістю до конкретних суспільних, культурних та історичних відносин. Біологічні характеристики людини в цьому контексті не розглядаються. Особистість розглядають як унікальний комплекс фізичних та психічних аспектів, таких як темперамент, риси характеру, здібності, потреби та інтереси. Ці характеристики проявляються у різних сферах життя, таких як пізнавальна діяльність, навчання, праця, вчинки та взаємини з іншими.

Унікальність психіки та особистісна неповторність кожного індивіда формують концепцію «індивідуальності». Індивідуальність виявляється у тотальній характеристиці особистості, включаючи оригінальність психічного складу, унікальність «Я», здібностях, потребах, інтересах, рисах характеру, відчутті власної гідності, світогляді, системі знань, вміннях, навичках та рівні розвитку інтелекту [3]. Формування індивідуальності людини базується на анатомо-фізіологічних властивостях, які, в свою чергу, трансформуються під впливом розвитку та виховання, породжуючи різноманітні вияви унікальності.

Розвиток особистості – це процес становлення та вдосконалення фізичних та духовних сил під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Найважливішими серед них є цілеспрямоване виховання та навчання, які спрямовують і моделюють цей неперервний процес [4, с. 306].

Виховання дитини – це комплексний процес формування і розвитку особистості, який здійснюється під впливом навколишнього середовища, включаючи батьків, педагогів, ровесників та інші соціокультурні чинники. Цей процес спрямований на встановлення цінностей, соціальних норм, навичок та поведінки, які відповідають вимогам суспільства. В процесі виховання криється велика сила, здатна визначити не лише психологічний, а й соціальний шлях розвитку кожної особистості. Виховання не лише формує навички та знання, але і визначає цінності, мораль, індивідуальність. У цьому контексті, його роль як провідного фактора розвитку особистості надає йому ключового значення. Розглядаючи виховання як сферу, що визначає та впливає на формування характеру, емоційну стійкість та соціальну адаптацію, можна краще зрозуміти, як воно стає основою для конструктивного розвитку особистості, сприяючи її взаємодії з навколишнім світом. Вплив виховання виявляється в формуванні цінностей, навичок, ставлення до себе та інших, що визначає подальший шлях індивіда в суспільстві.

Передусім виховання спрямовується на створення умов для розвитку успадкованих фізичних особливостей і природних задатків, набуття нових рис і якостей, що формуються впродовж життя людини. Воно не може змінити успадкованих особистістю кольору шкіри, конституції тіла, але може зробити її фізично здоровою, витривалою, загартованою. Не може воно докорінно змінити тип темпераменту, але в змозі скоригувати його. Виховання не лише визначає розвиток, а й само залежить від нього, постійно спирається на досягнутий рівень розвитку. Проте головне його завдання випереджати розвиток, просувати його й зумовлювати в ньому новоутворення. Виховання вносить у долі людей різний внесок: від незначного до максимально можливого. Вихованням можна багато досягти, але повністю змінити людину не можна.

Виховання, як один із факторів психічного розвитку, виступає на трьох різних рівнях. Перш за все – це соціально-педагогічний рівень виховання, який є одним із елементів життєдіяльності суспільства, мета якого – забезпечити розвиток особистої соціальної структури і культури. Наступний рівень –

організаційно-педагогічний. На цьому рівні проходять цілеспрямовані взаємодії виховної системи суспільства з тими групами людей, в розвитку яких необхідно викликати соціально бажані зміни. В якості об'єкта виховання виступають всі вікові групи населення (діти, підлітки, молодь) або групи людей із специфічними характеристиками. Про результати виховної діяльності на організаційно-педагогічному рівні можна говорити тільки оцінюючи розвиток великих груп вихованців (наприклад, група, ЗДО). Вимір ефективності виховання на цьому рівні проводиться, як правило, соціологами і педагогами. Виховання як фактор психічного розвитку виступає ще і на психолого-педагогічному рівні. В цьому випадку виховання можна визначити як цілеспрямовану взаємодію вихователя і вихованця. На організаційно-педагогічному рівні об'єктом дослідження завжди є конкретний вихованець. При цьому провідну роль відіграє спілкування вихователя з вихованцем. І тому весь процес виховання характеризується як взаємодія його учасників. У такому випадку суспільна спрямованість виховання зберігається тільки тоді, коли педагог на основі психологічної і педагогічної науки та глибокого знання своїх вихованців, конкретної ситуації, мети і завдань виховання може правильно спрямувати поведінку дітей на успішну діяльність та спілкування [2, с. 189].

Виховання виконує такі функції:

- організовує діяльність, в якій розвивається і формується особистість;
- обирає зміст навчання, який сприяє розвитку і формуванню особистості;
- усуває впливи, які можуть негативно позначитися на розвитку і формуванні особистості;
- ізолює особистість від несприятливих для її розвитку та формування умов, які неможливо усунути.

Відомо, що вихованість – якість особистості, яка визначає в повсякденній поведінці людини її відношення до інших людей. В основі такого відношення

лежать повага і доброзичливість до кожної людини. Вихованість передбачає культуру поведінки, етикет, культуру спілкування.

Кожна наука, що має справу з вимірюванням, виробляє свої критерії. Критерії оцінювання вихованості – ознаки, на підставі яких можна дійти висновку про рівень вихованості людини, оцінити результати виховного впливу. Під рівнем вихованості слід розуміти ступінь сформованості у вихованця відповідно до вікових можливостей найважливіших якостей особистості, які є показниками вихованості.

Головний критерій оцінки вихованості людини – це її справи, вчинки; не слова та обіцянки, а вміння поєднувати слово і діло. Критерієм виховності кожної особистості є не лише знання законів правил, норм поведінки, а й особливості конкретних дій відповідно до визнаних у даному суспільстві норм і правил. Такі критерії не можуть бути універсальними, бо в кожному конкретному соціальному середовищі є свої норми і правила, а отже, і рівень визнання виховності людини. Тут треба вважати на вік, рівень соціального досвіду вихованця та інше [1].

Структура процесу виховання передбачає:

1. Оволодіння знаннями, нормами і правилами поведінки.
2. Формування почуттів (стійких емоційних відношень людини до явищ дійсності).
3. Формування переконань (інтелектуально-емоційного ставлення суб'єкта до будь-якого знання як до істинного (або неістинного)).
4. Формування умінь і звичок поведінки.

Виховання є складним, багатогранним процесом, у якому тісно переплетені внутрішні (стосуються особи вихованця) та зовнішні (стосуються виховного середовища) суперечності. На процес виховання впливають (безпосередньо або опосередковано) об'єктивні (особливості суспільного устрою, політичного режиму, соціально-економічного розвитку, національна самобутність, природне середовище) та суб'єктивні (соціально-педагогічна

діяльність сім'ї, громадських організацій, навчально-виховних закладів, засобів масової інформації, закладів культури і мистецтва) чинники [3].

Отже, виховання визначається як найважливіший фактор у розвитку особистості. Його вплив виявляється не лише у формуванні моральних цінностей, але й у становленні соціальних, емоційних та когнітивних аспектів ідентичності особистості. Систематичне виховання сприяє внутрішньому розвитку особистості, сприймається як ключовий чинник у формуванні її характеру та ставлення до оточуючого світу. Виховання сприяє формуванню навичок, які визначають взаємодію особистості з соціумом і впливають на подальший життєвий шлях. Освіченість, толерантність, здатність до саморегуляції, вміння співпрацювати – усе це є результатом виховання, що визначає глибокий внутрішній розвиток особистості. Таким чином, виховання виступає не лише як спосіб передачі знань, але й як невід'ємний елемент формування індивідуальності, сприяючи становленню гармонійно розвиненої, відповідальної та самосвідомої особистості в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Долматова Д. Т. Особистість та рушійні сили розвитку особистості. Психологічні умови становлення особистості у сучасному суспільстві: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конфер. Кропивницький, 20 березня 2017 р. URL:<https://www.cuspu.edu.ua/ua/konferentsii-2016-2017-n-r/vseukrainska-naukovo-praktychnainternet-konferentsiiapsykhologichni-umovy-stanovlenniaosobystosti-u-suchasnomususpilstvi/prohrama/6221-osobystistta-rushiyni-syly-rozvytku-osobystosti>
2. Дудник Н., Кривда В. Цінність родинного виховання та його вплив на розвиток особистості дитини у партнерській взаємодії з закладом дошкільної освіти. Репозитарій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2023. С. 189.
3. Навчальні матеріали для студентів. Um.co.ua. URL: <http://um.co.ua/9/9-19/9-196556.html/>
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2004. С. 306–308.

Дубенчук Мар'яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Ємчик О. Г.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗДО

Зміст дошкільної освіти передбачає чимало серйозних вимог щодо пізнавального розвитку дітей дошкільного віку, до яких відноситься логіко-математичний розвиток, зокрема закріплення математичних понять у дошкільників. Закріплення математичних понять та сформоване логіко-математичне мислення дозволяє сучасним дітям не тільки аналізувати різноманітні процеси та приймати рішення за чітко розробленими алгоритмами, а й адаптувати свою поведінку до мінливих життєвих ситуацій. Тому, увагу педагогів слід зосередити на переосмисленні своїх пріоритетів та обрати найкращу та ефективну форму роботи щодо закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку в ЗДО [27, с. 29].

Отож, особливу увагу при закріпленні математичних понять у дітей дошкільного віку слід звернути на такі моменти в рамках навчальної діяльності:

- забезпечення логіко-математичного розвитку дітей в груповому освітньому середовищі; пізнавальна спрямованість освітнього середовища є найбільш продуктивною для закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку; у рамках закріплення математичних понять у здобувачів дошкільної освіти вихователь навчає звертати увагу на те, як думає і діє дитина та до чого це призводить, розвивати свідоме ставлення до власних дій, самостійно обмірковувати дії;

- змінити позицію вихователя та дітей у навчально-виховному процесі від суб'єкта та об'єкта до суб'єкта та суб'єкта, адже сучасний педагог має перетворитися на партнера, який підтримує, сприяє та створює умови для самостійного логіко-математичного розвитку;

- надання пріоритету заняттям інтегрованого типу; педагогам зручно залучати дітей до активних форм роботи на узагальнюючих заняттях, оскільки це сприятливий елемент для закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку в ЗДО, зокрема особливу увагу слід приділити різним методам і прийомам, які будуть використовуватися [4, с. 54].

У завданнях на закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку традиційні математичні аспекти знань поєднуються з логічними. При цьому ці завдання спрямовані на те, щоб:

- навчити дітей логічно мислити;
- легко і швидко застосовувати отримані знання в різних ситуаціях життя;
- розвивати логіко-математичні уявлення та навички;
- розвивати інтерес до вирішення пізнавальних і творчих завдань у різноманітній інтелектуальній діяльності в іграх;
- збагатити та урізноманітнити освітнє середовище для закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку;
- удосконалити освітні навички батьків щодо закріплення математичних понять у своїх дітей [18, с. 88].

Безперечно, закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку має здійснюватися на основі діяльності, яка найбільше сприяє розумовому розвитку дитини. Основним засобом організації навчання дітей дошкільного віку є пізнавальні завдання та вправи на формування, закріплення та розширення знань, а також проблемні завдання, що сприяють розвитку вмінь застосовувати набуті знання в нових практичних умовах.

Діти вчаться міркувати, доводити свою думку, демонструвати та робити висновки. Наприклад, діти вміють розглядати малюнки, розпізнавати послідовність подій: що було спочатку і що було потім, розставляти цифри в кружечку відповідно до порядку дій, складати короткі оповідання тощо [29, с. 25].

Звісно, педагоги повинні бути знайомі з математичними і логічними операціями, якими повинні володіти діти дошкільного віку. Оскільки математичні знання закріплюються за допомогою логічних методів, де логічний і математичний компоненти взаємозалежні. Тільки правильно організована діяльність дитини і вихователя в процесі навчання забезпечує достатній рівень закріплення математичних понять.

Більшість математичних операцій виконується в кожній віковій групі. При проведенні занять головним є врахування вікових навичок (послідовність оволодіння логічними операціями) та дотримання таких дидактичних принципів, як етапність, порядок, систематичність і доступність [26, с. 51].

Для закріплення математичних понять і розвитку розумових здібностей дітей дошкільного віку необхідний повний комплекс завдань, дидактичних ігор, для засвоєння кожного поняття в процесі розвитку дитини з урахуванням складності та обсягу навчального матеріалу, вікових та індивідуальних особливостей дітей певної групи.

Комплекс завдань має передбачати закріплюючі заняття із розвивальними іграми на розширення та узагальнення знань, продуктивні та репродуктивні вправи на розвиток предметних та розумових дій, самостійного та особистісного навчання дітей [15, с. 75].

До комплексних завдань відносяться:

- матеріали, які стають дедалі складнішими;
- порівняння нового змісту з уже вивченим;
- систематичне повторення вже відомого змісту з метою міцного та повного закріплення;
- адаптація навчальних матеріалів до конкретних навчальних тем;
- поєднання з іншими видами діяльності (інтеграція);
- самостійне і творче застосування дітьми вивченого, висловлюючи свої думки у формі висновків [3, с. 18].

Варто зазначити, сьогодні в закладах дошкільної освіти необхідно створити умови для того, щоб діти оволодівали елементарними формами дослідження, експериментування та винахідництва. Тому, сучасним педагогам необхідно враховувати нові тенденції та підходи при організації навчання щодо закріплення математичних понять у дітей дошкільного віку [13, с. 83].

Отже, закріплення математичних понять у середній групі закладу дошкільної освіти є не просто системою знань, а потужний інструмент для пізнання навколишнього світу та стимулювання самостійного розвитку у

дошкільників, логічного уявлення про об'єкти та способи розуміння зв'язків між ними. Слід підкреслити, що математика забезпечує інтелектуальний та пізнавальний розвиток особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Дорошенко Т., Мацько В. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень. Кременчук: Бітар, 2019. 63 с.
2. Зайцева Л. І. Математична компетентність: диференційований підхід. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. №2. 2004. С. 27– 29.
3. Зайцева Л. І. Точна наука розвиває творчі задатки, або Математика для дошкільного закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 3. 17 с.
4. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей: теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 83 с.
5. Поніманська Т. І. Дитина і соціум. Київ: Академвидав, 2004. 75 с.

Заремба Людмила

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМА ЗДОРОВ'Я ТА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Здоров'я – це індивідуальна й суспільна цінність, явище системного характеру, яке сучасна наукова думка розглядає як складний феномен глобального значення, що містить філософський, соціальний, економічний, біологічний, медичний аспекти. Тому, можна говорити, що проблема здоров'я людини – одна з провідних проблем не тільки в медичній, але у й філософській, психологічній, педагогічній науках.

Здоров'я – це необхідна умова активної та нормальної життєдіяльності людини. Огляд психолого-педагогічних, філософських поглядів на цю проблему дає можливість говорити про існування великої кількості ідей щодо збереження здоров'я та дотримання здорового способу життя.

Аналіз наукової і методичної літератури свідчить, що проблема здоров'я та здоров'язбереження людини цікавила видатних філософів, медиків ще в античну давнину. Найбільший внесок у формування ідеології здоров'я зробили відомі вчені Давньої Греції та Риму (Сократ, Платон, Арістотель, Гіппократ,

Цицерон, Гален), на думку яких, спосіб життя людини має забезпечувати збереження здоров'я, профілактику хвороб душі і тіла. В епоху Відродження здоров'я ототожнювали з гармонією душі і тіла людини через досягнення балансу духовних і фізичних сил.

Позитивні ідеї збереження здоров'я були певною мірою використані і розвинені у період становлення освіти оздоровчого спрямування педагогами Нового часу Я.А. Коменським, Дж. Локком, Ж.-Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, Г. Спенсером та ін.

Ідея фізичного і духовного вдосконалення, здоров'язбереження людини знайшла своє відображення в теоретичній спадщині українських прогресивних діячів освіти (Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Сковорода, С. Русова, Я. Чепіга). Значне місце проблемам здоров'я людини відводилося в спадщині українського філософа і просвітителя Г. Сковороди, який пропагував ідею природовіповідності виховання, вважав, що люди повинні бути «тілесно здоровими», а тому особливу увагу він приділяв фізичному вихованню і здоровому способу життя.

У ХХ столітті теоретико-методологічні і прикладні аспекти проблеми здоров'я і здорового способу життя людини плідно розробляються вітчизняними і зарубіжними науковцями. Так, специфічні аспекти феномену здоров'я, питання формування здорового способу життя з позицій медицини розкрито в роботах М. Амосова, Н. Артамонова, А. Леонтьєва, Ю. Лісіцина. Зокрема, Ю. Лісичин висловлював ідею, що здоров'я людини не може зводитися лише до констатації відсутності хвороб, нездужання, дискомфорту, воно – стан, що дозволяє людині повноцінно виконувати властиві людині функції, перш за все трудові; вести здоровий спосіб життя, тобто відчувати душевне, фізичне і соціальне благополуччя.

Хоча феномен здоров'я та здорового способу життя довгий час залишався пріоритетним для медичної галузі, аналіз наукових праць (Н. Комарова, О. Яременко, О. Вакуленко, С. Закопайло, Л. Іващенко) доводить, що проблема формування здорового способу життя є багатогранною і включає в себе усі

аспекти розвитку особистості: інтелектуальний, фізичний, духовний, естетичний, моральний, правовий, соціальний.

Саме багатогранність проблеми формування здорового способу життя робить її важливою складовою міжгалузевих досліджень фахівців у галузі валеології та фізичного виховання. У свій час створенню системи валеологічного виховання сприяли публікації Г. Апанасенка, В. Берзіня, І. Брехмана, Є. Булич, С. Довгаля, В. Дубровського, В. Жолдак, В. Зайцева, Л. Кашикіна. У наукових публікаціях цих авторів представлено матеріали досліджень змісту та компонентів здорового способу життя, вивчення шкідливих звичок і впливу середовища на здоров'я, умов збереження та зміцнення здоров'я, формування валеологічної свідомості дітей [4]. Проблемі освітнього середовища, як однієї з умов формування основ ЗСЖ і фізичного розвитку дитини присвячені наукові дослідження В. Воронцової, О. Газмана, К. Левіна, В. Панова, В. Слободчикова, В. Ясвина тощо.

Теоретико-методичні основи інноваційних технологій у фізичному вихованні та їх роль у формуванні здорового способу життя дітей та молоді виступають предметом дослідження вітчизняних науковців (В. Бльсевич, Л. Лубишева, Г. Соловійов, С. Селевко, М. Толмачова, Д. Фільченков), які наголошують, що саме інноваційні технології створюють сприятливі умови для особистісного розвитку. У дослідженнях О. Дубогай, А. Грицюк, Г. Голобородько, О. Козленка, С. Корнієнко, С. Лапаєнко, С. Свириденко акцентується увага на актуальності проблеми виховання у дітей і молоді активного ставлення до фізичного виховання і спорту як найважливішого компоненту здорового способу життя, що забезпечує в оптимальному режимі повну рухову активність, необхідну для підтримки резистентності і зміцнення організму, підвищення його адаптаційних можливостей, зміцнення здоров'я.

В сучасних наукових дослідженнях О. Караман, З. Крупник В. Оржеховської, Т. Федорченко представлена ідея, що однією із провідних особистісних функцій особистості є ставлення до власного здоров'я як найважливішого чинника реалізації життєвих смислів і цілей. Тому сьогодні у

психолого-педагогічній та спеціальній літературі продовжується досить активна дискусія щодо визначення й обґрунтування такого способу життя, який би дав можливість максимально підвищити рівень здоров'я у дітей, молоді та дорослих. Найбільш повно взаємозв'язок між способом життя та здоров'ям виражається у структурі поняття «здоровий спосіб життя», який дослідники розглядають як такий спосіб життєдіяльності, що відповідає генетично обумовленим типологічним особливостям конкретної людини та конкретним умовам життя і спрямований на збереження, зміцнення здоров'я та повноцінне виконання людиною її соціально-біологічних функцій [3]. При цьому В. Оржеховська пропонує розглядати здоровий спосіб життя як превентивний фактор виховання.

У свою чергу Н. Мотилянська, В. Велитченко, Е. Каплан, С. Артамонов здоровий спосіб життя диференціюють як реалізацію комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної та соціально-психологічної системи профілактичних заходів, в якій важливе значення має правильне фізичне виховання, належне поєднання праці і відпочинку, розвиток стійкості до психоемоційних перевантажень, подолання труднощів, пов'язаних із складними екологічними умовами проживання, й усунення гіпокінезії [2].

Репрезентативними в наукових дослідженнях О. Балакірева, Ю. Галустян, Л. Жаліло, Р. Левіна, О. Стойко, А. Царенко О. Яременко виступають питання стилю життя підростаючого покоління, прищеплення дітям навичок та культури здорового способу життя, організації профілактичної роботи у дитячому та молодіжному середовищі. Адже збереження здоров'я та формування здорового способу життя обумовлено процесом соціалізації дитини, яка відбувається в певному соціальному середовищі, що є важливим фактором регуляції її поведінки.

Більша частина психолого-педагогічних досліджень щодо проблеми формування основ культури здоров'я та здорового способу життя орієнтується на теорію виховання, що в соціальному аспекті є передачею накопиченого досвіду між поколіннями, а в педагогічному – процес формування гармонійної,

соціалізованої, затребуваної в суспільстві особистості [1]. Останнє передбачає врахування цілого ряду факторів, що впливають на розвиток людини, як-от: системність, середовище, якість соціокультурних процесів (наприклад, сформованість критичного ставлення до шкідливих звичок, рівень медицини, наявність профілактики), особистість педагога та його власний приклад здорового способу життя, організації комунікативного рівня культури як в системі загальнокультурних координат «людина – суспільство», так і «дитина – сім'я – заклад освіти».

Список використаних джерел

1. Козерук Ю.В., Горбань А.В., Нестеров О.С., Артеменко В.В., Кваша Н.М. Формування основ культури здоров'я як сучасна педагогічна проблема: історіографічний аналіз. *Вісник, серія: Педагогічні науки*. 2017. №149. С. 249 – 252.
2. Мотылянская Р.Е., Каплан Э.Я., Велитченко В.К., Артамонов В.Н. Двигательная активность – важное условие здорового образа жизни. *Теория и практика физической культуры*. 1990. № 1. С. 14–21.
3. Оржеховська В. М. Педагогіка здорового способу життя. *Проблеми освіти*. К. : Ін-т. інноваційних технологій і змісту освіти, 2006. Вип. 48. С. 3–7.
4. Підборський Ю.Г., Підборський Р.Г. Проблеми формування здорового способу життя в сучасній загальноосвітній школі. *Молодий вчений*. 2016 . № 9.1. С. 134 – 138.

Іщук Мар'яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

РОЗВИТОК І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРШОГО РОКУ ЖИТТЯ

Розвиток дитини – це неймовірно захоплива подорож, яка починається з перших днів життя і триває протягом всього дитинства. Протягом цього часу, дитина проходить важливі фази фізичного, психологічного та соціального розвитку. Перший рік життя дитини – важливий етап, який поділяється на місяці, кожен із яких приносить нові досягнення та зміни.

Швидкі темпи розвитку дітей протягом першого року вимагають правильної організації їхнього життя. Важливим аспектом є налагодження адекватного режиму дня, який враховує вікові та індивідуальні особливості кожної дитини. З правильним режимом не лише зміцнюється здоров'я малюка,

але і забезпечується нормальний розвиток нервово-психічної сфери. Важливо пам'ятати, що з ростом дитини відбувається розвиток її нервової системи і здатність до загальної активності [1]. Тому, режим життя, орієнтований на досягнення оптимального розвитку дитини, повинен зазнавати змін.

Перший місяць життя дитини дуже важливий для неї і включає в себе багато перших досягнень. Важливо пам'ятати, що діти розвиваються унікальними темпами, і тому можуть існувати деякі відмінності в їхньому розвитку. Вага дитини протягом першого тижня життя може зменшуватись до 10% від маси тіла при народженні, при цьому фізіологічна втрата маси тіла вважається абсолютною нормою протягом першого тижня життя. Ріст в перший місяць зазвичай дещо збільшується. Рухи дитини на початку життя є нескоординованими та випадковими. Важливою характеристикою є м'язовий тонус. Фізичний розвиток дитини характеризується тим, що вона ще не може самостійно утримувати голову, але важливо тренувати цю навичку, викладаючи дитину на животі. У перший місяць дитина витрачає більшу частину часу на сон і годування. Сон важливий для розвитку мозку та фізичного відновлення [1, с.10].

Другий і третій місяць життя дитини демонструє нові вміння, такі як відкривання та розгортання долонь, погляд спрямований на власні руки і намагання захопити предмети. Багато дітей у цей період починають усміхатися, реагуючи на обличчя батьків та жести. Сміх та радість стають виразнішими, а дитина виявляє цікавість до навколишніх предметів. Може спостерігатися успішний розвиток координації між очима, а також дитина починає реагувати на світло і кольори. Режим сну стає більш регулярним, а годування залишається важливим елементом забезпечення нормального розвитку. Деякі діти можуть виявляти інтерес до жування рук та різних предметів.

Четвертий місяць життя дитини. У цьому віці дитина активно взаємодіє з навколишнім світом. Вона виявляє цікавість до обличчя батьків, пробує взаємодіяти з ними та затискувати предмети, які їй подобаються. Сон і годування залишаються ключовими елементами її розпорядку дня. Дитина

реагує на різні звуки, розрізняє голоси та ритми. Проявляючи дослідницький інтерес, вона може спробувати жувати свої ручки або інші предмети. Важливо для батьків створити безпечне середовище і дозволити дитині досліджувати світ навколо.

П'ятий і шостий місяць життя дитини дуже насичений, вона розвивається і демонструє нові вміння. Цей період характеризується початком розуміння основних жестів та міміки дорослих. Дитина може бути зацікавлена кольоровими картинками у дитячих книжках. Захоплення розгляданням книжок сприяє розвитку мовлення та інтелекту. Дитина може реагувати на музику, рухаючи руками або ногами. Ритмічна музика сприяє розвитку рухових навичок. Тепер може вводитися додаткова їжа, така як фруктові або овочеві пюре, згідно з рекомендаціями педіатра. В цей період дитина має більш стабільний режим сну і може спати довше нічною порою. Малюк вже може показувати свої емоції більш виразно і виявляти зацікавленість або незадоволення.

У віці 7-8 місяців дитина активно вивчає оточуючий світ через дотик і захоплення різних предметів. Її цікавість орієнтується на різні текстури, розміри і форми. Малюк набуває більшої майстерності у користуванні руками та пальцями, вивчаючи, як хапати та маніпулювати предметами. Режим сну стає стабільнішим і дитина може довше спати вночі. Також вона виявляє більше емоцій, включаючи такі прояви, як радість, роздратування і зацікавленість навколишнім світом.

На 9-му місяці дитина досягає значних фізичних і психологічних зрушень. Вона виявляє більшу активність та самостійність у вивченні світу. Здатна стабільно сидіти, активно повзати вперед або назад і триматися за предмети, щоб намагатися встати. Дитина розвиває здатність сприймати мовлення та реагувати на звуки, а також намагається висловлювати прості слова і розуміти певні команди. Вона виявляє інтерес до різних предметів, досліджуючи їх за допомогою різноманітних дій, таких як перевертання, стукання та хапання руками. Дитина проявляє самостійність у їжі, утримуючи

ложку або намагаючись захопити їжу руками, і може вказувати на ті предмети, які хоче мати. Її увага фіксується на дрібних деталях та предметах, і вона може спостерігати за їхнім рухом [2, с.5].

На десятому і одинадцятому місяці життя дитина активно розвивається, може стояти з підтримкою та намагатися ходити. Вона вивчає звуки мовлення, намагається повторювати слова та використовувати прості жести для спілкування. Дитина реагує на емоції інших, досліджує навколишній світ, захоплюючись та досліджуючи предмети; самостійно їсть, використовуючи ложку або намагаючись захопити їжу руками, а також може намагатися піднімати предмети для пиття. Сон стає більш стабільним, а дитина виражає різні емоції, фіксуючи погляд на предметах та інших дітях.

Дитину в перший рік її життя потрібно привчати до чистоти та акуратності, елементарного самообслуговування: самостійно їсти з ложки спочатку напівгусту, а потім і густу їжу, пити з чашки, за допомогою дорослого, а далі привчати до самостійності тощо [3].

Особливо важливо постійно спілкуватись з дитиною, співати колискових пісень, використовувати потішки, примовлянки, ігри-розваги тощо. З метою сенсорного розвитку важливо розвивати зорові та слухові сприймання, щоб дитина постійно під час періоду неспання діяла з іграшками, оглядала їх, наслідувала дорослого. В цей період розвитку дитини сприяє проведення з нею спільних ігор [3, с.197].

У цьому віці дитина буквально випромінює допитливість, вона дуже активна, а тому розвивальні ігри для дітей першого року надзвичайно важливі. Гра в цьому віці допомагає дитині пізнавати навколишній світ і розвиватися розумово, фізично й емоційно. Гра – природний процес навчання малюка, вона задовольняє його потреби і приносить радість

Головний вид розвивальної гри для дитини 1 року – маніпуляції з предметами. Дитина активно досліджує їх різні властивості, їй цікаво все – розмір, форма, співвідношення, смак. Ігри з предметами пізнавальну сприяють розвитку пізнавальної діяльності і розвивають дрібну моторику пальців

малюка. Для цих цілей відмінно підійдуть такі заняття, як вкладання предметів один в інший, перекладання речей з однієї коробки в іншу, збирання пірамідок і простих мозаїк, нескладних конструкторів з великими деталями. Дітей раннього віку обов'язково захоплять ігри з водою. Кола на воді від кинутого предмета, приємні тактильні відчуття, мінливе відображення – це справжні відкриття для дитини [2, с.165].

Отже, для забезпечення повноцінного розвитку дитини протягом першого року життя необхідно створити сприятливе розвивальне середовище, враховуючи індивідуальні особливості для розкриття її потенціалу. Батьки повинні приділяти максимум уваги розвитку дитини та формуванню її особистості протягом цього періоду, використовуючи інтегрований підхід та підтримуючи постійну взаємодію для створення максимально сприятливих умов для її здоров'я і благополуччя.

Список використаних джерел

1. Бурсова С. С. Основи фізичного виховання дітей першого року життя. *Збірник наукових праць «Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі»*. Полтава, 2017. Вип. 1. С. 68–75.
2. Ігрові заняття з розвитку мовлення. I-II молодші групи / упоряд. В.Л. Сухар. Х. : Ранок-НТ, 2008. 192 с.
3. Зернятко. Програма виховання дітей раннього віку. К., 2004. С. 173.
4. Кузнецова С. Оновлення предметно-розвиваючого середовища. *Дитина в дитячому садку*. 2008. №34. С. 58–65.
5. Аскаріна Н.М. Виховання дітей раннього віку. 2010. С.15–26
6. Розвиток і виховання дітей до року. URL:<https://isida.ua/uk/article/razvitie-i-vospitanie-detej-do-goda/>

Корчук Остап

учень КЗЗСО «Луцький ліцей № 27»

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

АДАМ МІЦКЕВИЧ І УКРАЇНА: ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА У КОЛІ ДИТЯЧОГО ЧИТАННЯ

А. Міцкевич – найвідоміший поет польської нації, геніальна особистість, яка часто піднімалася на таку висоту поетичного натхнення, як мало хто з

поетів, бо він виявляв велику різнобічність духовних інтересів, надзвичайну силу вислову та пластику поетичного малювання [3].

Тема «Адам Міцкевич і Україна» є багатоплановою, яку можна розглядати з різних точок зору. Власне ж у літературознавчому аспекті вона передбачає дослідження всієї сукупності зав'язків творчості польського поета з Україною та її культурою, визначення ступеня і форм присутності в ній української складової, а також проблем рецепції творчості А. Міцкевича в українській літературі. Український письменник І. Франко стверджував: «Адам Міцкевич, без сумніву, – найбільший поет польської нації і один із найгеніальніших людей, яких видало людство» [3].

Творчі зв'язки української літератури з поезією Адама Міцкевича є предметом зацікавлення літературознавців ще з кінця XIX ст., коли вперше цю проблему розглянув у 1885 році І. Франко у статті «Адам Міцкевич в українській літературі».

Галицькі літературні діячі кін. XIX – поч. XX ст. були добре обізнані з польською культурою, із творчістю польського поета зокрема, проблеми, теми і мотиви творів якого були їм дуже близькі. «Уплив Міцкевича на нашу інтелігенцію, з моменту його першого виступу аж до наших днів, був далеко більший, безпосередніший і триваліший вже хоча б тому, що мова творів Міцкевича зрозуміла для інтелігентних українців не тільки в Галичині», – зауважував І. Франко [3]. Український письменник-літературознавець вказує на вагоме значення творів А. Міцкевича не тільки на сучасний момент, а й в майбутньому, коли у всій повноті розвинуться ті здорові зерна, «які геній польського пророка сів у численних поколіннях українського народу» [3].

Окремі аспекти творчого впливу естетичних концепцій, образів, мотивів А. Міцкевича на українську літературу досліджено в окремих працях, присвячених творчості українських письменників. Особисті та творчі контакти Т. Шевченка з польськими культурними діячами, письменниками та їхньою літературною спадщиною, у тому числі А. Міцкевича, детально розкрито у працях О. Третяка, О. Колесси, В. Щураша, М. Мочульського, Б. Навроцького

та інших дослідників. Порівняльні аспекти творчості українського і польського поетів частково розглянуто у працях М. Здзеховського, Я. Гординського, Є. Маланюка, Л. Плюща, О. Забужко та ін. Проте, ці подібності та відмінності не мали глибокого пояснення і розкриття впливів, запозичень та відштовхувань. Зв'язки А. Міцкевича з Україною охарактеризовано у праці Г. Вєрвеса «Адам Міцкевич в українській літературі», у якій докладно проаналізовано сприйняття творчості Міцкевича українськими письменниками, розглянуто основні переклади його творів, відгуки про його творчість на Україні. Г. Вєрвес вказує на основні риси, які зближують польського і українського поета – пріоритет національних інтересів, з поєднанням фантастично-романтичних «шатів» із реаліями життя, з малювання величі та трагедії історії своїх народів, гостра критика антилюдської, антигуманної суші царизму, необмеженої монархії [1].

Перекладачами творів польського поета були: М. Старицький («Чати», «Сон», сонет «До Німана» переспіваний у вірші «До Сули»), І. Франко (уривок із поеми «Дзяди», «До друзів-росіян», «До матері польки», «Ордонів редут»), М. Коцюбинський і, звичайно, М. Рильський.

Багатьох «українських поетів приваблював у А. Міцкевича його зв'язок з народною творчістю...», у тому числі й українською [2, с. 150]. Про любов великого поляка до українського народу, української пісні говорив не лише П. Одарченко. Майже всі дослідники акцентували на цьому свою увагу, а на підтвердження тієї прихильності наводили цитати з «Лекцій слов'янських літератур», що їх читав викладач А. Міцкевич у паризькому Колеж де Франс: «Між державами монголів і турків, між Росією і Польщею лежить край безмежний, надзвичайно цікавий для історії та літератури. Від нижнього Дунаю, майже від міста Белграда, тягнеться він з одного боку вздовж Карпат, з другого – понад Чорним морем за Дніпро і Дон аж до Кавказу. Ця велика місцевість носить назву України...» [2].

Перебування в Україні дає А. Міцкевичу можливість глибоко відчути не тільки південну природу, а й культуру, історію наших предків. Кримський півострів став письменника предметом естетичних і філософських рефлексій –

це була любов до Криму, яка базувалася на різноплановості настроїв, диференційності жанрового, художнього та зображально-виражального рівнів з урахуванням естетично-описових форм географічної місцевості півострова (Акерманські степи, Феодосія, Тарханкут, Алушта, Старий Крим тощо), що має змістові й поетикальні риси.

Перебування в Криму надихнуло його на створення прекрасного циклу «Кримських сонетів» («Sonety Krymskie»). Він вразив читачів і критиків пишнотою пейзажних картин, проникнутих ліризмом, образом героя – «пілігрима», який сумував за покинутою батьківщиною, і новими для польської поезії східними мотивами. «Кримські сонети» були новим розділом в історії польської поезії. Не дивлячись на те, що сонет уперше згадується вже в XVI ст. у творах Яна Кохановського і пізніше, А. Міцкевич ніби вперше користується сонетом. Відкинувши застиглу в класичних формах, він створює нову поетичну мову. При скупості мови (14 рядків) досягає граничної зображальності форми і насиченості змісту. Кожний окремих вірш – завершений самодостатній твір, а всі разом, об'єднані в цикл, вони створюють єдине ціле.

Вибір жанру (сонет) мав для поета дуже велике значення. У 20-х рр. у зв'язку з боротьбою класицистів із романтиками з'явилася низка статей Ф. Гоффмана, у яких автор глузився над Ф. Петраркою, називаючи його поетом «малозрозумілим», і над сонетом як «формою класично недосконалою» («Вісник Європи», 1826). Це було спрямовано проти романтиків і передовсім проти бр. Шлегелів, які вважали Петрарку першим романтиком, а сонет – найкращою поетичною формою, що розкриває душевний світ людини в усій його драматичній суперечливості. Тим самим, вибравши сонет, А. Міцкевич долучився до суперечки на боці романтиків. Польська критика неоднозначно оцінила «Кримські сонети». Романтики зустріли їх захоплено. Класицисти вважали, що це не є поезією.

У «Кримських сонетах» тема кохання відходить на другий план, а на перший – виступають страждання вигнанця, романтично відтінені колоритом мусульманського Сходу. Сонети дуже мелодійні, глибоколіричні та проникливі.

В кожному з них відчутний дух Півдня. Вони є своєрідним ліричним щоденником відвертого поета. Ліричний герой сонетів благоговіє перед величчю природи, грандіозною, недосяжною для слабких людських зусиль, неспівмірної з ними. Природа – це та міра і той ідеал, з яким співставлено душевні потяги поета Пілігрима. Це різко посилило розлад страдницької душі ліричного героя. Автор розкрив внутрішній світ вигнанця з Литви, який став Пілігримом. Гробниця легендарної Марії Потоцької в Бахчисараї навела його на думку про схожість доль поета і прекрасної польської невольниці. Його вразила велич Чатир-Дагу, чий спокій не порушували ані грози, ані блискавки, ані люди. Однак Пілігрим не мав душевного спокою:

Країна розкоші прослалась підо мною,
Вгорі – блакить ясна, тут – лиця чарівні.
Чому ж у дальній край так хочеться мені,
Чом ще за дальшою я плачу давниною? [4].

У сонеті яскраво виражена туга за рідним краєм – герой-мандрівник прямо заявляє, що «трясовина» Литви миліша для нього за «казкові дива» чужого краю. Ліричний герой, друг землі, який невтомно пересувається в часі й просторі, намагаючись увібрати в себе красу природи, щоб віднайти втрачену душевну рівновагу, і водночас – це поет, який поділяє страждання самого автора, його ностальгічні настрої з приводу втраченої батьківщини.

Під час дослідження сонетів А. Міцкевича нами було визначено, що особливості змалювання образів людини, природи, ліричного героя, автор намагався переосмислити образи, слововживання, розкрити національно зумовлений потенціал слів і словесних сполук сонетів. Ліричний герой відповідає на це словами, що становлять сенс романтичного мистецтва, де людина і світ сповнені нерозгаданих таємниць, які не піддаються раціональному осмисленню, возвеличення творчої уяви, фантастики, міфу; віри в магічну, чарівну силу кохання тощо.

Однією з головних тем є природа, яка розкривається А. Міцкевичем надзвичайно поетично. Її красу поет передає за допомогою метафор, вдалих

епітетів. Читаючи збірку, ми ніби бачимо величні гори, бурхливе море, казкові кримські ландшафти. Особливо чарівно описує поет кримські ночі. Читач підпадає під вплив цих чарів, відчуває єдність людини і природи, вловлює звуки та запахи ночі. Природа в сонетах Міцкевича нерозривна з душею людини. Проводиться паралель між морем та думкам, між рішучим духом і вітрилом. Своєрідна природа півострова та місця з історичною цінністю надихали поета на глибокі філософські роздуми.

У будь-якому зверненні до того чи того письменника можна віднайти суб'єктивні оцінки й висновки. Маємо на увазі особистісне начало в дослідженні. До нього віднесемо те, що П. Одарченко – як один із тих, хто змушений мешкати поза межами батьківщини – Великої України, наголошує на рядках у поезії Міцкевича, співзвучних «настроєм і переживанням української еміграції» [2, с. 150], зокрема, у вступі до поеми «Пан Тадеуш»:

О, Литво, краю мій! Ти на здоров'я схожа.

Як єсь дорога, лиш той збагнути може,

Хто загубив тебе. Тепер на чужині

Така ясна й красна зорієш ти мені!

А. Міцкевич уважно прослідковує причини загибелі старих звичаїв, народження нових характерів, історичну необхідність оновлення в умовах боротьби за незалежність. Люди майбутнього мусять бути вільними від забобонів та мобільними для боротьби.

Отже, Адам Міцкевич закликав до відродження духовних цінностей, класичних традицій і зазнав переслідувань за ідеологічні переконання. В основу літературної праці поклав естетичний критерій – Красу. Вважав, що поет – творець, котрий має надихати цей світ. Наділений особливим даром поетичного слова, тонко відчували навколишню дійсність і зображували її в ліриці. Природа для майстра поетичного слова була одним із джерел натхнення. Згодом враження, думки і почуття від подорожей викладали у своїй ліриці.

Список використаних джерел

1. Вервес Г. Адам Міцкевич в українській літературі. К.: Державне вид-во художньої літератури, 1952. 132 с.

2. Одарченко П. Адам Міцкевич і українська література: *Видатні українські діячі*: статті, нариси. К., 1999. С. 150–159.
3. Franko I. Charakterystyka literatury ruskiej XVI-XVIII wieku. *Kwartalnik Historyczny*. 1892. T. 6. S. 701
4. Krimski-soneti-adam-mitskevich. URL: <https://dovidka.biz.ua/krimski-soneti-adam-mitskevich-analiz/>

Литвинюк Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І.М.

ФІЗИЧНА ГОТОВНІСТЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

Сучасний етап розвитку освітнього процесу приділяє велику увагу саме фізичній готовності старших дошкільників до навчання в школі. Виховання та підготовка дітей до вступу у шкільне середовище вимагають комплексного підходу, враховуючи різні аспекти їхнього розвитку. Фізична готовність дитини до шкільного навчання стає ключовим фактором для успішної соціалізації та набуття нових знань, адже рівень фізичної готовності дошкільника є одним з важливих компонентів його загальної готовності до навчання в школі. Фізична готовність дитини до школи – це рівень розвитку всіх систем організму, у якому щоденні тренувальні навантаження не завдають шкоди дитині, не викликають надмірного стресу і перевтоми. Обов'язковим компонентом фізичної готовності дитини до школи є й емоційно-мотиваційний стан, який виявляється у стійкому інтересі, емоційній налаштованості, у бажанні виконувати різноманітні вправи, усвідомлено відноситися до свого здоров'я. Сьогодні основною метою фізичної освіти є забезпечення гармонійного розвитку особистості з високою розумовою, фізичною та соціальною активністю. Хороша успішність дитини залежить від того, як добре вона засвоїла матеріал, а це, в свою чергу, є результатом фізичного здоров'я [3].

Про актуальність проблеми підготовки дитини до школи свідчать роботи сучасних українських учених, серед яких: А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленко,

О. Ковшар, О. Кононко, Т. Піроженко, Н. Лисенко, Т. Поніманська. Науковці не лише наголошують на важливості успіху підготовки дітей до школи, але й вказують на неприпустимість надмірного перевантаження дитини, яке негативно впливає на стан її фізичного й психічного здоров'я, соціалізацію, шкільну адаптацію.

Фізичний розвиток є необхідною складовою повного та гармонійного розвитку старших дошкільників, а також ключовим фактором, який визначає їх готовність до успішного навчання в школі. На даному етапі розвитку неабияк важливо розглядати різні аспекти фізичної готовності, аби створити підґрунтя для оптимальної адаптації до нового освітнього середовища. Період старшого дошкільного віку характеризується інтенсивним фізичним ростом та розвитком моторики. Відповідно до вікових особливостей, варто виділити етапи розвитку моторики маленьких та великих м'язів, координацію рухів та розвиток основних фізичних навичок. Варто зазначити, що дитина при вступі в перший клас повинна знати, поважати та розуміти важливість дотримання основних гігієнічних норм. Фізіологічна зрілість важлива і цей показник аж ніяк не обманиш. Організм повинен бути готовим витримувати певні навантаження, а якщо ж цієї готовності немає – дитині доводиться працювати на межі перевтоми. Фізична готовність – передусім сформований скелет дитини [2, с. 141].

Фізичний розвиток не лише сприяє формуванню сильного тіла, але також впливає на когнітивні функції. Дослідження показують, що діти, які активно займаються руховою діяльністю, мають кращі результати у завданнях, що вимагають уваги та концентрації. Рухова активність сприяє розвитку нервової системи та покращує функції мозку, що, в свою чергу, позитивно впливає на здатність дитини зосереджуватися на навчальних матеріалах. Вивчення цих аспектів є вкрай значущими для розробки індивідуальних та групових програм підготовки, спрямованих на стимулювання фізичного розвитку й підвищення загальної готовності дошкільників до нового етапу їхньої освітньої подорожі.

Дитина, яка має хороше фізичне здоров'я, має більше можливостей для активної участі у навчальному процесі та розвитку соціальних навичок. Взаємозв'язок між фізичним здоров'ям та навчанням визначається не лише зовнішнім виглядом, але і внутрішніми фізіологічними процесами, що відбуваються в організмі дитини [1]. Фізична витривалість виступає важливим показником фізичного розвитку, який впливає на здатність дитини долати фізичні навантаження та утримувати активну позицію протягом тривалого періоду часу. Дана характеристика має прямий вплив на участь дітей у фізичних заняттях та іграх, що є необхідною частиною дошкільного та шкільного навчального процесу. Діти з високим рівнем фізичної витривалості мають здатність довше зосереджувати увагу, активно взаємодіяти з оточуючими та брати участь у різноманітних фізичних діях, що безпосередньо впливає на їх готовність до навчання.

Однією з ключових складових успішного фізичного розвитку старших дошкільників є належна організація фізкультурної роботи в закладах дошкільної освіти. Враховуючи особливості цього вікового періоду, де фізична активність є не лише засобом розваги, але і ефективним інструментом виховання та розвитку, важливо встановити системні та цілеспрямовані підходи до фізкультурної діяльності. У закладах дошкільної освіти проводяться заняття, під час яких діти виконують різні вправи й основні види рухів (ходьба, біг, лазіння, метання, вправи для рівноваги; загально-розвиваючі вправи), спрямовані на розвиток всіх груп м'язів. До того ж діти беруть участь в рухливих іграх різного ступеня інтенсивності, в спортивних іграх. У дитячому садку організовується активний відпочинок – спортивні свята і розваги, в тому числі з елементами туризму [4].

Організація фізкультурної роботи в дошкільних закладах вимагає від вихователів компетентності та відповідальності. Вони відіграють ключову роль у створенні стимулюючого фізичного середовища, сприяючи активному залученню дітей до рухової діяльності. Ігри, вправи та розваги повинні бути не лише цікавими, але і спрямованими на розвиток різних аспектів фізичної

готовності, включаючи моторику, координацію та силові вправи. Рухливі ігри та вправи в дошкільних закладах повинні бути узгодженими із віковими й індивідуальними особливостями кожної дитини. Забезпечення різноманітності фізичних вправ допомагає забезпечити всебічний розвиток рухових навичок та відповідає принципу індивідуальності, а регулярність та системність фізичних занять відіграють важливу роль у формуванні позитивних звичок і забезпеченні тривалої фізичної активності. Обов'язком вихователя є вивчення рухової підготовленості дитини. Для цього можуть бути використані різноманітні тести, які показують рівень розвитку основних фізичних якостей дошкільнят. За їх результатами можна скоригувати використання вправ, які недостатньо добре виходять у дітей [4]. У той же час організація фізкультурної роботи передбачає і використання сучасних методик та педагогічних інновацій для максимізації ефективності навчального процесу. Застосування технологій та ігрових елементів може надати додатковий інтерес до фізичних занять, сприяючи позитивному ставленню дітей до фізичної активності. Своєчасне і поглиблене вивчення фізичної підготовленості дозволить виявити не тільки досягнутий дитиною рівень розвитку моторики, ступінь їх відповідності віковим нормам, але й її потенційні рухові можливості, визначити причини відставання або випередження в засвоєнні програми і обрати педагогічні шляхи, що будуть сприяти оптимізації рухової активності.

Можемо підсумувати, що фізична готовність старших дошкільників до навчання в школі є вкрай важливим аспектом для успішної адаптації дітей до нових умов. Фізична активність та розвиток моторики у цьому віці є ключовими елементами, які впливають на когнітивні та соціальні навички. Діти, які мають високий рівень фізичної готовності, швидше адаптуються до нового оточення та мають кращі успіхи у навчанні. Разом з цим необхідно враховувати також індивідуальні особливості кожної дитини й створювати індивідуалізовані програми фізичного розвитку. Важливо пам'ятати, що фізична готовність не лише сприяє формуванню здорового тіла, але також є важливим чинником для розвитку когнітивних функцій, концентрації та

емоційного благополуччя. Саме тому, урахування фізичної готовності старших дошкільників у педагогічній практиці є надзвичайно вагомим елементом для покращення якості навчання та загального розвитку дітей у перехідний період від дошкільної до шкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бабюк Л. Готовність дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання: матеріали Всеукр. наук.-практ.онлайн-конференції. м. Київ, 6 – 20 квітня 2023 р. Київ, 2023.
2. Клімчук С. М. Готовність дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі: матеріали Всеукр. наук.-практ.онлайн-конференції. м. Київ, 6 – 20 квітня 2023 р. Київ, 2023.
3. Курчатова А., Вегера Т. Мотиваційна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі: співвідношення ключових понять. *Молодий вчений*. Педагогічні науки. 2022. № 9 (109). С. 78– 81.
4. Черепаня Н. І. Засоби фізичної підготовки дитини до навчання в школі. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції*: зб. тез доповідей IV міжнар.наук.-практ.конференції, м. Мукачєво, 22-23 жовт. 2020 р. Мукачєво, 2020. С. 347– 349.

Лошик Любов

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Ємчик О.Г.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ ТА УЯВЛЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проблема формування математичних понять та уявлень у дітей на сучасному етапі стає все більшого актуальною. Це зумовлено позитивним впливом цього процесу на розвиток розумових здібностей, психічних функцій, вирішення загальних завдань всебічного гармонійного розвитку дитини в дошкільному віці.

Нинішня система дошкільної освіти зосереджена не лише на вивченні вимірювань, обчислень, геометричних фігур, орієнтації в просторі та часі, а й на вміння логічно мислити, розвивати пізнавальні інтереси та творчість. Провідними у математичному розвитку особистості є логічна та математична

лінія. Логічна відповідає за підготовку мислення до типів міркування, а математична – за формування математичних уявлень.

Формування математичних понять та уявлень є одним із чинних засобів інтелектуального розвитку дитини, розвитку її розумових та пізнавальних здібностей. Суть підготовки математично грамотної особистості в закладі дошкільної освіти має свої характерні властивості, що викликані своєрідністю математичних понять та вимогами до математичного розвитку дітей.

Саме розвиток дітей багато в чому залежить від засвоєння вихідних математичних уявлень, з допомогою яких у майбутньому легше сприймати навколишній світ та гармонійно взаємодіяти з ним, що значно впливає на формування інтелектуальної сфери [4].

Запорукою ефективного формування математичних понять та уявлень дітей старшого дошкільного віку є підбір словесних методів, завдань, вправ, дидактичних ігор. Під час цього важливо врахувати складність й обсяг навчального матеріалу, вікові та індивідуальні особливостей дітей старшої групи. Робота зі старшими дошкільниками завбачує упорядкованість та цілеспрямованість і здійснюється за допомогою тих видів діяльності, які слугують розумовому розвитку дитини.

Н. І. Баглаєва та Т. М. Степанова досліджували проблему формування у дітей дошкільного віку математичних уявлень та понять. Серед проблем, які ускладнюють процес вивчення математики є:

- недостатня кількість уявлень у дітей про кількість, форму, розмір, рахунок предметів;
- погане зорове сприйняття;
- труднощі з класифікацією предметів за окремою ознакою;
- відсутність бажання до вирішення пізнавальних завдань [3].

Серед труднощів, які перешкоджають вивченню математики є:

- низький рівень мотивації;
- брак зацікавленості до предмету;
- підвищена тривожність;

□ швидка втомлюваність.

Наше дослідження спрямоване на те, щоб полегшити вивчення математики для дітей, зробити його цікавим та різноманітним за допомогою словесних методів. Це дозволить досягти успіху у вивченні та зробити його не тільки приємним а й корисним.

Л. Зайцева розробила парціальну програму «Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку», яка відповідає вимогам Базового компонента дошкільної освіти з освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі». Основою програми є такі дидактичні принципи: наступності, системності та послідовності, науковості, доступності, індивідуалізації, зв'язку навчання з життям, систематичності.

Зміст програми складається з трьох компонентів: мотиваційний, змістовий, практичний. Формування у дітей позитивного ставлення до математичної діяльності передбачає розвиток мотиваційного компоненту. Змістовий в свою чергу забезпечує оволодіння дітьми математичними («кількість», «величина», «форма», «простір») та фізичними поняттями («час»). Практичний компонент сприяє формуванню уміння розв'язувати практичні задачі на основі засвоєних математичних знань.

Зміст програми представлено за роками життя (4, 5, 6) та викладено за освітніми напрямами. Мотиваційний компонент: ставлення до математичної діяльності. Змістовий – числа, кількісна та порядкова лічба, склад чисел з одиниць, цифри та знаки, сюжетні задачі, обчислення, операції з множинами, величина предметів, геометричні уявлення, орієнтування в просторі та часі. Практичний – усвідомлення значення математичної діяльності в житті, розв'язання практичних задач. У програмі подано дворівневу модель формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку. Навчальний матеріал представлено для двох рівнів – базовий (середній, достатній) та високий. Діти з низьким рівнем займаються за програмою попередньої вікової групи. Математичні поняття логічно розділені поквартально. Це створює умови для забезпечення послідовності викладу

матеріалу, його поступового ускладнення. Запропонована парціальна програма відображає напрацювання психолого-педагогічних досліджень з питань оволодіння дітьми дошкільного віку математичними поняттями [1].

З досліджень Л. Зайцевої видно, що здобуті дошкільниками математичні знання і є основою їх математичної компетентності. Яку, на думку дослідниці, слід характеризувати як елементарну та водночас складну характеристику математичного розвитку особистості, що поєднує в собі формування математичних знань та вміння їх застосовувати в житті.

Аналіз наукових досліджень дає підставу говорити про спроможність старших дошкільників розуміти нескладні за змістом наукові поняття, суттєві зв'язки дійсності, які є доступними дошкільникам у предметно-чуттєвій пізнавальній діяльності, розкриті особливості засвоєння дошкільниками узагальнень, генезу поняття «число» й особливості усвідомлення дітьми числових абстракцій. Вивчено формування у дошкільників операцій лічби, особливостей сприйняття геометричних фігур і форм об'єктів, освоєння величини предметів і формування просторових уявлень [2].

До компонентів логіко-математичної компетентності належать: мотиваційний, змістовий та дійовий. Мотиваційний відповідає за інтереси та внутрішню мотивацію, змістовий – за математичні знання уміння та навички, а дійовий компонент охоплює самооцінювання, самоконтроль та самостійність .

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що логіко-математична компетентність – це можливість дитини застосовувати власну сенсорну систему в ході логіко-математичної діяльності.

Результатами логіко математичної компетентності є:

1. Пізнавальна мотивація.
2. Підґрунтя логіко-математичних знань.
3. Отримані уміння та навички.
4. Пізнавальний досвід.

Емоційно-ціннісне ставлення:

- проявляє зацікавлення до інтелектуальних завдань;

- націлена на дослідницький пошук у проблемних ситуаціях;
- виявляє позитивне відношення до математики;
- відчуває пізнавальну необхідність у виконанні логіко-математичних завдань;

- прагне розв'язанню самостійних завдань.

Сформованість знань:

- розуміє базові математичні поняття;
- володіє знаннями націленими на розв'язання пізнавальних суперечностей;
- проявляє сформованість логіко-математичних уявлень у певних видах діяльності;
- правильно називає і знає геометричні фігури, одиниці вимірювання часу, просторові напрями, параметри величини, просторові та часові поняття;
- застосовує у власному мовленні математичну термінологію.

Отже, проблема формування математичних понять та уявлень за допомогою слова вивчена досить мало. Наше дослідження полегшить та урізноманітнить вивчення математики старшим дошкільникам.

Список використаних джерел

1. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку: парціальна програма. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 48 с.

2. Кириченко Н. В. Використання дидактичних ігор та ігрових прийомів у корекційно-розвитковій роботі з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку та когнітивних процесів URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-didakticnih-igor-ta-igrovih-prijomiv-u-korekcijno-rozvitkovij-roboti-z-ditmi-z-porusennami-movlenneвого-rozvitku-ta-kognitivnih-procesiv-182965.html>.

3. Колінько С. Формування математичних уявлень і понять у молодших школярів із інтелектуальними порушеннями. *Збірник наукових праць «Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти»*. Харків, 2023. С. 420–423.

4. Пагута Т.І. Роль казки в логіко-математичному розвитку дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2019. Вип. 1. С. 124–134.

Луцюк Дарина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВАЖЛИВІСТЬ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Навчити дитину берегти своє здоров'я з дитинства – завдання батьків і педагогів. Дуже важливо з раннього дитинства формувати ціннісно-орієнтований світогляд і мотивацію вести здоровий спосіб життя. Для того, щоб сформувати уявлення про те, що здоров'я є основою благополуччя людини, необхідно пробудити у дітей бажання підтримувати і зміцнювати своє здоров'я, переконати їх в тому, що здоров'я кожної людини залежить в першу чергу від його способу життя.

Дошкільнята з раннього віку набувають певний обсяг природних знань про здоров'я, цікавляться своїм тілом і намагаються досліджувати його на своєму власному рівні.

Необхідно, щоб дитина знала, що таке здоров'я, що на нього впливає, що для нього корисно і шкідливо, як зберегти і зміцнити своє здоров'я і здоров'я інших людей. Як свідчать практичні досягнення і наукові спостереження, рекомендується як можна швидше приступити до валеологічного виховання дітей в дошкільних установах, а сім'ям слід будувати освітні процеси на загально-педагогічних принципах: науковості та доступності в контексті проблем, неперервності та практичній цілеспрямованості, гуманізації, інтегративності, динамічності, відкритості.

Основна мета неперервної валеологічної освіти – зберегти і зміцнити здоров'я дітей, формуючи валеологічний світогляд, виховуючи свідоме та дбайливе ставлення до власного здоров'я як головної умови якнайповнішої реалізації інтелектуального і фізичного потенціалу особистості, її духовного розвитку.

Через всю наукову творчість Гіппократа (460-377 роки до н.е.) проходить ідея не нав'язувати організму необхідних з точки зору лікаря дій, а допомогти йому перебороти хворобу. Гіппократу належить думка про те, що зціляє

організм природа, а лікар має лише допомогти природі. Це найважливіше, принципове положення валеології, як і порада Гіппократа вивчати насамперед здорових, а потім – хворих людей, дістала визнання лише в наш час. Проте, ще Гіппократ писав: «слід... вивчити все, що корисно на основі способу життя людей, ще здорових» [1].

У розвиток валеологічних знань вагомий внесок було зроблено середньоазіатським лікарем і мислителем Абу Ібн Сіною (980-1037 роки н.е.). Його праці містять не лише багато корисних рекомендацій, запровадивши які можна запобігти захворюванням, а й рекомендації про необхідність вивчення здоров'я. Ібн Сіна підкреслював важливість розуміння механізмів, що в одному випадку допомагають зберегти здоров'я, а в інших – призводять до хворобливого стану. У своїй відомій праці «Канони лікарської науки» Ібн Сіна констатує, що медицина «досліджує тіло людини, як воно буває здоровим і як воно хворіє» [1].

Ідея здоров'я займає центральне місце в наших загальних знаннях про здоров'я. Засоби і методи, що використовуються в діяльності зі зміцненням здоров'я, визначаються тим, що використовуються для оздоровчих дій. Особливе значення для розуміння здоров'я має його визначення.

Існує біля сотні визначень поняття здоров'я. Вчені Ю.Г. Антономов та А.Б. Рогоза виділяють три види здоров'я: фізичне, психічне та соціальне [2].

Фізичне здоров'я людини – це такий стан організму, коли показники основних фізіологічних систем перебувають у межах фізіологічної норми й адекватно змінюються під час взаємодії людини з навколишнім середовищем.

Психічне здоров'я, як специфічна діяльність мозку – це внутрішньосистемна основа соціальної поведінки. Воно відбиває стан мозку, коли його вищі відділи забезпечують активну інтелектуальну, емоційну та свідомо-вольову взаємодію з навколишнім середовищем. До психічного здоров'я ми відносимо перш за все характер мислення дитини, який формується не тільки за допомогою відчуттів, сприймань, уявлень, але й значною мірою під впливом оцінок дорослих, які супроводжують процес чуттєвого пізнання

дитиною довкілля. Головні показники психічного стану здоров'я дитини в поєднанні з достатнім або високим рівнем розвитку психічних процесів – це уважність, доброзичливість, радість, активність,

Соціальне здоров'я визначає здатність людини контактувати із соціумом. Компонентами соціального здоров'я можна вважати морально-етичні якості та соціальну адаптацію індивіда. Злість, образа часто призводять до порушення етики і правил поведінки дитини, до проявів жорстокості та черствості, до конфліктів з дорослими і товаришами. Це знижує її авторитет серед ровесників, впливає на стан духовного і соціального здоров'я, показниками яких є висока моральність, чисті помисли, культура поведінки і буття, чуйність до людей, милосердя, доброта, любов до всього живого, бережливе ставлення до результатів власної праці та праці інших людей, надбання культури всього людства, повага до себе, однолітків, дорослих, приязне ставлення до них.

Відомий хірург М.М. Амосов визначає як найбільш вагомі чинники для здорового розвитку дитини фізичне навантаження, загартування, харчування, психологічний комфорт [2].

Наш відомий педагог В.О. Сухомлинський, вважав так: «Входячи в життя дитини з першими відчуттями, сприйняттями, поняттями, уявленнями, природа стає для неї мірилом цінностей, джерелом багатств. У цьому факті закладено величезні можливості становлення гармонійної, всебічно розвиненої людини». З цього приводу педагог писав: «Я не боюся ще й ще раз повторити: турбота про здоров'я – найважливіша праця вихователя. Від життєдіяльності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток» [4].

Формування психологічних знань у закладі дошкільної освіти

Сучасні умови життя та праці висувають високі вимоги до стану здоров'я, психічної стійкості та фізичного розвитку людини. Ефективність професійної творчої діяльності цілком залежить від стану здоров'я людини. Тому, ідея цінності здоров'я як основи подальших успіхів в розвитку людської

особистості, самопізнанні та самовдосконаленні має бути сьогодні домінуючою і першочерговою в роботі з дітьми дошкільного віку.

У Законі України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) приділяється увага «...забезпеченню різнобічного розвитку дитини дошкільного віку від народження до 6 років відповідно її здібностей, індивідуальних особливостей, культурних потреб; формування в дитини основних норм загальнолюдської моралі, набуття нею життєвого досвіду» [3].

«Концепція дошкільного виховання в Україні» (1993 р.) ґрунтується на наукових, теоретичних положеннях філософії, педагогіки і психології, відповідно до яких в основі освіти лежать культура і наука. Вихідні засади концепції розвитку і виховання дитини передбачають формування гармонійно розвинутої підростаючої особистості, культивування знань, збудження інтересу й прагнення до навчання [5].

Розглянемо програму, яка допоможе нам формувати знання про здоров'я.

«Будьте здорові, діти!» авторами якої є Нінель Денисенко і Людмила Мельник. У програмі розглядаються різні аспекти здоров'я та джерела дитячого благополуччя. Автори вважають, що сучасний етап життя вимагає нового підходу до змісту освіти дітей раннього та дошкільного віку. Вони вважають, що необхідно включити валеологію в основну освітньої діяльність дошкільних закладів. В своїй програмі автори пропонують проводити інтегровані заняття, на яких спеціальні знання будуть координуватися з математикою, фізичною культурою та іншими предметами, а закріплювати і вдосконалювати отримані знання необхідно в повсякденному житті, використовуючи навчально-дидактичний, практичний матеріал, ігрові вправи, ігрові ситуації, фольклор.

«Наша надія». Рекомендований обсяг знань в даній програмі розподілений за віком: ранній вік, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік, старший дошкільний вік, а також виділені наскрізні лінії:

- Людина та її здоров'я.
- Природні умови здоров'я.
- Соціальні умови здоров'я.

- Етноздоров'я.
- Індивідуальне здоров'я.
- Гігієна харчування.
- Збереження зубів.
- Загартування.

Формування у дітей початкових валеологічних знань є регулятором їх поведінки в повсякденному житті. Наявність таких уявлень допомагає дошкільникам передбачати наслідки своїх дій, спонукає контролювати поведінку для уникнення негативних наслідків. Це сприяє засвоєнню дітьми валеологічно доцільних норм поведінки як особливо значущих елементів.

Список використаних джерел

1. Булич Е.Г., Муравов І.В. Валеологія. Теоретичні основи валеології. К., 2007.
2. Денисенко Н.Ф., Мельник Л.Д. Будьте здорові, діти. Програма з валеологічного вихованн. *Дитячий садок*. 2001. № 42. С. 19–25.
3. Закон України «Про освіту». *Освіта*. 1991. 25 червня.
4. Калуська Л. Валеологія в дитячому садку та вдома. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999.
5. Концепція дошкільного виховання в Україні . К.: Освіта, 1993.

Луцюк Дарина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сьогодні екологічна криза є однією з найактуальніших проблем людства. Історичний аналіз причин виникнення та загострення екологічної кризи та пошук шляхів її подолання поступово привели до наукової думки про необхідність широкої участі всіх верств населення у вирішенні цієї проблеми. Як показує світовий досвід, ефективною формою участі є правильно організована система екологічної освіти, яка останнім часом виросла в

самостійну галузь теорії та практики освіти зі своїм понятійним апаратом, цілями, змістом, завданнями та принципами [1].

Виникнення глобальної екологічної кризи зумовлює необхідність екологічної освіти. Дошкільний вік є початковим етапом у формуванні свідомості, екологічної культури та індивідуального ставлення до світу природи, що підтверджує важливість використання цього чутливого періоду для індивідуального екологічного виховання. «Закон про дошкільну освіту» визначає її роль як орієнтира у формуванні особистості дитини, тому зміст освіти має ґрунтуватися на розвитку людини, а методика – на вікових особливостях дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує вихователів у виборі завдань і змісту роботи з дітьми не озброюючи їх великою кількістю знань, а відкривати перед ними «науку життя», адже це має сприяти формуванню творчої особистості з високим почуттям власної гідності та відповідальності за власні вчинки. Відповідно до вимог базової частини до кінця дошкільного періоду у дітей повинні бути сформовані такі елементи як екологічний світогляд, почуття відповідальності за власні вчинки, природні позитивні емоції та ціннісні установки [4].

В XXI столітті природне середовище стрімко погіршується. Сьогодні, як ніколи, найважливішим завданням людства має стати порятунок планети від екологічної катастрофи. Знищення природних ресурсів і надр відбувається повсюди: висихають болота, висихають річки, вирубуються ліси, забруднюється вода і повітря, гинуть рослини. Мабуть, ніхто не стане заперечувати, що головною причиною катастрофічного погіршення навколишнього середовища є нехтування законами природи. Гармонійна взаємодія людини і природного середовища, як одна із універсальних і неминучих закономірностей, доводить доцільність якнайшвидшого ознайомлення дітей із сутністю системи «природа-людина-суспільство-природа». Діти повинні успішно засвоювати науково достовірні уявлення та закони про природу та людину, закладаючи основу для подальшого оволодіння

систематичними знаннями в рамках конкретного наукового обсягу природних циклів, що гарантується рецептивними здібностями дітей дошкільного віку. Саме тому науково-дослідницька діяльність дітей має бути пріоритетною при отриманні нових знань, а також загальних знань про людину.

С.Ф. Русова говорила про важливу роль чуттєвого сприйняття предметів і явищ природи у формуванні науково достовірних уявлень. Педагоги розглядають спостереження як основне джерело багатих природничих знань, приділяють особливу увагу розрізненню знань з урахуванням вікових та індивідуальних показників дітей з явним національним колоритом. Педагог неодноразово говорила про використання природи для формування естетичного почуття. Вона вважає, що в процесі ознайомлення дітей з навколишнім середовищем необхідно використовувати практичні приклади, випадки і факти, цілком зрозумілі дітям, щоб вони зрозуміли взаємозалежність усього, що їх оточує в природі. Поглиблюючи свої ідеї, С.Ф. Русова довела, що переконливість знань залежить від конкретної праці дітей у природі. У своїй дошкільній практиці вона поступово вирішувала цю досить складну проблему, настільки, що надані нею рекомендації щодо організації та керівництва роботою з дітьми не втратили своєї актуальності й сьогодні. Вона зробила практичний внесок у теорію і практику питань екологічної освіти, визначивши завдання та особливості природокористування у навчальному процесі дошкільних закладів [6].

Важливим змістом екологічної освіти є не тільки знання про працю, але й самостійна робота дітей, які доглядають за тваринами і рослинами та освоюють прості методи збереження природи. Естетичне ставлення до природи забезпечується інтеграцією завдань і змісту екологічного та художньо-естетичного виховання. Засобами вирішення цієї проблеми є використання різних жанрів мистецтва, в тому числі художнього образу в дитячій літературі, що відображає позитивне ставлення до природи. Оскільки зміст екологічної освіти полягає у сприйнятті того, що світ природи є середовищем існування людини, дитина повинна бути зацікавлена у збереженні, цілісності та чистоти

природи. Естетична краса природи сприяє формуванню морального почуття обов'язку і відповідальності за її збереження, спонукає до природоохоронної діяльності. Основною метою освіти і науки в галузі охорони навколишнього середовища є формування екологічної культури особистості як форми регулювання взаємодії людини з природою.

На сучасному етапі як ніколи важливо формувати екологічну культуру у підростаючого покоління, усвідомлювати, що все в природі збалансовано, перебудовувати її на свій розсуд неприпустимо. Необхідною умовою формування екологічної культури являється усвідомлення соціальної обумовленості взаємовідносин людини з природою.

Загальновідомо, що дошкільний вік важливий для формування особистості дитини. З ростом і розвитком дитини ускладнюється завдання виховання у дитини культури поведінки у природі, дбайливого ставлення до живої природи, дбайливого використання неживих предметів. Тому, в старшій групі необхідно організувати і систематизувати роботу в наступному порядку, щоб розширити загальне поняття про повагу до тварин, птахів, комах, рослин, неживих предметів, знання пір року, дбайливе ставлення до навколишнього середовища, а потім узагальнити і закріпити знання, практику і навички моральної поведінки в природному середовищі існування.

Список використаних джерел

1. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2015. 352 с.
2. Базова програма навчання та виховання дитини дошкільного віку « Я у світі» . К., 2008. 432 с.
3. Плохій З. П. Методика ознайомлення дошкільників з природою. Київ : Дошкільне виховання, 2002. 173 с.
4. Формування первинних екологічних уявлень у дошкільників: методичний збірник перспективного педагогічного досвіду з проблеми екологічної освіти дітей дошкільного віку / за ред. Р.О. Романчук. Запоріжжя 2008. 192 с.
5. Горопаха Н. М. Методика ознайомлення дітей з природою. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
6. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.

Майстрок Вікторія

кандидат психологічних наук, завідувач кафедри фізичної реабілітації та соціального забезпечення Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

Новохіжина Ганна

здобувач освіти Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ

Розвиток мовлення відіграє важливу роль у психічному формуванні дитини. Як свідчить сучасна практика, кількість дітей у яких спостерігаються ті чи інші порушення мовлення щороку значно збільшується. Мовленнєва культура лежить в основі успішної комунікації, а також в базисі різних видів діяльності і взаємовідносин з оточуючими. Комунікативні труднощі при мовленнєвих розладах можуть обмежити здатність людини приймати участь в житті суспільства і призвести до зниження соціального та емоційного благополуччя. Окрім того, значно погіршується психічний розвиток дитини, а розлади мовлення негативно впливають на формування особистісних якостей, її світосприйняття. Ефективна комунікативна діяльність є однією з провідних умов розвитку дитини, найважливішим чинником формування її особистості, що детерміновано засвоєнням досвіду у процесі взаємодії з дорослими та однолітками (А.М. Богуш, О.В. Запорожець, О.Л. Кононко, О.О. Смірнова). Також слід звернути увагу на труднощі комунікативної взаємодії з оточуючими як специфічну закономірність психічного розвитку осіб з різними психофізичними порушеннями (Л.С. Виготський, В.М. Синьов, Л.І. Фомічова). Особливого значення дослідження навичок спілкування набуває саме в період розвитку дітей старшого дошкільного віку, який зазначається, з однієї сторони, активним включенням дитини у групову комунікативну взаємодію, з іншої – забезпеченням досвіду спілкування з дорослими, що саме і допомагає формуванню комунікативної готовності до шкільного навчання і подальшої

соціалізації дитини (Ю.О. Бистрова, К.О. Островська, Ю.О. Приходько, В.М. Синьов, Є.П. Синьова). Не дивлячись на значну кількість праць у спеціальній психології, присвячених вивченню окремих компонентів соціальної взаємодії дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими порушеннями, характеристика їхньої комунікативної діяльності залишається суперечливою, що зумовлює необхідність вивчення і подальшого розроблення психологічних засад поетапного формування навичок спілкування.

Психічні функції та здібності, людські форми поведінки, комунікація через мовлення не надані дитині від народження. Вони формуються в перші роки життя під впливом цілеспрямованого виховання, навчання та умов життя в суспільстві. Процес розвитку дитини проходить у трьох напрямках: фізичному, когнітивному та психосоціальному. В нормі розвиток у цих трьох напрямках відбувається одночасно та взаємопов'язано. Для нормального розвитку дитини з перших місяців найважливішим є спілкування, у процесі якого малюк може опанувати людське мовлення, що відіграє головну роль як в діяльності дитини, так і в пізнанні навколишнього світу. Розвиток мовлення у процесі онтогенезу відбувається паралельно з фізичним і розумовим розвитком.

Усі психічні процеси у дитини – сприйняття, пам'ять, увага, мислення, цілеспрямована поведінка – постають за безпосередньої участі мовлення. У дитини з мовленнєвими вадами без своєчасних корекційних заходів може затримуватись темп інтелектуального розвитку.

Порушення мови – збірний термін для позначення відхилень від мовленнєвої норми, прийнятої в даному середовищі, повністю або частково перешкоджаючи мовленнєвому спілкуванню й обмежуючи можливість соціальної адаптації дитини. Як правило вони обумовлені відхиленнями в психофізіологічному механізмі мови, не відповідають віковій нормі, самостійно не коригуються й можуть впливати на психічний розвиток.

Для їхнього позначення фахівцями використовуються різні, не завжди взаємозамінні терміни – розлади мовлення, дефекти мови, недоліки мови, недорозвинення мови, мовленнєва патологія, мовленнєві відхилення. До дітей з

порушенням мовлення відносять дітей із психофізичними відхиленнями різного ступеня, що викликають ряд розладів комунікативної й пізнавальної функції мови. Від інших категорій дітей з особливими потребами їх відрізняють нормальний біологічний слух, зір і повноцінні передумови інтелектуального розвитку. Виокремлення цих ознак необхідно для їх розрізнення від мовленнєвих порушень у дітей з олігофренією, затримкою психічного розвитку, сліпих і слабозорих, дітей РДА, та інших.

Серед причин, що викликають порушення мови, розрізняють біологічні і соціальні фактори ризику. Біологічні причини – розвитку мовленнєвих порушень, являють собою патогенні фактори, що впливають головним чином у період внутрішньоутробного розвитку й пологів (гіпоксія плода, родова травма, та ін.) а також у перші місяці життя після народження. Мовленнєві порушення, які виникли під впливом якого-небудь патогенного фактору, самі не зникають і без спеціально-організованої корекційно-логопедичної роботи можуть негативно позначитися на всьому подальшому розвитку дитини. В зв'язку з цим варто розрізняти патологічні мовленнєві порушення й можливі мовленнєві відхилення від норми, викликані віковими особливостями формування мови або умовами зовнішнього середовища.

Соціально-психологічні фактори ризику пов'язані головним чином із психічною депривацією дітей. Негативний вплив на мовленнєвий розвиток можуть спричинити засвоєння дитиною одночасно двох мовних систем, зайва стимуляція мовленнєвого розвитку дитини, некоректний тип виховання дитини, педагогічна занедбаність, тобто відсутність належної уваги до розвитку мови дитини (вихователя, вчителя, а особливо батьків) та дефекти мови оточуючих.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М., Григоренко Г.І. Запрошуємо до розмови: посібник для роботи з дошкільниками. К.: Освіта, 1997. 152 с.
2. Козьякіна Н., Козьякіна О., Бабадагли М., Пічугіна Т. Роль ранньої діагностики порушень розвитку мовлення у дітей із ДЦП. *Дефектологія*. 2004. № 2. С. 27–32.
3. Тарасун В. Формування мовної особистості – новий напрям логопедичної роботи. *Дефектологія*. 2007. № 4. С. 3–11.

Майструк Вікторія

кандидат психологічних наук, завідувач кафедри фізичної терапії та корекційної діяльності Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

Соколюк Олена

здобувач освіти Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ КОМУНІКАТИВНОЇ АКТИВНОСТІ

Робота із дітьми з порушенням зору проводиться із дотриманням педагогічних рекомендацій. Така діяльність здійснюється з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини, а також з урахуванням специфічних і дидактичних принципів в роботі із дітьми дошкільного віку. Необхідно керуватись принципом корекційного навчання, враховувати первинний та вторинний дефекти порушення зору, спиратись на ті аналізатори, які залишилися збереженими, а також на формування уявлень про навколишнє середовище, з урахуванням різних форм невербальної та вербальної діяльності, врахування рівнів сформованості мови.

Також необхідно забезпечити створення особливих умов візуального режиму, контролю рівня світла, наочний матеріал має бути у збільшеному форматі, при цьому контролювати контрастність світла. Заняття з демонстраційним матеріалом має продовжуватись не більше 10 хвилин, з перервою в 2 хвилини на відпочинок. Робота з дітьми з порушенням зору забезпечується комплексною багаторівневою підтримкою, яку має організовувати тифлопедагог.

Велике значення приділяється діяльності, яка носить комунікативний характер. Спеціально організовані заняття проводяться диференційовано і з урахуванням стану зору і розвитку мови дітей. Найчастіше із-за порушень емоційної сфери у таких дітей, заняття слід проводити індивідуально, з кожною дитиною окремо. Тифлопедагог і вихователь разом з психологом визначають завдання, які коригують емоційні порушення у дітей з порушенням зору.

Завдання на розвиток комунікативної активності можуть поєднуватись в різних видах діяльності. Учбова, трудова, ігрова, а також предметно-практична діяльність допомагають дітям розвивати цю активність. Особлива увага приділяється на використання збереженого або наявного зору у дітей при організації заняття.

Дидактичний матеріал необхідно використовувати спеціальної величини та забарвлення, також необхідно використовувати рельєфні картинки. Особлива увага приділяється наочності з природних матеріалів в цілях формування уявлень про навколишній світ. Одним з важливих елементів заняття є гра, адже у дітей з порушенням зору пізніше, ніж у інших дітей, формуються передумови гри і ігрової діяльності.

Для дітей з порушенням зору необхідно:

- в процесі проведення навчальної діяльності використовувати розповідь;
- керуватись методами і прийомами, які відразу викликають інтерес у дітей з самого початку і зберігають його до кінця заняття;
- при проведенні навчання застосовувати ігри і давати завдання на збагачення і розвиток словника;
- коли діти прослухали розповідь, необхідно запропонувати дітям аргументувати свій вибір і вибір однолітків;
- дітям необхідно пропонувати, щоб вони використовували слова і вирази, які вони засвоїли в ході «тренувальних вправ»;
- в процесі навчання активно мотивувати дітей до засвоєння матеріалу.

Ознайомлення дитини з порушенням зору з навколишнім світом традиційною системою дошкільної освіти розглядається як процес формування уявлень про предмети та явища оточуючого світу. Оскільки кінцевим продуктом сприймання є сформоване уявлення та знання дитини, позначене словом, заняття з ознайомлення з навколишнім світом тісно об'єднувалося з розвитком мовлення дитини. Дитина від народження відкрита для сприймання оточуючого світу, її цікавість, бажання до пізнання навколишнього - безмежні, навіть коли

можливості до такого пізнання значно обмежені, як у випадку дітей з сенсорними порушеннями розвитку. Пізнання оточуючого світу починається зі сприймання предметів і явищ. Всі інші форми пізнання (запам'ятовування, мислення, уява) базуються на основі сформованих образів сприймання. Успішність розумового, фізичного, естетичного розвитку дитини значною мірою залежить від рівня її пізнавальної активності, від того, наскільки добре дитина сприймає навколишній світ. Отже, процес ознайомлення дітей з глибокими порушеннями зору з навколишнім світом зумовлюється насамперед потребою активізації їх пізнавальної діяльності. Її реалізація в практиці потребує конкретизації поняття пізнавальної активності в умовах зорової депривації; визначення основних засобів активізації у дошкільників з порушеннями зору в процесі ознайомлення з навколишнім світом. У тифлології дослідження проблем розвитку пізнавальної активності присвячено переважно висвітленню особливостей сприймання і формування уявлень в умовах зорової депривації (Л. П. Григор'єва, М. І. Земцова, А.А. Зотов); пошуку шляхів і засобів компенсації пізнавальної діяльності, її оптимізації в навчально-виховному процесі, в тому числі й дітей дошкільного віку (В. О. Феоктистова, С. О. Покутнєва, Н. Г. Морозова, Т. П. Свирид'юк, Л. І. Солнцева, Л. І. Плаксина та ін.). Так, дослідження С. О. Покутнєвої стосувалися питань розвитку усного зв'язного мовлення дошкільників з порушеннями зору під час ознайомлення з навколишнім світом, де, зокрема, розкривалися методи активізації пізнавальної діяльності зазначеної категорії дітей. Спеціальні дослідження пізнавальної активності дітей з порушеннями зору виявили, що, внаслідок порушення зору та ослабленості нервової системи, інтерес до навколишнього світу та пізнавальна активність природним шляхом не збуджується. Вона потребує постійної стимуляції у дітей аналізуючого сприймання, збудження інтересу до об'єктів довкілля, допомоги у дослідженні властивостей предметів та явищ, їх різноманітних якостей і відношень, що сприятиме успішності розвитку пізнавальних інтересів, формуванню навичок порівняння предметів та явищ, диференціювання певних ознак, їх узагальнення.

Систематична допомога з боку дорослого створює передумови для формування чуттєвого досвіду, опанування навичок доступного полісенсорного сприймання об'єктів навколишнього світу, на основі власних пізнавально-орієнтувальних дій та спеціально організованого навчання. Значне зниження зору суттєво обмежує природну стимуляцію зорової системи, внаслідок чого дитина з порушеним зором неспроможна отримати такий самий сенсорно-перцептивний досвід, як нормальнозора. Діти зі зниженим зором знаходяться в умовах психофізичного звуження зорового простору, в яких генетичні передумови розвитку сприймання втрачають свою силу. Обмеження зорового досвіду призупиняє або гальмує дозрівання зв'язків в нейрональних структурах, що негативно впливає на розвиток сприймання (Л. П. Григор'єва). Крім того, визначальної ролі у пізнавальному розвитку набуває власна активність дитини (О.В. Запорожець), яка в умовах зорової депривації значно знижена. Для дитини з порушеннями зору чуттєвий досвід, засвоєний у ранньому та дошкільному віці, через ознайомлення з властивостями та якостями предметів, є визначальним для формування бази уявлень про навколишній світ, яким вона оперуватиме в подальшому. Нагромадження чуттєвого досвіду з різних джерел сприймання – це та основа, яка пришвидшує розвиток процесів мислення, мовлення, загострює увагу, збагачує емоційні почуття, фантазію дітей. З огляду на це, найоптимальнішою сферою формування пізнавальної активності дитини як з нормальним, так і з порушеним зором, виступають процеси ознайомлення з навколишнім світом.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. К.: Світич, 2009. 430 с.
2. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». К.: Світич, 2010. 144 с.
3. Психологічні умови ефективності дошкільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я / за ред. В. В. Тарасун. К.: ПП «Актуальна освіта», 2005. 286 с.
4. Тупоногов Б. К. Дети со зрительными нарушениями: общение с природой. *Проблемы этического и эстетического воспитания детей и молодежи с нарушением зрения.* М.: «Школьный вестник», 2004. С. 59–65.

Мельник Ірина
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Ковальчук Неля
вихователь методист комунального закладу «Луцький заклад дошкільної
освіти (ясла-садок) №24 Луцької міської ради»

АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В СУЧАСНІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

У світлі сучасних перетворень освіта опановує новий соціокультурний простір, що характеризується інноваційністю та інтеграційністю.

Він не просто кардинально змінює форми, методи навчання, реалії взаємин суб'єктів навчального процесу, він потребує принципового оновлення сутності найважливіших понять і категорій педагогічної науки. Зокрема поняття «освіта» (від слова «освітити», «висвітлити») сьогодні пов'язується з процесом і результатом висвітлення, розкриття в особистості кожної людини найпотаємнішої, глибинної її суті, формування нею образу свого «Я». Таке трактування поняття «освіта» передбачає принципово іншу методологію навчального процесу, орієнтовану на інші цінності, інше розуміння ролі особистості в навчанні, яка не лише на декларативному рівні, а реально має стати не просто суб'єктом навчання в певних ланках освіти, а суб'єктом життєдіяльності. Головною умовою цього є пізнання, освоєння досягнень культури людства (І. Бех, А. Богущ, О. Кононко, В. Кремень, Д. Ліхачов, М. Киященко та ін.).

Отже, розмірковуючи над сутністю інноваційних процесів у сучасній освіті, ми в першу чергу маємо вбачати їх не в змістовому чи технологічному аспектах, що самі по собі є також надзвичайно важливими, а в прийнятті нової філософії освіти та відповідних їй цінностей і смислів, що виявляються в побудові особливих взаємин суб'єктів освітнього процесу, визначенні кожним з них своєї прогресивної позиції і місії.

Характерною рисою педагогічної діяльності в системі сучасної дошкільної освіти є достатньо високий рівень особистісної та професійної активності вихователів, методистів, яка свідчить, в першу чергу, про їхню незадоволеність існуючим рівнем навчально-виховного процесу, відчуттям суперечностей та намаганням його змістовно та технологічно удосконалити.

Стратегічні напрями розвитку сучасної освіти, передусім її першої ланки – дошкільної освіти, передбачають реалізацію інтегративного підходу до побудови змісту, формування у дошкільнят цілісного системного світобачення. Такі орієнтири потребують переходу від традиційних лінійних моделей структурування знань до складних, від статичних дидактичних систем до динамічних, від уніфікації змісту освіти до розуміння його множинності та відносності. Ускладнення взаємодії між різними галузями знань, як провідна методологічна закономірність сучасного змісту навчання, стимулює розвиток інтегративних процесів у дошкільній освіті.

З'ясуємо основні чинники та умови здійснення інтеграції в системі дошкільної освіти. В першу чергу зазначимо, якщо в системі шкільної освіти існують навіть протилежні думки щодо доцільності впровадження інтегрованих курсів, реалізації принципу інтеграції в шкільному навчанні, то для системи дошкільної освіти характерна одностайна позитивна позиція прийняття як життєвої необхідності провадження інтеграційних процесів у практику роботи дошкільних закладів (А. Богуш, Г. Беленька, О. Кононко, К. Крутій, В. Кудрявцев, Н. Лисенко, Т. Піроженко, С. Якименко та ін.).

На жаль, цілеспрямована підготовка вихователів ЗДО до інтегративного навчання дошкільнят у закладах вищої освіти майже не проводиться, хоча в окремих університетах введено факультативні курси відповідного спрямування. У той же час, як ми вже відзначали, у практиці дошкільних закладів інтерес до інтегрування змісту, форм і методів освіти в цілому, до методики інтегрованих занять набуває особливої сили. Вихователі, інтуїтивно відчуваючи гостру актуальність інтеграційних тенденцій в системі освіти в цілому і дошкільної освіти зокрема, зумовлених змінами у сфері науки та виробництва, намагаються

самостійно розробляти конспекти таких занять і активно їх впроваджують. Крім того, доцільність реалізації принципу інтеграції в дошкільній освіті пояснюється синкретичною природою дитини дошкільного віку, яка у власному пізнанні світу «йде одночасно у різних напрямках» і має здатність до цілісного світосприймання за допомогою чутливих інформаційних каналів

Отже, серед позитивних факторів, сприятливих для реалізації інтеграційних процесів у системі дошкільної освіти, можна відзначити наявність величезних природних можливостей в розвитку інтелекту дитини, які, на жаль, недостатньо використовуються у традиційному навчанні та визначеність певною мірою інтеграційного змісту дошкільної освіти, що відображено в концептуальному документі – Базовому компоненті дошкільної освіти, а також певний стихійний досвід проведення інтегрованих занять вихователями, які зацікавлені в опануванні відповідної методики. Водночас педагоги переживають відчутні труднощі у забезпеченні цілісності, структурної та тематичної єдності інтегрованих занять, недостатньо володіють способами інтегрування змісту та методів навчання. Негативним фактором вважаємо також той факт, що сьогодні педагогічна преса нерідко досить некритично, навіть безвідповідально ставиться до презентації широкому педагогічному загалу низькоякісних конспектів, в яких порушені будь-які закони логіки, а не лише інтеграції. Низькоякісні розробки, на жаль, некритично сприймаються значною кількістю педагогів, які звикли вірити написаному. Відтак, все це негативно відображається на розвитку мислення дошкільнят, вносить плутанину у формування в них не лише окремих понять, уявлень, а спричинює хибне світобачення, перекручену картину світу у свідомості дітей. Отже, на наше переконання, необхідне методичне забезпечення інтеграційних процесів у системі дошкільної освіти, допомога вихователям, які працюють з дітьми. «Схоплення» цілого раніше частин дає можливість індивіду (в дитячому віці) «відразу» інтегрально бачити предмети очима всіх людей».

Перш, ніж знання про цілісність світу будуть сформовані в системі теоретичних уявлень дитини, вона має відтворити рухливий інтегральний образ дійсності на рівні уяви.

В умовах інтегрованого підходу взаємопроникнення й систематизація знань дітей, становлення в них цілісної та багатовимірної картини Всесвіту, розвиток пізнавальних здібностей, гнучкого мислення, вмінь і навичок відбувається ефективніше, тому для цієї вікової категорії органічним є інтегрований підхід до змісту освіти» [6].

Під принципом інтеграції розуміється стан пов'язаності, взаємопроникнення і взаємодії окремих освітніх галузей, що забезпечують цілісність освітнього процесу.

Потрібно також підкреслити важливість не тільки інтеграції змісту дошкільної освіти, а й організаційних форм (занять, освітніх ситуацій та подорожей, гри), у яких тією чи іншою мірою будуть інтегруватись і різні види дитячої діяльності.

Інтеграція, будучи дидактичним принципом, вимагає навмисного та послідовного включення взаємозв'язків освітніх напрямів (ліній) в освітній процес ЗДО.

Пріоритети сьогодні слід надавати таким формам роботи з дошкільниками: спілкуванню з дітьми (досить ефективно спілкування в колі), спостереженням, читанню та обговоренню творів художньої літератури, розв'язанню проблемних завдань і ситуацій, творчій грі, самостійній ігровій діяльності, практичній діяльності дошкільників, дослідницько-пошуковій діяльності тощо.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т.К. Пріоритетні аспекти модернізації освітнього середовища дошкільного навчального закладу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2017. Вип. 2. С. 24– 32.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. О. Л. Кононко. К.: Світич, 2008. 430 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 33 від 12.01.2021 р. / Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

4. Богуш А. М. Теоретичні аспекти виховання мовної особистості дошкільника. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету «Педагогічні науки»*. 2005. № 2. 198 с.
5. Крутій К. Л. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2006. 168 с.
6. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. К. : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Луцюк Дарина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аналіз психолого-педагогічних джерел дозволяє виокремити такі особливості розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку:

- пізнавальна активність проявляється з народження та інтенсивно розвивається протягом усього дошкільного віку, виходячи за його межі, забезпечуючи набуття дитиною різноманітного досвіду пізнання оточуючого;
- вона виявляється у різних видах діяльності, як правило не характеризується цілеспрямованістю пізнання у окремій галузі – дитину цікавить усе, що її оточує;
- пізнавальна активність дитини дошкільного віку яскраво виявляється у постійних запитаннях, розмірковуванні, порівнюванні, експериментуванні, постановці та вирішенні найрізноманітніших дитячих проблем, спрямованих на більш глибоке пізнання дитиною оточуючих предметів та явищ;
- дитина дошкільного віку виявляє пізнавальний інтерес на рівні цікавості та всеосяжної допитливості від «Що це таке?» до «Хочу все знати!» Ця активність дитини спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи

явища, а й на розпізнання будови, причини, мети, призначення, способу використання і таке інше. Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності та підвищується з накопиченням дитиною досвіду пізнавальної діяльності. Від молодшого до старшого дошкільного віку пізнавальні інтереси набувають стійкості. Інтерес дитини прямо залежить від знань, якими вона володіє, а також від способів, якими дорослий передає їй нові знання;

- у процесі формування у дитини пізнавального ставлення до оточуючого чітко простежується єдність інтелектуального та емоційного (як домінуючого) ставлення до предметів, явищ дійсності. Дитина під час пізнання виявляє емоції, які свідчать про її інтерес до цього процесу, бажання пізнати нове, захопленість і таке інше;

- наприкінці дошкільного віку спостерігається присутність ознак самостійності, певної саморегуляції та самоконтролю пізнавальної діяльності дитини, що виявляється у самостійній постановці мети, знаходженні способу, контролю за процесом діяльності, самостійній оцінці результатів. Дитина все частіше перестає в усьому наслідувати дорослого, а іноді, у певних межах дозволеного, відходить від його вимог. З боку дитини можна спостерігати прояви ініціативи, окремих вольових зусиль, спрямованих на виконання завдань або просто на регуляцію власної поведінки;

- у процесі пізнання дитина виступає як повноцінна особистість, що здатна до визначення власної активності, до творчості у діяльності, реалізації власної волі, інтересів та потреб;

- у дошкільному віці розвиток психічних процесів стає підґрунтям майбутнього шкільного навчання;

- ефективним чинником формування пізнавальної активності є створення умов для виявлення дитини як суб'єкта власної діяльності, взаємодії з дорослими та однолітками;

- після 4–5 років пізнавальна активність набуває вигляд ініціативної перетворюючої активності. Набуті дитиною в процесі життя знання та

практичний досвід дають змогу усвідомити власні можливості, а це, у свою чергу, породжує нові бажання, спонукає до ініціативних, а потім і творчих дій;

- усі вказані особливості пізнавальної активності в дошкільному віці перебувають на рівні становлення і в подальшому стають міцним підґрунтям для розвитку пізнання у процесі майбутньої життєдіяльності [2].

Отже, зважаючи на унікальність дошкільного дитинства, як періоду розвитку дитячої особистості, слід вказати на те, що особливості розвитку пізнавальної активності, проходячи певні етапи становлення, мають індивідуальний характер. За дитиною визнається право на власний погляд, індивідуальні захоплення, інтереси, риси характеру, стиль поведінки та інше. Тому, кожна дитина як індивідуальність потребує індивідуального ставлення у процесі роботи з нею як під час фронтально організованих вихователем занять, так і в роботі підгрупами. Обов'язковим є урахування педагогом індивідуальних проявів особистості дитини у пізнавальній діяльності.

У своєму дослідженні пізнавальної активності дітей у сім'ї Г. Стадник традиційно подає характеристику трьох рівнів розвитку пізнавальної активності дошкільників:

- високий (яскраве вираження пізнавальних емоцій);
- середній (відсутній стійкий пізнавальний мотив їх діяльності та спілкування);
- низький (діти пасивні в усіх видах діяльності)

Т. Кондратенко, В. Котирло, С. Ладивір також визначають три рівні активності дітей, що надає характеристикам дітей більшої вагомості та глибини:

- високий – дитина завжди активна, ініціативна у відповідях та спілкуванні, допитлива, завжди уважна, дотримується вказівок, правильно виконує завдання, проявляє готовність долати труднощі, веде активний пошук рішення, легко контактує з дорослими і однолітками, уміє вирішувати конфлікти;

- середній – дитина відповідає тільки на прохання вихователя; слухає пояснення дорослого, але сама не звертається за допомогою, потребує повторення, вказівок та контролю за ходом діяльності; відволікається, наслідує іншому, завдання виконує за умови додаткового стимулювання; робить спроби долати труднощі, але у випадку невдачі відступає; у спілкуванні надає перевагу знайомим дітям, підкоряється ініціативі іншого, проявляючи конформність;

- низький – дитина пасивна, може працювати тільки за умови персонального звертання та постійної допомоги дорослого, байдужа, без спеціальної підтримки не починає діяльність, не працює без взірця, при найменшому утрудненні звертається за допомогою чи відмовляється від діяльності; включається у спільну діяльність на запрошення, але не вміє підтримувати стосунки, часто конфліктує; у дитини переважають ігри сам-на-сам [3].

Враховуючи особливості розвитку пізнавальної активності дитини дошкільного віку, можна створити власну класифікацію творчих завдань. При цьому треба враховувати притаманні дошкільникам види діяльності, які передбачають прояв ними творчості (зображувальна, словесна, музична, математична). Таким чином, можна отримати такі види творчих завдань:

1. Зображувальні творчі завдання: на малювання різними матеріалами; на різну техніку виконання малюнку; на закінчення розпочатого малюнку (коли задається певний набір ліній); на малювання із закритими очима; на конструювання.

2. Музичні творчі завдання: на вигадування поспівок; на проспівування пісеньок «різними голосами»; на вигадування танців під музику; на пантомімічне передання образів; типу «незвичні танці» (вигадування танців нехарактерних персонажів, або під невластиву певному образу музику); у шумовому оркестрі.

3. Словесні творчі завдання: на добір рими, складання початку чи закінчення вірша; на фонетичне розрізнення звуків та добір варіантів їх застосування; завдання у віршах-діалогах; завдання-загадки.

4. Логіко-математичні завдання варіативного характеру: з формами; кольорами; величинами; числами.

5. Творчі завдання комбінованого типу. Наприклад, на слухання «чарівних звуків» та їх подальшу інтерпретацію у рухах, словесній чи зображувальній діяльності.

Представлена класифікація передбачає різні рівні виконання творчих завдань (від простого до більш складного), що дозволить пропонувати їх для вирішення дітьми, з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дошкільників.

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури, визначення сутності, видів творчих завдань для дошкільників, які відповідають видам діяльності дитини в закладі дошкільної освіти, дозволяють вказати на такі особливості творчих завдань стосовно дітей дошкільного віку:

- творчі завдання враховують вікові можливості розвитку дошкільників;
- зміст творчих завдань передбачає їх вирішення на різних рівнях складності;
- для вирішення творчих завдань у дітей необхідно сформувати уміння і навички у різних видах діяльності (малювання, конструювання, співи, музично-ритмічні рухи, мовлення, математика та інші);
- творчі завдання мають декілька варіантів розв'язання;
- під час вирішення творчих завдань у дошкільників стимулюються пізнавальні інтереси, дослідницькі пізнавальні дії, самостійний варіативний пошук досягнення результату, відкриття нового;
- творчі завдання поживляють пізнавальну діяльність, позитивно впливають на пізнавальну активність дітей [1].

Враховуючи дані, отримані в ході аналізу наукової літератури, під пізнавальною активністю дитини дошкільного віку розуміють таку активність, яка формується і розвивається на основі пізнавальної потреби у різних видах діяльності, забезпечує формування цілісного уявлення про оточуючий світ,

характеризується наявною пізнавальною орієнтацією, ініціативою, самостійністю дитини, інтересом та оригінальністю.

Список використаних джерел

1. Артемова Л.В. Основа – творчий підхід і пошук: Шляхи підвищення ефективності педагогічного процесу в дошкільних закладах. *Дошкільне виховання*. 2007. № 8. С. 3–4.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2-х кн. К.: Либідь, 2013. Кн. 1. 278 с.; Кн. 2. 342 с.
3. Дитина: Програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / за ред. О.І. Цедик. К.: «Освіта», 2013. 272 с.

Нижник Тетяна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Семенов О.С.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ НА ЕТАПІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Як відзначають дослідники (І. А. Онищук, Л. В. Шелестова та ін.), дошкільне дитинство – важливий етап творчого розвитку. Творчість відображає думки, почуття дітей, їхнє ставлення до навколишнього світу, торкаючись та розвиваючи всі сторони особистості дитини.

Розглядаючи дитячу творчість, І. М. Біла звертає увагу на її відмінність від творчості дорослої людини: «Продукт дитячої творчості має суб'єктивний характер, дитина робить відкриття для себе, новизна та оригінальність її відкриттів значущі не для суспільства, а для неї самої» [2].

Для дорослого відчутний результат – те, що створено його руками або думкою: картина, будівля, книга – є прямою метою творчості. Головний результат дитячої творчості – творення власної особистості, а те, що при цьому дитина створює руками – супутній продукт. «Створюючи малюнки, танцюючи під музику, співаючи, пишучи пісню на власні вірші та вигадуючи казку, дитина пізнає і узгоджує себе з навколишнім світом».

Говорячи про джерела дитячої творчості, О. О. Дронова, Н. М. Голота, О.М. Удіна, Л. А. Янцур Л. А. та ін. називають такі, як:

- практична діяльність, спрямована на перетворення предметів з метою їхнього пізнання (експериментування);
- гра;
- внутрішні сили дитини;
- мистецтво;
- засвоєння життєвого досвіду тощо.

С. П. Архіпова, Н. Я. Кушнірик, відзначаючи великі творчі можливості дітей старшого дошкільного віку, називають такі особливості їхніх творчих здібностей, як:

- здатність сприймати і відчувати прекрасне в творах мистецтва та в житті;
- емоційний відгук дитини на все гарне;
- здатність реалізувати в житті та побуті елементи прекрасного (знаходити відповідні рухи для втілення образу в танці або гри-драматизації, виразно читати вірші, виявляти творчу ініціативу);
- здатність оцінювати прекрасне в навколишньому світі, розрізняти зміст та засоби художньої виразності в образотворчій, театралізованій, мовленнєвій діяльності [1].

В науці існують різні підходи до визначення умов розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Так, у західній науці існувала теорія невтручання у цей процес, який нібито відбувається мимоволі. Серед вітчизняних дослідників більш поширена думка про необхідність та можливості розвитку творчих здібностей.

К. І. Демчик виділяє у розвитку творчих здібностей старших дошкільнят три основних напрямки:

- навчання технічним умінням та навичкам діяльності;
- розвиток творчої уяви;
- розвиток почуттів, емоцій, переживань, збагачення життєвого досвіду [3].

На думку О. Б. Мельничук та ін., розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку тісно пов'язано з розвитком їх пізнавальних та особистісних особливостей. «Будь-яка особлива спеціальність включає складові: певний рівень розвитку пізнавальних процесів, технічних умінь, емоційну чуйність та сприйнятливність». На думку вченого, у розвитку творчих здібностей емоційна сприйнятливність та чуйність починають займати центральне місце.

З огляду на те, що провідним видом діяльності дитини старшого дошкільного віку є гра – своєрідний спосіб засвоєння суспільного досвіду, прояву емоцій, недоступних у житті, Т. І. Поніманська відзначає деякі риси ігрової поведінки дитини старшого дошкільного віку, які свідчать про її готовність до розвитку творчих здібностей. До них відносяться:

- легкість прийняття ролі в сюжетно-рольовій грі, використання виразних засобів у рольовій поведінці;
- здатність до сюжетоскладання – здатність придумати, що може статися далі з ігровим персонажем;
- планування наступних ігрових дій, узгодження їх з партнером;
- словесне заміщення предметних ігрових дій [5].

Таким чином, на основі аналізу літератури можна назвати такі особливості творчості дітей старшого дошкільного віку, як суб'єктивна новизна продукту, велика важливість процесу, а не результату творчої діяльності; народження задуму у процесі діяльності; насиченість позитивними емоціями.

Серед вітчизняних дослідників переважає думка про необхідність та можливості розвитку творчих здібностей старших дошкільнят.

Список використаних джерел

1. Архіпова С. П., Кушнірик Н. Я. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2009. № 2. С. 41 – 48.
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 200 с.
3. Демчик К. І. Організація образотворчої діяльності дошкільників (через призму оновленого змісту Базового компонента дошкільної освіти). *Сучасні тенденції у розвитку науки та освіти*: зб. матеріалів доп. учасн. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. молодих вчених Кам'янець-Подільський: Рута. 2016. С. 27–31.
4. Дронова О. О. Образотворча діяльність як чинник і середовище з розвитку особистості. *Образотворче мистецтво з методикою викладання у дошкільному навчальному закладі*: підручник / за ред. Г. Сухорукової. Київ : Слово, 2010. С. 140–148.

5. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. С. 276–285.

Палецька Аліна
здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бабич Анастасія
здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Сучасний світ зазнає стрімкі зміни у всіх сферах життя, включаючи освіту. Зростаюча необхідність у творчих та аналітичних навичках вимагає від нас перегляду підходів до виховання та навчання. У цьому контексті, велику увагу приділяють інтерактивним методам навчання, особливо важливою є дошкільна освіта, яка визначає основи для подальшого розвитку дитини.

Одним з ключових аспектів сучасної дошкільної педагогіки є використання інтерактивних методів навчання, які сприяють розвитку креативних здібностей у дітей.

В першу чергу інтерактивні методи навчання використовуються для створення активної участі учнів у навчальному процесі, сприяючи їхньому залученню, розвитку креативності та поглибленню розуміння матеріалу. Інтерактивні методи навчання активізують учнівську участь, сприяючи їхній активності та цікавості. Дошкільний вік – це період, коли дитина найбільше схильна до навчання через гру та експериментування. Інтерактивність допомагає зробити навчання цікавим, стимулює творчий підхід до розв'язання завдань та розвиток уяви. Інтерактивні методи навчання відкривають для дошкільників можливість брати активну участь у навчальному процесі. Це і є головною метою педагога, адже, та дитина, що включена у процес зможе взяти

для себе найбільше інформації. Наведу кілька методів, які ми можемо використовувати у роботі з дошкільниками:

- Групова робота: розділення дітей на групи для спільного вирішення завдань або проектів сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та взаємодопомоги.
- Ігрові сценарії: застосування рольових ігор, де діти можуть уявляти себе в різних ролях, сприяє розвитку творчого мислення та відчуття емпатії.
- Практичні експерименти: використання практичних завдань та експериментів дозволяє дітям вивчати світ навколо себе, сприяючи пізнанню та розвитку допитливості.
- Мультимедійні засоби: використання відео, зображень та інших мультимедійних ресурсів може зробити навчання більш цікавим та зрозумілим для дітей.
- Обговорення: спільні обговорення тем або проблем сприяють розвитку аналітичних та критичних мислених навичок.
- Театралізації: організація театралізованих вистав або презентацій дозволяє дітям виражати свої ідеї та розвивати навички публічного виступу.
- Графічні та рукодільні завдання: робота з малюванням, ліпленням та іншими рукодільними завданнями стимулює творчий розвиток та розвиток моторики.
- Подорожі та екскурсії: організація подорожей чи екскурсій надає дітям можливість вивчати оточуючий світ та навчатися взаємодії з різними середовищами.
- Інтерактивні ігри: використання комп'ютерних програм або настільних ігор, які сприяють навчанню, може бути ефективним методом залучення дітей до процесу.

Варто зазначити, що інтерактивні методи навчання враховують індивідуальні особливості дітей, сприяють не лише передачі інформації, а й активному розвитку творчості кожної особистості. При цьому не можна не помітити розвиток комунікативних навичок, що є однією з переваг їх

використання. Інтерактивні методи сприяють формуванню комунікативних та соціальних навичок у дітей. Групові вправи, дискусії та спільні проекти розширюють спектр спілкування дітей, розвивають в них вміння слухати, виражати власні думки та співпрацювати – важливі складові креативного мислення. Взаємодія між дітьми та вихователями стимулює обмін ідеями, допомагає виявити різноманітні погляди на проблему, що, в свою чергу. Групова робота розвиває навички співпраці та взаємодопомоги, формуючи важливі соціальні навички вже на ранніх етапах [4].

Інтерактивні методи навчання надають дітям можливість експериментувати та самовиражатися. Різноманітні завдання, які вимагають використання уяви та створення власних ідей, стимулюють розвиток творчих здібностей. Це формує у дітей впевненість у власних силах та готовність думати нестандартно.

Можна виділити ряд вагомих переваг використання даних методів:

Активна участь та залучення (інтерактивні методи створюють стимулююче навчальне середовище, що підвищує інтерес та мотивацію учнів; дозволяючи дітям брати активну участь у навчальному процесі, ці методи допомагають збільшити рівень залученості та розуміння матеріалу).

Розвиток креативності та критичного мислення (інтерактивні завдання та проекти дозволяють учням виражати свої ідеї та думки, розвиваючи творчість; активні обговорення та вирішення проблем сприяють розвитку критичного мислення та аналітичних навичок).

Співпраця та соціальний розвиток (групові та колективні завдання сприяють розвитку комунікативних та соціальних навичок учнів; можливість спільно працювати та обмінюватися ідеями в групах розширює спектр соціальних взаємодій).

Індивідуалізація навчання (інтерактивні методи навчання можуть бути адаптовані для врахування різних швидкостей навчання та індивідуальних особливостей учнів; забезпечення можливості вибору та самостійної роботи сприяє розвитку саморегуляції та індивідуальної відповідальності).

Практичне застосування (інтерактивні методи, такі як практичні експерименти чи ігрові завдання, дозволяють учням навчатися через власні дії та дослідження; ситуаційне навчання та реальні випадки допомагають переносити знання на практику).

Підвищення рівня запам'ятовування (активна участь у власному навчанні зазвичай супроводжується емоційним залученням, що поліпшує процес запам'ятовування та розуміння матеріалу) [3].

Використання інтерактивних методів навчання у дошкільній освіті є важливим кроком у сприянні розвитку креативних здібностей дітей. Ці методи створюють сприятливе середовище для творчого вираження, розвивають ключові навички та формують позитивний ставлення до навчання. Важливо поєднувати інтерактивність з основними педагогічними принципами, забезпечуючи комплексний розвиток особистості дитини. Такий підхід до навчання сприяє формуванню творчих та готових до викликів особистостей, які зможуть успішно адаптуватися до сучасного суспільства. Активна участь у навчанні, спільна діяльність та ігрові форми навчання не лише створюють цікаве та стимулююче середовище, але й відкривають для дітей безмежні можливості для саморозвитку та виявлення їхнього творчого потенціалу. Це є важливим кроком у формуванні гармонійно розвинутих особистостей в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Ісаєва О. Інтерактивні форми та види робіт при вивченні зарубіжної літератури в школі *Всесвітня література та культура в навч. закладах України*. 2002. № 3. С.53-55.
2. Пишко О. Л. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства. Народна освіта. URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257
3. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Л. – К. : А.С.К., 2004. 192 с.
4. Швай Р. Творчість, креативність та інновація як важливі поняття сучасної педагогіки *Вісник Львівського Університету*. Серія педаг., 2009. Вип. 25. Ч. 2. С. 74–81.

Приймачук Марія

*здобувач Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І.М.*

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗДО У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Починаючи шкільний шлях, дитина вступає в нову соціальну реальність як школяр. Ключовим аспектом успішного переходу є мотивація дитини для прийняття цієї нової ролі. Однією з важливих відповідальностей сім'ї та дошкільних установ є грамотна підготовка дітей до шкільного життя, яка визначатиме їхні подальші успіхи та розвиток. Зазвичай діти, які усвідомлюють очікування школи в старших дошкільних групах та мають необхідні навички для навчання, легше адаптуються до шкільного оточення. Однак деякі можуть зіткнутися з труднощами, особливо якщо виявляється недостатня психологічна підготовка до нового етапу.

Серед науковців здавна триває дискусія, що є важливішим у становленні особистості: сім'я чи суспільне виховання. Так, видатні педагоги минулого виділяли інститут сім'ї як важливу складову повноцінного становлення особистості: Я. Коменський називав сім'ю материнською школою («Материнська школа»); Й.Г. Песталоцці вважав, що сім'я є істинним органом виховання («Як Гертруда вчила своїх дітей»); Дж. Локк наголошував на важливості виховання дітей в умовах сім'ї («Думки про виховання»); Ж.-Ж. Руссо теж виділяв сім'ю як важливу складову у вихованні дітей («Еміль, або про виховання») [1].

Сім'я дошкільника відіграє визначальну роль у формуванні готовності до шкільного навчання. Успіх цього процесу значно залежить від прийнятих в сім'ї традицій, статусу майбутнього школяра та виховних підходів членів сім'ї до нього. Саме родина може забезпечити дитині емоційний захист, комфорт, відчуття важливості та уваги. З урахуванням цього грузинський педагог-новатор Шалва Амонашвілі стверджував, що дітей-шестиліток потрібно готувати не просто до школи (навчання читанню, письму, лічбі), а готувати до ролі учнів, щоб вони розуміли свою нову позицію, роль вчителя, значення і зміст його вимог і оцінок [4].

В Україні у XXI столітті освітня сфера стрімко розвивається і постійно реформується. Зміни відбуваються в підготовці дітей до школи, оскільки

введено Державний стандарт початкової освіти та Концепцію Нової української школи. Це призводить до перегляду підходів до навчання молодших школярів і модифікації системи дошкільної освіти та виховання в умовах сім'ї.

Взаємодія вихователя та батьків, що спільно здійснюють діяльність, спрямовану на благо дитини, і створення відповідних умов для неї, має визначальний вплив на успішне формування особистості в цілому. Саме згуртованість таких взаємин в педагогічному процесі між сім'єю та дошкільним закладом може реалізовувати особистісно-орієнтований підхід, сприяти розвитку індивідуальності, активізувати творчий потенціал не тільки у дитини, але й серед педагогів та батьків.

Взаємодія батьків та закладу дошкільної освіти розглядається різноаспектно у працях Л. Загик, В. Іванової, В. Котирло, С. Ладивір, Т. Маркової, Л. Островської, Т. Пагути. У цьому відношенні найбільш досліджені аспекти, що забезпечують єдність дій у підготовці дитини до школи (дослідники: Л. Венгер, Д. Ельконін, О. Запорожець, В. Котирло, Г. Леушина, Г. Люблінська, М. Подд'яков, О. Проскура та інші), шляхи формування єдності у вивченні природи дітьми (дослідник: Н. Кот); розкрита сутність співпраці між вихователями дошкільних закладів та сім'єю у вихованні дошкільників в дусі миру (дослідник: Т. Пагута).

В. Котирло, С. Ладивір у своїх дослідженнях розкривають психологічні основи сімейного та суспільного виховання дошкільників, шляхи удосконалення форм та змісту роботи закладів дошкільної освіти з батьками. Дослідники Т. Маркова, Л. Загик, окреслюючи завдання спільного виховання дітей дитячим садком та родиною, узагальнюючи зміст та форми цієї роботи показують, як вони диференціюються в залежності від віку дітей. Особливе місце тут відводиться педагогічній просвіті батьків.

Узагальнюючи, можна сказати, що взаємодія між сім'єю та дошкільним закладом у формуванні готовності до шкільного навчання може ефективно сприяти створенню такої готовності. Сім'я та ЗДО повинні спільно створювати

стимулююче навколишнє середовище, сприяючи розвитку не лише когнітивних навичок, але й соціальних та емоційних компетентностей. Ця взаємодія допомагає дитині адаптуватися до навчального середовища, розвиває самостійність та позитивне ставлення до навчання, що стане основою її успішного вступу у шкільне життя.

Список використаних джерел

1. Взаємодія закладу дошкільної освіти та родини у підготовці дитини до шкільного навчання. URL: <https://magistr.ua/works/50/375311/>
2. Підготовка дитини до навчання в школі. URL: https://dnz37.edu.vn.ua/pid_sco.html
3. Говгаленко О.С. Взаємодія сім'ї та ДНЗ у підготовці дитини до навчання в школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/konsultacia-dla-pedagogiv-z-temi-vzaemodia-simi-ta-dnz-u-pidgotovci-ditini-do-navcanna-u-skol417800.html>
4. Філімонова Т. В. Наступність в роботі закладу дошкільної освіти і першого класу школи: навч.-метод. посіб. Миколаїв: Миколаївський національний університет, 2020. С. 49. URL: <https://tinyurl.com/2s3k8j64>

Савоник Тетяна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент Фенко М. Я.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ВІРШІВ ДІТЬМИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ефективність запам'ятовування та вивчення віршів із дітьми середнього дошкільного віку залежить від компетентності педагога.

Забезпечення впливу художньої літератури на мовленнєвий розвиток дітей є одним із провідних методичних принципів у роботі з дошкільниками. Через твори художньої літератури відбувається збагачення, уточнення та активізація словника дітей. Ознайомлення з віршами, забавлянками, чистомовками, скоромовками сприяє закріпленню у дітей правильної звуковимови, розвитку виразності мовлення. Оповідання і казки, що пропонуємо дітям для переказування, сприяють розвитку зв'язного мовлення. Крім того, художня література сприяє розвитку поетичного слуху, образності мовлення, прищепленню любові до художнього слова [2].

Добираючи віршовані твори вихователю доцільно дотримуватися таких вимог: простота і чіткість ритму, стислість самого вірша і окремих рядків, простота і ясність знайомих дітям образів, відсутність складних конструкцій та маловідомих лексичних одиниць, образність, жвавість мови віршованого твору, її відповідність літературним нормам, цікавий сюжет.

Вихователю перед вивченням вірша повинен чітко продумати поетапність цього процесу, вибрати методи, засоби та прийоми, відповідно до віку дітей [1].

Для ефективної організації процесу вивчення поетичних творів із дітьми в умовах закладу дошкільної освіти вихователю слід дотримуватися таких психолого-педагогічних умов:

1. Відповідність віршованих творів віку дитини, її досвіду, кругозору, обізнаності з довкіллям тощо. Доцільно пам'ятати, що кожна дитина є індивідуальною і має різну пам'ять, і, відповідно, швидкість запам'ятовування. Тобто, вірш повинен бути посильним для дитини середнього дошкільного віку, не важким. Крім того, знання індивідуальних вікових особливостей кожної дитини, її пам'яті, допоможе вихователю наперед продумати, який вірш пропонувати їй для вивчення, які ставити запитання по змісту, як саме сформулювати питання тощо. Знаючи особливості групи в цілому і кожної дитини окремо, вихователю зможе правильно спланувати процес вивчення вірша, його етапність [3, с. 69].

2. Гуманістична спрямованість поетичних творів, спрямована на формування у дітей загальнолюдських цінностей та моральних якостей. Беззаперечно, усі засоби, форми та методи освітнього процесу повинні базуватися на принципах гуманістичного підходу. Вихователю повинні обирати вірші, зміст яких сприятиме формуванню у дітей таких якостей як доброта, відповідальність, ввічливість, скромність, гуманізм, культуру мовлення, любов до країни, сім'ї тощо.

3. Використання вихователем різноманітних форм, методів та засобів роботи при вивченні віршованих творів. Широке використання ігор, наочності,

інформаційно-комунікаційних технологій, мнемотаблиць, відео-, аудіо записи сприятиме легкому засвоєнню дітьми тексту вірша.

4. Стимулювання інтересу дітей до вивчення віршованих творів, мотивацій до заучування поезії. Діти середнього дошкільного віку ще не здатні формулювати мотиви, їх приваблює процес участі у спільній з дорослим діяльності так само, як приваблює гра. У цьому віці діти мотивують свої дії, діяльність тим, що воно їм подобається, бажанням робити це, одержати від нього позитивні емоції тощо [4, с. 30]. Вихователь, за допомогою різних методів (ігри, пісні, загадки, приказки, малюнки, розмальовки) має зацікавити дітей та мотивувати їх до вивчення вірша. Крім цього, основним завданням педагога є сформувати у дітей почуття любові та позитивно-емоційного ставлення до поезії.

5. Створення позитивного, художньо-естетичного середовища. Створення емоційно-позитивного розвивального мовленнєвого середовища має позитивний вплив на розвиток мовлення дитини, зокрема і процес вивчення віршів. Створюючи фізично і психологічно безпечне й стимулювальне до спілкування, висловлювання середовище, педагог сприяє розвитку і навчанню дітей відтворювати вірш без страху, з чіткою інтонацією, рухами тощо. Крім цього, важливо створити відповідну емоційно-естетичну атмосферу для вивчення вірша, емоційно налаштувати дітей, спрямувати на розуміння почуттів та настроїв, переданих у поетичному творі. Такий настрій може бути викликаний за допомогою музичних фрагментів, картин мистецтва, а також візуальних об'єктів, наприклад, гілки калини або горобини [5, с. 57].

6. Зміна різних підходів до вивчення вірша. Тобто вихователю не слід кожен раз при вивченні вірша використовувати одні й ті ж самі методи та прийоми. Варто урізноманітнювати їх. Тому, доцільно наголосити, що вихователь повинен володіти ними, бути компетентним у таких методах вивчення віршів, як супровід віршованого твору рухами, жестами, використанні мнемотаблиць, усвідомлювати поетапність вивчення вірша за малюнками або сюжетними картинками, за допомогою різних видів «театрів», за допомогою

розмальовок, володіти навичками вивчення вірша індивідуально, «ланцюжком», за допомогою хорového повторення тощо.

Для того, щоб дітям було легко запам'ятовувати текст вірша вихователю слід навчити робити це із допомогою асоціацій. Завдяки асоціаціям, дитина зможе запам'ятати вірш швидко і надовго. Для цього методу треба вчити дитину створювати комбінацію з нової інформації та того, що їм уже добре знайоме. Мозок людини, зокрема і дитини побудований так, що краще запам'ятовує образи й те, що можна побачити та доторкнутися. Для вивчення вірша дитина повинна вміти вигадати яскраві зорові образи для кожного рядка.

Важливим завданням педагога у процесі вивчення віршів із дітьми середнього дошкільного віку є не лише процес заучування з дітьми самого тексту, а й навчити дітей відчувати поетичний текст, передавати його емоційно. Вихователю слід обрати такі методи роботи з віршованими творами, які викликають яскраві та насичені емоційні відгуки в дітей та підштовхнуть їх до виразних реакцій на поетичне слово, гарної манери декламування вірша [6, с. 235].

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти України: науковий керівник: А. М. Богуш. Київ: Видавництво, 2021.
2. Методика проведення занять художньо-мовленнєвого циклу: сучасні підходи URL: <http://leleka.rv.ua/index.php?m=content&d=view&cid=450>
3. Калмикова Л. О Формування у дітей дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс. Київ : Слово, 2016. 380 с.
4. Мишолов Н. В , Мишолов Ю. В., Кучерява Л. М., Таран В. І., Ряба О. В, Дворянчук Л. М., Використання інноваційних технологій задля розвитку мовлення дошкільників. *Лінгводидактичні студії*. 2016. № 2. С. 30–39.
5. Яцук В. А. Формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 3 (55). С. 57–61.
6. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Слово, 2006. 304 с.

Смолюк Артем

кандидат педагогічних наук, старший викладач Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Дошкільна освіта – це першооснова формування і подальшого розвитку дитини. Дошкільна освіта забезпечує цілісний розвиток дитини, розвиває її фізичні, інтелектуальні, творчі здібності через виховання, навчання, соціалізацію, формування необхідних життєвих навичок. Її результат – це здатність дитини до розвитку особистісного потенціалу (фізичного, психічного, соціального, духовного), виявлення творчих здібностей, демонстрування самостійності, ініціативності, організованості, цікавості до пізнання [1].

Коли дитина здобуває дошкільну освіту, формується: її особистість, дитина набуває соціального досвіду; любов до України, шанобливе ставлення до родини, повага до народних традицій і звичаїв, державної мови, національних цінностей, а також цінностей інших націй і народів; свідоме ставлення до себе, до оточення та довкілля [3].

Зокрема, дитина вчиться: дотримуватися здорового способу життя; проявляти творчу активність в ігровій, пізнавальній, образотворчій діяльності; аналізувати, порівнювати, узагальнювати; ставитися дбайливо до природи та її ресурсів і найпростіших законів природи; проявляти особистісні якості, соціальні почуття, брати участь у соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді; висловлювати свої звернення, думки, враження, конструктивно спілкуватися з однолітками та дорослими, аргументовано відстоювати свою позицію. Усе це робить дитину готовою навчатися далі, розпочинати шкільну освіту [2, с. 10].

Психологи дають таку загальну характеристику дошкільного дитинства – це період первісного фактичного складення особистості, період розвитку особистісних «механізмів» поведінки. У дошкільні роки розвитку дитини зав'язуються перші об'єднання, встановлюються перші зв'язки і стосунки, які утворюють нову, вищу єдність діяльності і разом з тим нову, вищу єдність суб'єкта – єдність особистості. Саме тому, що період дошкільного дитинства є

періодом такого фактичного формування психологічних механізмів особистості, він є таким важливим.

У цьому віці перебудовується все психічне життя дитини та її ставлення до навколишнього світу. Суть цієї перебудови полягає в тому, що в дошкільному віці виникає внутрішня регуляція поведінки. І якщо в ранньому віці поведінка дитини збуджується і спрямовується ззовні – дорослими або сприйманою ситуацією, то в дошкільному віці сама дитина починає визначати власну поведінку [4].

Відокремлення дитини від дорослого до кінця раннього віку створює передумови для утворення нової соціальної ситуації розвитку. До початку кожного вікового періоду складається своєрідне, специфічне для цього віку, виняткове, єдине і неповторне відношення між дитиною і навколишнім середовищем, насамперед соціальним.

Це відношення Л. С. Виготський назвав соціальною ситуацією розвитку. Він підкреслює, що соціальна ситуація «визначає цілком і повністю ті форми і той шлях, слідуючи яким дитина здобуває нові і нові властивості особистості, черпаючи їх із соціальної дійсності, як з основного джерела розвитку, той шлях, по якому соціальне стає індивідуальним».

Дошкільний вік обертається навколо свого центру, навколо дорослої людини, її функцій та її завдань. Дорослий тут виступає в узагальненій формі, як носій суспільних функцій у системі суспільних відносин (дорослий – тато, лікар, шофер і т.п.). Протиріччя цієї соціальної ситуації розвитку автор бачить у тому, що дитина є членом суспільства, поза суспільством вона жити не може, основна її потреба жити разом з оточуючими людьми [2, с. 11].

Під час дошкільного дитинства (від трьох до семи років) продовжується інтенсивне дозрівання організму дитини, що створює необхідні передумови для більшої самостійності, засвоєння нових форм соціального досвіду внаслідок виховання та навчання.

Характерне для раннього віку стрімке збільшення росту та ваги дещо сповільнюється (прискорюючись знову наприкінці дошкільного віку).

Важливого значення набуває певне окостеніння скелету при збереженні хрящової будови його окремих ланок, збільшення загальної ваги м'язів (розвиток великої мускулатури випереджає формування функцій дрібних м'язів руки). Удосконалюється діяльність серцево-судинної системи.

Відбуваються подальші морфологічні зміни в будові головного мозку, зростає його вага, яка наприкінці шостого року сягає 1350 г (90% маси мозку дорослої людини), розвиваються його функції, посилюється регулятивний вплив кори великих півкуль на функціонування підкірки, утворюються складні умовні рефлекси, в яких провідну роль відіграє слово, тобто інтенсивно формується друга сигнальна система.

Дошкільний вік характеризується виникненням, як було зазначено раніше, нової соціальної ситуації розвитку дитини. У неї вже з'являється коло елементарних обов'язків. Змінюються взаємини з дорослими, набуваючи нових форм, за яких спільні дії поступово заміщуються самостійним виконанням вказівок.

Стає можливим досить систематичне навчання відповідно до певної програми, хоча її можна реалізувати лише в тій мірі, в якій вона стає власною програмою дитини [5].

Окрім того, в цьому віці дитина вже вступає в певні стосунки з однолітками, що також визначає ситуацію її розвитку.

Внутрішня позиція дошкільника стосовно інших людей характеризується передусім зрослим усвідомленням власного «Я» і своїх вчинків, величезним інтересом до світу дорослих, їхньої діяльності та взаємин.

Особливості соціальної ситуації розвитку дошкільнят виражаються у характерних для них видах діяльності, передусім у сюжетно-рольовій грі, яка створює сприятливі умови для доступного в цьому віці опанування зовнішнього світу [2, с. 10].

Ускладнюється структура аналітико-синтетичної діяльності, розширюється сфера впливу словесних подразників, сигналів на розвиток діяльності дитини, що є передумовою психічного розвитку дитини.

Відбувається помітне підвищення чутливості аналізаторів, їх здатності диференціювати оптичні, акустичні та інші властивості предметів і явищ, продовжує розвиватися кольоровідчуття, розрізнення світлових відтінків. Мовний слух дитини розвивається швидше, ніж звуковий, який є основою музичних здібностей [3, с. 12–15].

Наші дослідження показують, що учні, які відвідували перед школою дитячий садок, мають кращі результати навчання, зокрема діти, які відвідували заклади дошкільної освіти або займалися з рідними, мають кращі результати з читання, а діти, які ходили до дитячого садка понад два роки – 42% мають суттєво вищі результати як із математики, так і з читання. І лише 12% дітей, які ходили на індивідуальні заняття, мають підвищені результати. Тобто коли діти навчаються перебувати та комунікувати у колективі інших дітей та дорослих, навчаються логіки, проявляють активність – саме це впливає на подальший розвиток дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / за ред. А. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Горлова А. Інструменти розвитку творчого потенціалу дитини. *Початкова школа*. 2007. № 3. С. 10–11.
3. Піроженко Т. Особистісний потенціал дошкільника: умови розвитку в сучасному суспільстві. *Дошкільне виховання*. 2015. №1. С. 8–15.
4. Трофаїла Н. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*. 2014. № 45 (106). С. 155–158.
5. Юйсян Ч. Актуальні проблеми формування художньо-творчого потенціалу особистості засобами образотворчого мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів : ЧНПУ, 2018. № 151. Том 2. С. 131–135.

Смолюк Іван

доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

На кожному етапі розвитку суспільства домінують певні орієнтири для навчання і виховання підростаючого покоління. Сучасна дошкільна освіта

потребує інноваційних технологій, здатних підготувати дітей до життя в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його як суттєву складову власного способу життя. Саме тому особливу увагу у педагогічній діяльності потрібно приділяти вихованню дитини, яка живе за сучасними законами, керується власними знаннями і переконаннями, є всебічно розвиненою, самостійною і самодостатньою особистістю, потрібною суспільству, без якої неможливо ні розбудувати основи демократії, ні досягти рівня життя економічно розвинених країн.

Базовий компонент дошкільної освіти визначає, що в процесі дошкільної освіти дитина повинна оволодіти природничо-екологічною компетенцією, що означає: бути обізнаною з природним середовищем планети Земля та Всесвітом як цілісним організмом, у якому взаємодіють повітря, вода, ґрунт, рослини, тварини, люди, Сонце, Місяць тощо; усвідомлювати їх значення для діяльності людини, для себе; сприймати природу як цінність; виокремлювати позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи; довільно регулювати власну поведінку в природі; усвідомлювати себе частиною великого світу природи; знати про залежність власного здоров'я, настрою, активності від стану природи, її розмаїття й краси; виявляти інтерес, бажання та посильні вміння щодо природоохоронних дій; знати про необхідність дотримання людиною правил доцільного природокористування, чистоти природного довкілля, заощадливого використання природних багатств, використання води, електричної та теплової енергії в побуті; докладати домірних зусиль для збереження, догляду та захисту природного довкілля [2].

Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знання її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.

Безумовно, що до основних понять у сфері інноваційних технологій належить екологізація освіти. Адже людство повинно змінити своє ставлення до природи, стиль своєї діяльності та існування, переоцінити життєві цінності.

Проблема екології є досить актуальною для нашої країни й усієї планети загалом. Настав час керуватися у своїх діях принципами екологічного гуманізму: не панувати над природою, а співпрацювати з нею, бути не «царем природи», а її невіддільною часткою.

Потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура й свідомість, у формуванні яких відповідальна роль належить саме дошкільній освіті, що є першою ланкою становлення людини, бо саме тут закладаються підвалини інтелекту, структура мислення, а природна допитливість дітей і щирий інтерес до навколишнього світу створюють надзвичайно сприятливі умови для екологічного виховання [4].

Екологічна культура – культура всіх видів людської діяльності, так чи інакше пов'язаних із пізнанням, освоєнням і перетворенням природи – складається зі знання та розуміння екологічних нормативів, усвідомлення необхідності їх дотримання, сформованого почуття громадянської відповідальності за долю природи, виражається у розробленні природоохоронних засобів та безпосередній участі у їх проведенні [5].

Екологічна культура – складова світової культури, якій властиве глибоке усвідомлення важливості сучасних екологічних проблем для життя і майбутнього розвитку людства. Свідоме засвоєння екологічної культури має розпочинатися ще з дитинства, одночасно з формуванням загальної культури.

Одним із найважливіших завдань сучасної дошкільної освіти є підвищення екологічної грамотності дітей, формування у них навичок економного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної гуманної позиції по відношенню до природи [7].

Навчання екології має бути активним, цікавим, раціональним, максимально наближеним до життя, а навчальний матеріал не варто перенасичувати інформацією, яку діти не спроможні належним чином сприйняти [3].

В. Сухомлинський стверджував, що сама по собі природа не розвиває і не виховує. Залишивши дитину на одинці з нею, годі сподіватися, що просто під

впливом навколишнього середовища вона стане розумною, глибоко моральною, непримиренною до зла. Тільки в активній взаємодії з природою можна виховати найкращі людські якості [1].

На підставі проведених досліджень можемо стверджувати, що екологічна культура дошкільника охоплює: знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини; розуміння необхідності обережати навколишнє середовище; уміння і навички позитивного впливу на природу; розуміння естетичної цінності природи; негативне ставлення до фактів заподіяння шкоди природному середовищу.

Сьогодні завдання педагогів – виховувати екологічно свідому дитину, яка б не тільки вміло виправляла свої помилки, а й навчилась їх передбачати, знаходити альтернативу у стосунках між людством і природою. Знання екологічних норм, закономірностей розвитку природи, ознайомлення із загадковим світом тварин, рослин, з особливостями їх поведінки, проблемами, які виникають в їхньому житті, дуже часто з вини людини, дадуть можливість кожному відчувати особисту відповідальність за майбутнє природи.

Успіх екологічного виховання значною мірою залежить від урахування низки педагогічних вимог, добору комплексу таких методичних засобів і прийомів, щоб вивчення природи, будь-яке спілкування з нею залишало в пам'яті дітей глибокий слід, впливало на їх почуття і свідомість [6, с. 5–24].

Саме такий вплив справляють ігри, вікторини, екскурсії, вивчення народних прикмет, проведення екологічних дослідів, тому їх розглядають як важливу умову ефективного формування екологічної культури у дошкільників.

Зміст моральних норм і правил поведінки людини в природному оточенні розкриваються перед дітьми поступово, по мірі вивчення питань охорони конкретних об'єктів природи. На доступних, наочних прикладах вчать розуміти що можна, а що не можна робити в природі, щоб не викликати небажаних наслідків.

Необхідним елементом формування дбайливого ставлення до природи є цілісний аспект, що розкриває різноманітну роль природи в житті людини, є

найважливішим мотивом охорони природи. Так, в освітньому процесі підкреслюється естетична сторона охорони природи рідного краю, розвивається вміння дітей естетично сприймати красу природи. Це ж завдання вирішується на заняттях з образотворчого мистецтва. У той же час за результатами дослідження маємо підстави стверджувати, що на заняттях з ознайомлення з природним довкіллям частина питань з охорони природи розглядається тільки з позиції «корисності», що при односторонньому впливі на дітей може призвести до формування у них утилітарно-споживацького ставлення до природи. У зв'язку з цим очевидна необхідність використання комплексних занять для того, щоб показати дітям красу природи, її пізнавальну, оздоровчу та практичну діяльність, пробудити в них прагнення берегти її як джерело краси, радості, натхнення, як умови існування людства [6, с. 20].

Найважливіший компонент оволодіння природничо-екологічною компетенцією – діяльність дітей. Різні її види доповнюють один одного: навчальна сприяє теорії та практиці взаємодії суспільства і природи, оволодіння прийомами причинного мислення в галузі екології; гра формує досвід поняття екологічно доцільних рішень, суспільно-корисна діяльність служить набуттю досвіду прийняття екологічних рішень, дозволяє зробити реальний внесок у вивчення і охорону місцевих екосистем, пропаганду екологічних ідей.

Успіх екологічного виховання та освіти залежить від використання різноманітних форм роботи, їх розумного поєднання.

Ефективність впливу довкілля на дитину в закладі дошкільної освіти залежить від уміння педагога організовувати комфортне еколого-розвивальне середовище, яке максимально забезпечує занурення дошкільника в процес емоційно-чуттєвого сприймання, активно-дієвого пізнання та оцінки природних об'єктів, процесів, явищ. Це, зрештою, ляже в основу формування у неї екологічної компетентності.

Список використаних джерел

1. Вознюк О. Наукова сутність педагогічної системи В. Сухомлинського. Екологічний аспект. Наукові записки ТДПУ. Серія: Педагогіка. Тернопіль. 2002. № 5. С. 75–77.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / за ред. А. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с.

3. Бачинський Г. Рациональне природокористування та охорона навколишнього середовища. Київ : Ранок, 2017. 48 с.
4. Богущ А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник для ВНЗ. Київ : Слово, 2018. 184 с.
5. Воробей Г. Екологічне виховання дітей з допомогою казок В. Сухомлинського. *Бібліотека вихователя дитячого садка*. 2015. № 23. С. 30–70.
6. Глухова Н. Емоційне спілкування дитини з природою як умова творчого осягнення світу. *Дошкільне виховання*. 2018. № 10. С. 25.
7. Деда В. Основні аспекти підготовки фахівців дошкільного профілю до формування екологічної компетенції у дітей дошкільного віку. *Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 1. С. 144–149.

Смолюк Світлана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Пристосування дитини до умов закладу дошкільної освіти проходить у кожної дитини індивідуально. Сьогодні основним завданням соціалізації дитини є розвиток інтелектуальних можливостей, набуття практичних навичок і елементів грамотності в процесі режимних моментів та освітнього процесу зокрема. Варто зауважити, що освітній процес є провідним фактором, що сприяє соціалізації дитини дошкільного віку [4, с. 261].

Адаптація як пристосування організму до незвичайної обстановки включає у собі велику область відповідних реакцій індивіда, зумовлених його психофізіологічними і особистісними якостями, конкретним типом сімейних відносин та умов виховання дитини, умов перебування у ЗДО (заклад дошкільної освіти).

У науковій літературі досліджено різні групи факторів, що впливають на адаптацію: зовнішні та внутрішні; біологічні та соціальні; фактори, які залежать і не залежать від педагогів, ЗДО.

Ми погоджуємось з думкою багатьох дослідників, що фактори, які впливають на особливість адаптації дітей раннього віку можна умовно розбити на дві групи – об'єктивні та суб'єктивні. До складу перших входять фактори,

що співвідносяться з оточуючим дітей простором, до складу других – фактори, пов’язані з їхньою біологічною та психологічною специфікою (Див. рис.1., рис. 2).

До об’єктивних факторів можна віднести:

- фактори зовнішнього середовища (соціальні, культурні, виховні, освітні, що відрізняються від місцевості, в якій знаходиться дитина);
- педагогічні чинники (програма навчання; особистість самого вихователя, його знання, форма спілкування; стан психологічного клімату в колективі ЗДО, санітарно-гігієнічні вимоги; зв’язок з іншими дошкільними установами);
- сімейні чинники (матеріальні, житлові умови сім’ї; культурний рівень батьків, їх суспільний статус; специфіка відносин у сім’ї: як ставляться батьки один до одного, до дитини; традиції сімейного виховання);
- поведінка групи однолітків у ЗДО і специфіка спілкування з однолітками поза стінами дитячого садка.

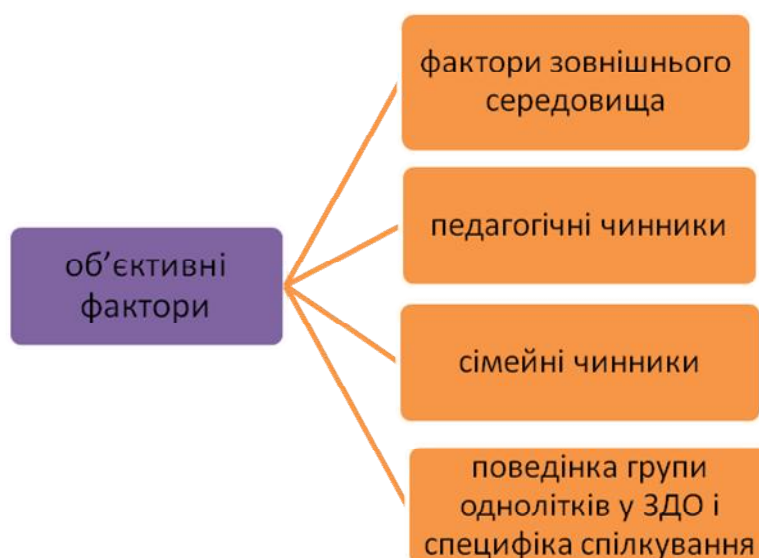

Рисунок 1. Об’єктивні фактори (співвідносяться з оточуючим дітей простором).

До переліку суб’єктивних факторів входять: стан здоров’я, вікові та особистісні характеристики дітей, рівень підготовки, що відображає готовність дитини прийняти нові, невідомі життєві етапи.

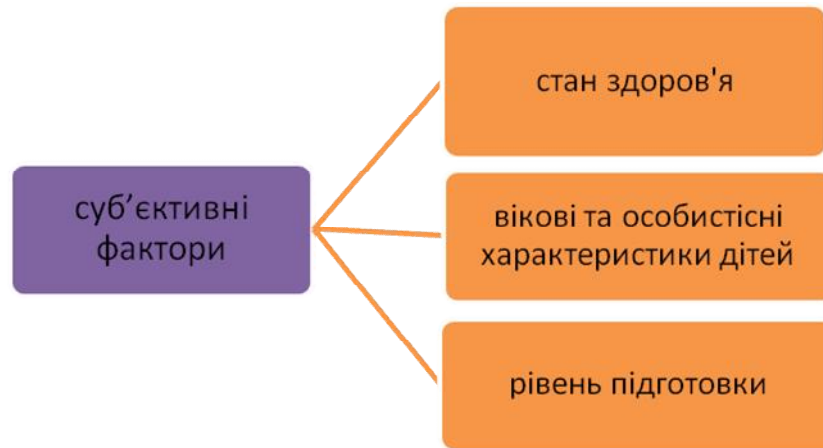

Рисунок 2. Суб'єктивні фактори (пов'язані з їхньою біологічною та психологічною специфікою).

Об'єктивні та суб'єктивні фактори існують у тісному взаємозв'язку, виявляють себе в інтенсивній взаємодії та можуть надавати як позитивний, так і негативний вплив на процес адаптації дітей раннього віку.

Слід зазначити, що значно ширше вивчено й охарактеризовано у психолого-педагогічній літературі фактори, що ускладнюють адаптацію дошкільнят і призводять до дезадаптації особистості.

За даними наукових джерел, показниками психологічної адаптації дитини, тобто критеріями її успішної адаптованості до дошкільного закладу є стан психологічного комфорту (добробуту), відсутності напруженості в спілкуванні, прийняття однолітками, сприятлива взаємодія з вихователем, адекватна реакція на розлуку з матір'ю.

Як показують психолого-педагогічні та медичні дослідження, характер та тривалість адаптаційного періоду залежить від таких факторів, як:

вік дитини (найважче адаптуються до нових умов діти у віці 10 – 11 місяців до 2 років; після 2 років діти значно легше пристосовуються до нових умов життя);

стан здоров'я та рівень розвитку дитини (здорова, добре розвинена дитина значно легше переносить труднощі соціальної адаптації);

індивідуальна особливість дитини (значною мірою поведінка дитини залежить від типу нервової системи);

рівень натренованості адаптаційних механізмів (діти, які до дитячого садка неодноразово перебували в різних умовах життя, легше звикають до дошкільного закладу);

досвід спілкування з дорослими та ровесниками (уміння позитивно ставитися до вимог дорослих та адекватно спілкуватися з іншими дітьми).

Залежно від зазначених факторів адаптації дитини до умов дошкільного закладу може проходити по різному.

Зауважимо, що характер і тривалість адаптації залежать від життєвого досвіду малюка. Дитина з великої родини вміє безпроблемно вибудувати власний стиль поведінки з кожним членом родини і у групі із задоволенням йде на контакт з незнайомими людьми, з цікавістю обстежує незнайому обстановку. Також легко і швидко адаптуються діти, яких батьки часто залишали на піклування родичів, відвозили на тиждень погостювати у бабусі чи брали із собою в гучну компанію друзів, де малюка хто-небудь годував, укладав подрімати на годинку. Такі діти, потрапивши у групу, відразу ж орієнтуються на поведінку дорослого і за його реакцією розуміють, що тут робити можна, а чого – не можна. Їм подобається велика кількість різних приміщень і різноманітність іграшок.

Особливе місце належить проблемі взаємин вихователя й дітей. Однією з умов формування позитивних дитячих взаємин є підтримка вихователем природної потреби дітей у спілкуванні. Спілкування має бути добровільним і доброзичливим. Необхідно, щоб спільне життя дітей у групі було якомога повнішим, радіснішим, яскравішим [1, с. 70].

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що адаптація дитини раннього віку до умов закладу дошкільної освіти залежить від багатьох факторів, визначальними серед яких є сім'я і вихователі. Для успішного проходження адаптаційного процесу необхідно гарантувати кожній дитині психологічну безпеку, ураховуючи її особистісні особливості, досвід, звички, умови виховання в сім'ї. Потрібно організувати супровід процесу адаптації

дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти: робота з дітьми, робота з вихователями, робота з батьками [2, с. 86].

Таким чином, в період адаптації дітей, основне завдання закладу дошкільної освіти – підтримати дітей, батьків, зрозуміти їх переживання й ефективно використати весь педагогічний інструментарій задля полегшення адаптаційного процесу у дітей раннього і дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Волкова В. Мерц О. Адаптація дітей раннього віку до умов дошкільного закладу. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка*. 2017. № 1. С. 68–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2017_1_12/
2. Смолюк С. В. Адаптація дітей дошкільного віку до умов закладу дошкільної освіти в психолого-педагогічній літературі. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: матеріали VI Міжнародної наук.-практ.Інтернет-конф., м. Луцьк, 15 листопада 2022 р. Луцьк, 2022. С.84–86.*
3. Соловей Ю.О. Соціальна адаптація дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. №1(50). С. 260–263. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.260-263>

Федоришина Яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І.М.

ВИКОРИСТАННЯ КНИЖОК-ІГРАШОК ДЛЯ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Книжки-іграшки є особливою категорією в асортименті дитячих книг. Вона у формі своєї гри вводить маленьких читачів у світ читання. Важливо й те, що книжка-іграшка розвиває координацію рухів, м'язи рук, а також вчить дитину концентрувати увагу.

Книжка-іграшка існує серед ряду друкованих видань для дітей, адже вона відіграє важливу роль на початковому етапі розвитку дитини. Як інформують психологи, в цей період життя діти з цікавістю поглинають зовнішні подразники. Тому, коли видавець готує книгу до випуску, він намагається

урізноманітнити її звуками, театралізованими та конструктивними іграми, намагається подати її як іграшку.

Особливості книжки-іграшки та її вплив на дитячу аудиторію вивчали Л. Артемова, А. Богущ, Ю. Віговська, К. Волощук, Е. Огар.

Щодо різноманітних конструктивних рішень, то тут, за інформацією Е. Огар, дитячим виданням для наймолодших немає рівних. Як зазначає дослідниця, «іграшковість» дитячих видань – справа поважна, корисна, а не просто «розважальна». Книжка-іграшка часто своєрідно спонукає, «хитрим» способом залучає дитвору до творчості, мислення, вироблення в них відповідних розумових і практичних навичок. Нестандартні форми дитячих видань як специфічні семіотичні сигнали дають змогу додати виданню інформативності, посилити його функціональні якості [5].

Різноманітність форм дитячих книжок безпосередньо пов'язується з надзвичайно широким спектром їхніх цільових настанов: не лише навчати розпізнавати літери, цифри, знаки, складати з них слова та речення, а й читати та розвивати навички образотворчого характеру (будувати композиції, добирати відповідні кольори), мануальної вправності (вміти користуватися олівцем, пензликом, оперувати ножицями, клеєм та ін.).

Оригінальність конструкції дитячої книжки може визначатися специфічними умовами користування нею. Адже у дітей книжка зазвичай виступає у незвичних ролях – як елемент забави, наприклад, предмет іграшкового інтер'єру, або як об'єкт активного творчого впливу (розфарбовування рисунка або ж домальовування, витинання). Образність книжкової архітектури, зокрема самої конструкції книжки, може сильно впливати на дитину, адже вона мислить здебільшого формами, барвами, звуками, відчуттями надзвичайно емоційно.

Загалом зараз на полицях книгарень можна знайти книжки для діток навіть від 3–6 місяців. Звичайно, немовля тоді сприйматиме книгу перше за все як іграшку. Тому, сучасні видавництва випускають їх зі звуками (наприклад, натискаєш на маленьку подушечку, і книжечка пищить) та водостійкими.

Відповідно з такими книжечками можна навіть купатися, до того ж вона не тоне. Такі книжки є лише книжками за зовнішнім виглядом. Тому, читати їх та розглядати картинки, так як звикли дорослі, дитина не буде. Немовля в цьому віці не стільки сприймає картинку, скільки яскраві плями. Дитина на них зосереджує свою увагу, а озвучення чи шурхіт сторінок, в які вшито плівку, зацікавлює дитинку і примушує повторювати рухи руками, стискання долонь. І це позитивно впливає на розвиток моторики та уваги. М'які сторінки з різного матеріалу додають тактильних відчуттів, особливо, якщо зображення зробити ще об'ємними [3].

Спеціальні видання, які містять ігровий момент і призначені для дітей дошкільного віку постійно виникають, міняються, удосконалюються разом із розвитком суспільства, і виконують функцію всебічного розвитку дітей. Книжки-іграшки постійно з'являються на книжковому ринку. Видавці хочуть подати матеріал маленькому читачеві найбільш прийнятно для нього, виразно та неординарно.

Блок книжки-іграшки відрізняється від стандартних книг оригінальністю, несподіванкою форм і додатковою об'ємністю. І відповідно така форма видань викликає в дитини набагато більший інтерес, ніж традиційна форма книги.

Варто додати, що використання сучасних технічних засобів під час виробництва книжки-іграшки значно розширює її семантичні функції (освітні, виховні, розважальні, пізнавальні, дидактичні, естетичні, практичні та ін.), що перетворюють книжку в освітню систему.

Цілісність, гармонійність і символічність побудови книжки та її інформаційно-знакових структур утворюють таку художню модель, яка стовідсотково формує естетичні уявлення дитини, художнє мислення, смак до творчості та самореалізації.

Можна виокремити таку жанрову тематику вітчизняних ігрових книжок: художню, розважально-пізнавальну і навіть навчальну книгу. Тематика книжок-іграшок включає найрозмаїтішу інформацію про навколишній світ:

людей, тварин, рослин, кольори, техніку, геометричні форми тощо; світ героїв казок, а також вірші, загадки, приказки та прислів'я.

Зауважимо, що поєднання літературного матеріалу з неординарною конструкцією книжки, художньо-технічним оформленням та дидактично-практичними завданнями утворює інформаційно-ігрове видання як інтеграційну систему.

Під час вивчення книжки-іграшки дитина сприймає мистецтво книги, отримує знання, які заклали в інформаційно-знаковій структурі мови та матеріальній конструкції. А після отриманих знань, дитина творить самостійно. І тільки у взаємодії цих всіх процесів реалізовується виховний потенціал.

Треба додати, що важливу роль в ефективному засвоєнні і реалізації знань відіграють такі канали сприйняття як: візуальний, аудіальний, чуттєвий і вербальний. Чуттєвий канал і візуальний для дітей до шести років є чи не найважливішими. А от чуттєвий разом із аудіальним важливий для діток із вадами зору. І книжки-іграшки (звукові, музичні, тактильні, із запахами тощо) мають дуже широкі можливості для використання цих інформаційних каналів.

Яскравим прикладом цього принципу є книжки-картинки (найпростіший вид ігрових книжок) для малюків. Автор першого в історії ілюстрованого підручника «Світ чуттєвих речей в картинках» (1658 р.) Ян Амос Коменський ствердив, що малюнки є найбільш доступною формою навчання [2]. Маленькі читачі прекрасно «читають» візуальне зображення – картинку, яка є головним ключем до розуміння тексту.

Отже, можна підсумувати, що будь-які різновиди інтеграційних моделей книжок-іграшок активізують емоційно-естетичне сприйняття й особистісне пізнання дітьми навколишнього світу, мистецтва, адже саме завдяки співставленню і порівнянню, виокремленню спільних і відмінних рис у мистецьких елементах книжки стимулюється розвиток художньо-творчих здібностей дитини.

Список використаних джерел

1. Артемова Л. Вчись граючись. *Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільників*. Київ: Томіріс, 1995. 112 с.

2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: : монографія. Київ: Слово, 2004. 374 с.
3. Віговська Ю. С. Книжки-іграшки для дітей раннього віку. URL: <http://www.ifile:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/95448-201392-1-SM.pdf>
4. Волощук К. І. Матеріальна конструкція сучасної дитячої книжки-іграшки. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1. С. 152.
5. Огар Е. І. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки: навч. посіб. для вищ. навч. закл. Львів: Аз-Арт, 2002. 158 с.

Чернюк Оксана

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – старший викладач Здіховський А. М.

СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СЮЖЕТНО-РОЛЬОВІЙ ГРІ

Сюжетно-рольова гра є важливим засобом соціалізації дитини на етапі дошкільного віку, яка допомагає формувати важливі психічні функції та особистість. У порівнянні з іграми, що базуються на предметній діяльності, сюжетно-рольова гра має більш складний зміст, оскільки вона відображає не тільки зовнішню діяльність дорослих, але і їх внутрішні зв'язки, соціальний розподіл праці та взаємодію між людьми. Головна мета гри полягає в тому, щоб дитина розуміла позицію кожного дорослого у широкому соціальному контексті та координувала свої дії з іншими гравцями.

Сюжетно-рольова гра дає можливість дітям самостійно визначати сюжет та зміст гри, що стимулює їх творчість. Сюжет є важливою складовою структури гри, який визначається тими явищами дійсності, які знаходять відображення у грі. Дитина обирає сюжети, які мають місце в її житті, такі як «Сім'я», «Лікарня», «Магазин» тощо. У сюжетах ігор переплітаються спогади про реальні події та фантастичні елементи з казок, кінофільмів і мультфільмів. Головна мета гри полягає в тому, щоб дитина розуміла позицію кожного дорослого у широкому соціальному контексті та координувала свої дії з іншими гравцями. Сюжетно-рольова гра є важливим засобом соціалізації дитини на

етапі дошкільного віку, яка допомагає формувати важливі психічні функції та особистість.

Виділені умови соціалізації дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності:

1. Створення в групі дошкільного закладу предметно-ігрового середовища, що відповідає віку дітей.

2. Організація вихователем емоційно-сприятливої атмосфери в групі і усвідомлення ним важливості питання соціалізації дитини в ігровій діяльності.

3. Інтегрування ігор з методами і прийомами, що містять ігрову ситуацію і спрямованими на соціалізацію дітей [4]

У ігровому сюжеті змішуються спогади про реальні життєві події дітей з елементами фантастики, що походять з казок, кінофільмів та мультфільмів. Коли дитина спілкується з дорослими, її ігри стають більш насиченими фантастичними елементами, що допомагає розширювати її знання про навколишній світ. У ході сюжетно-рольових ігор, дитина включається в складні та ризиковані ситуації, пригоди та мандри. З часом, увага дитини переноситься з фізичного світу на світ людей, а формою спілкування з дорослими стає позаситуативно-особистісна. У іграх все більше з'являється сюжетів соціального спрямування, які демонструють взаємини між людьми як носіями соціальних ролей та допомагають моделювати рішення складних етичних проблем.

Як ми зазначали, гра поєднує в собі реальні життєві події дітей з елементами фантастики, що походять з казок, кінофільмів та мультфільмів. Коли дитина спілкується з дорослими, її ігри стають більш насиченими фантастичними елементами, що допомагає розширювати її знання про навколишній світ. У ході сюжетно-рольових ігор, дитина включається в складні та ризиковані ситуації, пригоди та мандри, що допомагає їй розвивати соціальну уяву та розуміння ролі дорослих у суспільстві. У процесі гри, дитина здобуває знання про мотиви трудової діяльності дорослих та її соціальне значення.

У сюжетно-рольовій грі дитина здійснює символізацію (заміщення) двох видів. По-перше, переносить дію з одного предмету на інший при перейменуванні предмету, що виступає засобом моделювання дій. По-друге, моделює соціальні відносини: бере на себе роль дорослого при відтворенні значення людської діяльності за допомогою узагальнених і скорочених дій, що набувають характеру зображувальних жестів [2].

Починаючи гру, розподіляючи ролі, діти ставляться одне до одного не так, як її персонажі, а як товариші. Це ставлення не змінюється і під час гри, коли їм доводиться грати відповідно до своїх ролей. Тобто вони не втрачають реального плану своїх стосунків, весь час виходячи зі своїх ролей і стаючи на декілька секунд самими собою [1].

Сюжетно-рольова гра є найбільш ефективним засобом соціального розвитку дитини дошкільного віку.

Структура сюжетно-рольової гри:

- ролі, які перебирають на себе діти в процесі гри;
- ігрові дії, за допомогою яких діти реалізують обрані ролі;
- ігрове використання предметів, за допомогою чого реальні предмети замінюють ігровими;
- реальні стосунки між дітьми, які виявляються в різноманітних репліках, зауваженнях, за допомогою яких регулюється розвиток гри.

Особлива роль належить вихователю. Саме від особистості педагога, його знань, умінь, професійної майстерності та здатності творчо організувати керівництво ігровою діяльністю дітей залежить використання її з метою всебічного розвитку особистості дитини [3]

Узагальнюючи можна сказати, що сюжетно-рольова гра є провідною діяльністю дошкільника і необхідною умовою його нормального психічного та особистісного розвитку. Структура сюжетно-рольової гри складається з уявної ситуації, ігрової ролі та ігрових дій, а також системи реальних та рольових взаємовідносин між дітьми. Також сюжетно-рольова гра допомагає формувати розумовий план дій у дитини, включаючи створення ігрової ситуації,

планування сюжету та розподіл ролей. Між дітьми у сюжетно-рольовій грі складаються рольові та реальні взаємовідносини, що допомагають засвоїти систему взаємовідносин між людьми.

Список використаних джерел

1. Павелків Р.В. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність дошкільника. *Дитяча психологія*. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/76298-syuzhetno-rolova-gra-yak-provdna-dyalnst-doshklnika.html>.
2. Особливості сюжетно-рольової гри. URL: https://pidru4niki.com/15060913/psihologiya/osoblivosti_syuzhetno-rolovoyi_gri_doshkilnika.
3. Сюжетно-рольова гра. URL: <https://sites.google.com/site/dnepr220sad/vihovna-robota/suzetno-rolova-gra>.
4. Сюжетно-рольова гра як засіб успішної соціалізації дітей дошкільного віку. URL: <https://naurok.com.ua/syuzhetno-rolova-gra-yak-zasib-uspishno-socializaci-ditey-doshkilnogo-viku-188213.html>.

Юнак Мар'яна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – старший викладач Здіховський А.М.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільне дитинство – це період життя людини, який вважають фундаментом становлення творчої, цілеспрямованої особистості, формування її життєвої компетентності, реалізації власного природного потенціалу. Вирішальним для особистісного зростання дитини вважають рівень розвитку її провідної діяльності. У дошкільному віці гра є провідним видом діяльності дітей, сферою прояву особистої ініціативи й активності, оскільки вона відповідає психічним і фізичним можливостям дитини та зумовлює найважливіші зміни у її психічних процесах.

Гра – найдоступніший вид діяльності для дитини дошкільного віку. Вона є оптимальним засобом всебічного розвитку дошкільника, що допомагає розширити і поглибити уявлення щодо навколишнього світу, формувати базові якості особистості, задовольняти соціальні і власні потреби дитини [2, с. 17]. Тому, актуальність гри завжди була в центрі уваги наукової думки, а також отримала належне відображення в сучасних нормативних документах

дошкільної освіти. Зокрема, Концепція дошкільного виховання в Україні акцентує увагу на вагомому значенні гри в педагогічному процесі, оскільки в ній дитина може виявити особливу активність і реалізувати себе; гра має бути основною формою організації життєдіяльності дітей [4, с. 10]. Крім того, в документі вказано: «Гра – найлегший ступінь для усвідомленого оволодіння надбанням культури, досвідом людських взаємин, знаннями, способами діяльності тощо» [4, с. 12]. Відповідне місце відведено грі і в Базовому компоненті дошкільної освіти, де в освітній лінії «Гра дитини» зазначено, що «гра забезпечує задоволення ігрових уподобань кожної дитини, сприяє виникненню дружніх, партнерських стосунків та ігрових об'єднань за інтересами, спонукає до обміну думками, оцінювання себе й інших, заохочує до імпровізації, висловлювання власних оцінно-етичних суджень» [1]. Основною метою ігрової діяльності у дітей старшого дошкільного віку є задоволення потреби у самовираженні та самореалізації.

Гра для дітей старшого дошкільного віку – це не лише засіб розваги, але й потужний інструмент для навчання та розвитку. Ігрова діяльність є важливим засобом для розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку. А розвиток мислення через гру є однією з головних функцій ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку. Під час гри діти навчаються аналізувати ситуації, приймати рішення та прогнозувати наслідки своїх дій. Це допомагає їм розвивати критичне мислення та уяву, а також розвивати творчість та нестандартне мислення.

Також ігри сприяють розвитку емоційної сфери дитини. Під час гри діти вчаться контролювати свій емоційний стан, виражати свої емоції та розуміти емоційний стан інших людей. Це допомагає дитині розвивати емоційну інтелектуальність та комунікувати з іншими дітьми на рівних. Ігрова діяльність є важливим засобом для формування комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Під час гри вони вчаться спілкуватися з ровесниками та дорослими, встановлювати контакти, використовувати мовні засоби для вираження своїх думок та почуттів. Це допомагає дітям виробляти навички

ефективного спілкування та встановлювати позитивні стосунки з іншими людьми та мирним шляхом вирішувати конфліктні ситуації.

Невід'ємною особливістю ігрової діяльності є те, що вона готує дитину до подальшого навчання в школі. Під час гри діти вчаться концентруватися, розвивають пам'ять та увагу, оволодівають навичками самостійності та саморегуляції. А це, в свою чергу, допомагає дитині легше адаптуватись до шкільного навчання.

Важливо також зазначити, що ігрова діяльність допомагає дітям засвоїти правила моральної поведінки. Граючись, діти співпрацюють один з одним, дотримуються правил та норм поведінки, розуміють важливість взаємодії та поваги до інших людей. Це виховує у дітях толерантність, доброзичливість та відповідальність.

Найчастіше сучасні фахівці дошкільної педагогіки (А. Бурова [2], О. Долинна та ін.) звертаються до класифікації, запропонованої Н. Кудикіною, яка містить дві системоутворювальні групи [3].

Перша група - творчі ігри. До цієї групи належать: сюжетно-рольові, театралізовані, драматизації, конструктивно-будівельні, ігри-фантазування, ігри з елементами праці. Творчі ігри – це самодіяльні ігри, в яких старші дошкільники самостійно придумують ігровий зміст і творчо його реалізують. Діти в такий спосіб демонструють свої знання, уміння й навички; відтворюють власні враження; вирішують питання, розв'язуючи конфлікти і суперечки; оволодівають етикою спілкування, загальнолюдськими моральними нормами; засвоюють досвід взаємодії з дорослими та однолітками.

Друга група ігор, яку доцільно використовувати в старшому дошкільному віці – ігри за правилами. Вони поділяються на: дидактичні, рухливі, ігри з елементами спорту, інтелектуальні, ігри-подорожі, пізнавальні, комп'ютерні, хороводні, народні, ігри-розваги. Дані ігри мотивують інтерес до розв'язання інтелектуальних завдань, сприяють розвитку довільної уваги, і є важливими чинниками успішного навчання в майбутньому. Характерними особливостями

цих ігор є реалізація створених дорослим певних змістових та процесуальних основ гри.

Ігрова діяльність є надзвичайно важливим елементом у розвитку дитини старшого дошкільного віку. Вона сприяє розвитку різних аспектів особистості та підготовці до школи, а також формує важливі навички та цінності, які будуть корисними у подальшому житті дитини. Тому, важливо забезпечити дітям можливість для вільної та розвивальної гри у дошкільному віці.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні / наук. кер. А. М. Богуш. К. : Видавництво, 2012. 26 с.
2. Бутова А. Гра – ефективний засіб виховання самостійності дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 5. С. 17–27.
3. Кудикіна Н. В. Теоретичні засади педагогічного керівництва ігровою діяльністю молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі : дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.01 Київ, 2004. 404 с.
4. Концепція дошкільного виховання в Україні. К. : Освіта, 1993. 16 с.
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 456 с.

2. ЗМІСТ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Бабич Анастасія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Палецька Аліна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

АДАПТАЦІЯ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ДІТЕЙ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО

24 лютого 2022 року перевернуло життя тисячі людей з ніг на голову. Хтось рятувався сам, хтось рятував життя рідних та близьких, хтось втрачав і втрачає близьких по сьогодні, все це дуже важко переживають наші діти і усвідомлення цього спонукає прагнути до того, щоб серед днів, наповнених трагічними новинами, болем та сльозами, були і дні, які будуть наповнені радістю та щастям, посмішкою та спокоєм.

У зв'язку з початком війни в Україні, багато людей змушені примусово залишити рідний дім, роботу, школу, дитячий садочок та переїхати в безпечні місця. Для когось домом стала нова країна, а для когось інше місто в рідній державі. Найважче, що доводиться бачити, це те, як на цю всю ситуацію реагують наші діти, стрес, хвилювання і сльози, втрата нормального сну та харчування заповнили прості та щасливі дитячі будні. Дуже важливим моментом є врахування дитячих емоційних «гойдалок», бо, втративши друзів та рідний дім, дитині важко адаптуватись до нового середовища швидко та легко.

Вітчизняні науковці О. Березко, Т. Жеробкіна, І. Когут та Ю. Назаренко досліджують зміст освіти під час повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. Корисні ідеї відносно адаптації дітей дошкільного віку із сімей внутрішньо-переміщених осіб до нового закладу дошкільної освіти можна побачити у матеріалах досліджень О. Байдарова,

О. Гук, М. Дем'яненко, О. Карман, О.Коваленко, Ю. Удовенко, І. Нестайко та Ю. Хачатурян.

На думку педагогів, для ефективної адаптації дитини до нового закладу дошкільної освіти потрібно створити необхідні умови, а саме:

- здійснення захисту прав дитини;
- формування та визначення навчально-творчого потенціалу дітей;
- реалізація індивідуального підходу;
- створення доброзичливої атмосфери.

При цьому, завдання педагога полягає у створенні максимально комфортного середовища та мінімізації шкідливого впливу оточуючого середовища на дитину. В ході аналізу досліджень науковців було визначено основні принципи, що сприяють адаптації дитини в умовах воєнного стану. До них належать:

- відкритість,
- дитиноцентризм,
- справедливість,
- толерантність,
- рівність,
- об'єктивність [4].

Робота педагогів-вихователів полягає в тому, щоб допомогти дітям подолати негативні наслідки травматичного досвіду та адаптуватися до нових обставин. Дитина це не доросла, сформована людина, тому варто розуміти те, що їй важче справлятися із своїми хвилюваннями, болем та сльозами, а для того, щоб допомогти дитині у цьому, вихователь повинен розуміти психологічний стан дитини. У з'ясуванні та якнайшвидшій допомозі дитині також беруть участь практичні психологи, соціальні педагоги, які мають постійно спостерігати за ними, а вихователі – враховувати дані спостереження за психічним станом дітей у новому соціальному середовищі, сприяти емоційному спілкуванню, використовувати конкретне, індивідуально підібране поєднання психолого-педагогічних технологій підтримки.

Процедура адаптації до нових умов (незнайомих місць, людей, оточення, мов, міст та території) або змін у сім'ї для кожної дитини є індивідуальною. Це пов'язано з тим, що адаптація – це безліч індивідуальних реакцій, які залежать від психофізіологічних особливостей і особистісних властивостей дитини, відносин в сім'ї, навколишніх обставин. Враховуючи це, вихователі повинні спільно з психологом і соціальним педагогом та батьками виробити, а за потреби – змінити індивідуальну стратегію та відповідну тактику спілкування та взаємодії з кожною дитиною [6].

Адаптація дітей переселенців в дошкільних закладах освіти (ЗДО) є важливим завданням для забезпечення їхнього успішного і комфортного включення в нове оточення. Діти переселенців можуть зазнавати стресу та важкостей у зв'язку зі зміною місця проживання, культурними відмінностями та іншими факторами. Ось кілька ключових аспектів, які необхідно враховувати в процесі адаптації до ЗДО цієї групи дітей:

1. Індивідуальний підхід: варто враховувати потреби та рівень готовності кожної дитини окремо, надавати можливість дітям виражати свої почуття та думки.

2. Співпраця з батьками: важливо встановити ефективний канал комунікації з батьками для взаємного обміну інформацією та спільного вирішення проблем, організувати регулярні батьківські збори, де можна обговорювати різноманітні аспекти адаптації дітей.

3. Ознайомлення з новим оточенням: організувати знайомство з педагогами, іншими дітьми та приміщеннями закладу, створити тур для новачків, де діти можуть досліджувати приміщення та відчувати себе більш впевнено.

4. Мовленнєвий розвиток :надати можливість дітям виражати свої думки та емоції мовленням, за допомогою малюнків чи грою, сприяти розвитку мовленнєвих навичок через різноманітні вправи та ігри.

5. Робота з дітьми з різними культурними традиціями: необхідно вислуховувати та враховувати думку дітей-переселенців з особливими

культурними традиціями, для того, щоб максимально відтворити середовище, в якому дітям було комфортно до моменту переїзду в інше місто чи країну, організовувати тематичні заходи та ігри, що враховують ці культурні особливості.

6. Психосоціальна підтримка: забезпечувати можливість відвідування психолога або консультанта для тих дітей, які можуть потребувати додаткової психологічної підтримки, проводити групові заходи для спільного розвитку емоційної стійкості.

7. Сприяння соціальній інтеграції: використовувати групові ігри та проекти для встановлення взаємодії та дружніх стосунків між дітьми, враховувати інтереси дітей у плануванні діяльності та проектів.

8. Гнучкість та терпіння: бути гнучкими та терплячими у вирішенні проблем адаптації для нових дітей, створювати сприятливу атмосферу, де діти можуть відчувати свободу та підтримку [5].

Адаптація дітей переселенців в ЗДО – це процес, який вимагає уваги до їхніх індивідуальних потреб, це вміння чути дитину, вислухати її хвилювання, її біль, підтримати, поспівчувати у пережитому та допомогти адаптуватись до нових умов, в яких дитина має навчитись жити. Насправді, це дуже непросто, і не потрібно орієнтуватись на те, що дитина просто поплаче і все пройде, педагог має бути готовим до всього. Тому, надзвичайно важливим моментом є саме бажання вихователя допомогти дитині.

Список використаних джерел

1. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2016. Вип. 3(1). С. 12 – 15.
2. Фроленкова Н. О., Купіна І. О. Адаптація дітей дошкільного та молодшого шкільного віку до навчання в умовах воєнного стану. *Перспективи та інновації науки*. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7\(12\)-471-482](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-7(12)-471-482)
3. Дем'яненко М. Внутрішньо переміщені особи в Україні: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. №3 С. 24 – 28.
4. Зінченко О. С. Теоретичні засади дослідження соціально-психологічної адаптації внутрішньо переміщених осіб. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 4 (29). С. 47–53. URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/229855902>.
5. Незамай М. І. Адаптація та психолого-педагогічний супровід дітей дошкільного віку з внутрішньо переміщених родин. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. С. 139–143. URL:<https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.33>

6. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі сходу України : посіб. для практиків соціальної сфери. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Калита»». 2015. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pozashkilna/psychologichna-sluzhba/posbник-shhodo-psixosocz-alno-dopomogi.pdf>

Бартків Оксана
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ІНТЕГРОВАНІХ ЗАНЯТТЯХ

Цифрова компетентність посідає значне місце у переліку компетентностей сучасної людини і процес її формування повинен починатись з дошкільного віку.

Про необхідність формування цифрової компетентності наголошується і в нормативних документах дошкільної освіти. Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти серед інших компетентностей визначена цифрова і детально проаналізована у варіативній частині освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота». У цьому документі цифрова компетентність визначається як здатність дитини використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології для задоволення власних індивідуальних потреб і розв'язання освітніх, ігрових завдань на основі набутих елементарних знань, вмінь, позитивного ставлення до комп'ютерної та цифрової техніки» [1, с. 26].

Грамотне застосування цифрових технологій сприяє всебічному розвитку малюків та допомагає набутти необхідні для них компетентності ще до вступу до школи.

Цифрова компетентність є складним конструктом і передбачає здатність ефективно використовувати знання інформаційно-комунікаційної сфери для існування в сучасному суспільстві. Її структура включає здатності, цінності та

обізнаності в цифровому просторі, ефективного, нестандартного, безпечного використання сучасних цифрових технологій з метою навчання, комунікації та забезпечення реалізації своїх прав у цифровому просторі. Тому, в закладі дошкільної освіти необхідно створити такі обставини (педагогічні умови), за яких формування цифрової компетентності дошкільників в процесі інтегрованих занять буде ефективним.

Інтегроване заняття нами розглядається як особливим чином організована елементарна навчальна діяльність дітей дошкільного віку, що має складну структуру та охоплює певні компоненти, характеризується визначеними відношеннями і силою взаємодії, сприяє формуванню в дошкільників цілісної картини Всесвіту, системи компетентностей, серед яких значне місце відводимо і цифровій [2, с. 46].

Важливим у формуванні цифрової компетентності дошкільників в процесі інтегрованих занять є створення єдиного цифрового освітньо-виховного середовища. Для цього педагогічним колективом ЗДО потрібно дотримуватися положень Концепції виховання дітей та молоді в цифровому просторі, у якій зазначено, що «для формування цифрової компетентності в закладі дошкільної освіти має бути створене цифрове освітньо-виховне середовище в інтеграції матеріально-технічного, психолого-педагогічного, дидактичного, комунікативного забезпечення освітнього процесу, що включає засоби навчання і виховання, які базуються на нових цифрових та інформаційних-комунікаційних технологіях (ІКТ), навчальній та виховній інформації, яка сприяє формуванню соціально важливих якостей усіх суб'єктів освітньої діяльності» [4, с. 25].

Цифрове освітньо-виховне середовище сучасного закладу дошкільної освіти має забезпечити реалізацію таких завдань: забезпечити модернізацію та інтенсифікацію освітнього процесу за рахунок використання сучасних засобів ІКТ; акумулювати перспективний досвід організації управлінської, методичної, освітньо-виховної, інноваційної, дослідно-експериментальної діяльності, забезпечити його адаптацію та упровадження в педагогічну практику;

запропонувати вихованцям нові технології, форми й методи освітньо-виховної діяльності (на основі мережевого партнерства і творчої взаємодії, веб-квестів, Інтернет-проектів тощо); забезпечити діалог та мережеву взаємодію з батьківською громадськістю, освітніми установами та ін. (форум, віртуальна, онлайн-консультації тощо) [4, с. 27].

Тому ефективне функціонування цифрового освітньо-виховного середовища загалом та на інтегрованих заняттях зокрема, надає суттєві переваги суб'єктам ЗДО, оскільки єдиний освітній простір дозволяє дітям дошкільного віку користуватися онлайн - та дидактичними матеріалами (мультимедійними презентаціями, технологічними картками та ін.).

Ще однією з умов ефективного формування цифрової компетентності старших дошкільників є використання в процесі інтегрованих занять комп'ютерних ігор. Сьогодні все більше можна говорити про навчальні та розвиваючі ігри, які формують і розвивають у дітей вищі психічні функції – сприйняття, пам'ять, мислення, мовлення. З метою формування цифрової компетентності доцільно використовувати спеціально створені для навчання дошкільнят цифрові пристрої: інтерактивні скеледроми – навчальна ігрова система, яка об'єднує в собі інноваційні технології, фізичну активність і освітні завдання. Це стіна, обладнана виступами для лазіння і змінює свій дизайн в залежності від вибору гри; інтерактивні дитячі мультистудії – це нова інтерактивна система для винаходу мультимедійних історій; інтерактивна підлога – це горизонтальна інтерактивна система у вигляді підлоги, яка реагує на рухи тіла дитини; інтерактивні тумби – це підлоговий проєктор на коліщатах, який проєктує зображення та ігри прямо на підлогу; інтерактивні столи для дошкільних установ з розвиваючими іграми, мультиками та додатками – це сучасне обладнання для дітей. З його допомогою педагог може проводити цікаві, пізнавальні заняття, показувати наочний матеріал. Більше не потрібно думати, як залучити й утримати увагу дошкільника; інтерактивні комплекси (інтерактивна панель, вбудований комп'ютер з встановленим

програмним забезпеченням, набір методичних матеріалів, реквізит для проведення тематичних занять).

Сучасний, конкурентоспроможний, успішний освітянин зобов'язаний демонструвати стійкі навички використання ІКТ, критичного мислення, стратегічного планування та здатність гнучко реагувати на зміни потреб суспільства [7, с. 223]. Крім базових цифрових компетентностей (підготовка текстових документів, порівняльних таблиць, презентацій, тестів тощо), вихователь має володіти інноваційними практиками для впровадження таких моделей навчання, як адаптивне, синхронне й асинхронне, змішане, самостійно спрямоване, дистанційне, хмарне та мобільне; віртуальний клас, перевернутий клас, система управління e-learning, цифровий сторітеллінг та ін. [7]. Тому, цифрову компетентність дитини дошкільного віку може формувати вихователь, який сам цифровокомпетентний, що і є ще однією педагогічною умовою. На думку, Н. Морзе, [5, с. 3], цифрова компетентність педагога має забезпечувати розвиток широкого спектра всіх її складових – від медіаграмотності до опрацювання та критичного оцінювання інформації, безпеки і співпраці в мережі Інтернет до знань про різноманітні цифрові технології й пристрої, вміння послуговуватися відкритими ресурсами та технологіями для професійного розвитку.

Національна рамка кваліфікацій для педагогів визначає цифрову компетентність, як уміння використовувати цифрові технології для підтримки творчості, активного громадянства та соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми для досягнення особистих, соціальних або комерційних цілей [6]. В основі цифрової компетентності педагога його цифрова грамотність як здатність створювати та застосовувати на інтегрованих заняттях контент за допомогою цифрових технологій, включаючи навички комп'ютерного програмування, пошуку, обміну інформацією, комунікацію.

Для ефективності проведення інтегрованих занять вихователі можуть скористатися такими освітніми серіалами: «Цифрові навички для педагогів», у якому розкажуть, як застосовувати онлайн-інструменти, щоби навчання стало

більш захопливим і ефективним; «Інтерактивне навчання»: інструменти та технології для цікавих занять, під час перегляду якого можна дізнатися, як застосовувати онлайн-інструменти та сучасні гаджети й технології: відеоконференцзв'язок, інтерактивні панелі та сучасне програмне забезпечення. Прикладами практичного застосування цифрових технологій на інтегрованих заняттях в ЗДО може бути аналіз педагогічних явищ, що мають місце при використанні Power Point, соціальних медіа, блогів і сайтів.

О. Бартків, Н. Добрун, О. Семенов констатують, що інтегровані заняття з метою формування цифрової компетентності можна реалізувати за такою структурою:

- Вступ.
- Бесіда – гра (попередня без комп'ютерів, де діти реально планують та здійснюють свою діяльність).
- Розминка для очей.
- Практична діяльність.
- Підсумки [2; 3].

Важливою педагогічною умовою ефективного формування цифрової компетентності на інтегрованих заняттях є дотримання гігієнічних вимог до використання мобільних пристроїв.

Важливо запам'ятати такі вимоги: забороняється одночасно користуватися одним комп'ютером двом або більше дітям; інтегровані заняття з комп'ютером в ЗДО проводяться з дітьми старше 5 років; максимальна одноразова тривалість роботи на комп'ютері складає (для дітей 6 років I-II групи здоров'я 15 хвилин на день; для дітей III групи здоров'я – 10 хвилин на день; для дітей 5 років I-II групи здоров'я – 10 хвилин на день); заняття дітей з комп'ютером організовуються 2 рази на тиждень; максимальна кратність роботи впродовж тижня для дітей 5-6 років – 3 рази; дні тижня, в які можна працювати з комп'ютером: вівторок, середа, четвер – оптимальні, п'ятниця – не рекомендується; рекомендований час дня для занять: перша половина дня – оптимальний, друга половина дня – допустимо; місце роботи з комп'ютером в

30-хвилинному розвивальному занятті – середина заняття, між вступом і підсумком; стиль поведінки вихователя: небажане емоційне збудження дітей; обов'язковою є профілактика загальної і зорової втоми; гімнастику для очей, тривалістю 1,5 – 2 хв. потрібно проводити відразу ж після роботи на комп'ютері [4].

Отже, ефективному формуванню цифрової компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі інтегрованих занять сприятиме створення в закладі дошкільної освіти єдиного цифрового освітнього-виховного середовища, використання в процесі інтегрованих занять комп'ютерних ігор, дотримання гігієнічних вимог до використання мобільних пристроїв та сформована цифрова компетентність вихователя ЗДО.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://osvita.city/osvita/doskilna-osvita/bazovij-komponent-doskilnoi-osviti>.
2. Бартків О., Семенов О. Інтегроване навчання дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Луцьк : ОПП Ю.Мажула, 2022. 188 с.
3. Добрун Н. Розвиток цифрової компетентності старших дошкільників під час навчання в закладі дошкільної освіти. *Укладання комп'ютерно-ігрового комплекс: каліф. робота*. Кривий Ріг, 2022. 66 с.
4. Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. К.: Національна академія педагогічних наук України, 2021. 52 с.
5. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27905/1/digital%20comp%20teacher%20Morze.pdf>.
6. Опис рамки цифрових компетентностей: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifraoprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlyagromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf/
7. Руденко Ю. Формування цифрової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах дистанційної освіти. *Інноваційні технології в дошкільній освіті*. 2022. № 2. С. 193–195.

Березняк Дарія

здобувач вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший викладач Удот В. Ф.

ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДИТИНИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільне дитинство – це той особливий і незабутній період життя, коли дитина відкриває для себе все нове, знайомиться з навколишнім світом, збагачується розумово та духовно. Особливу увагу дитини-дошкільника викликає природне довкілля, адже саме природа є невичерпним джерелом енергії, новизни та натхнення. П'ятий рік життя є особливим, адже починає активно збагачуватися творча уява. Дитина починає підходити до вирішення різноманітних питань з креативністю. Часто з вуст дитини середнього дошкільного віку ми можемо почути питання «Чому?». Це пояснюється тим, що зростає інтерес до довкілля, особливо природного. Перед дошкільним закладом постає завдання сприяти розвитку творчої особистості, яка прагне до прекрасного, проявляє інтерес до чогось нового, нестандартного, з розвиненою уявою, власною думкою і вмінням її відстояти.

Креативність – це здатність використовувати подану в завданнях інформацію різними способами і в швидкому темпі. Проблемою розвитку креативності в західноєвропейській та американській педагогіці були зацікавлені вчені Дж. Гілфорд, В. Келлер, Н. Майер, П. Торренс, В. Франкл, Е. Фром та інші. У вітчизняній педагогіці цей напрямок був представлений у працях багатьох вчених, таких як Д. Богоявленська, Г. Беленька, І. Гриненко, О. Дунаєва, С. Медник, Т. Сидорчук, Л. Степанова, і багатьох інших.

Термін «креативність» у педагогіці та психології набув поширення на заході у 60-ті роки ХХ століття після публікацій робіт Дж. Гілфорда, завдяки яким фактично народжується сучасна психологія творчої обдарованості (психологія креативності). Дж. Гілфорд та його співробітники виділили 16 гіпотетичних інтелектуальних здібностей, що характеризують креативність. Серед них: швидкість (кількість ідей, що виникають за деяку одиницю часу); гнучкість (здатність швидко переключатися з однієї ідеї на іншу); оригінальність мислення (здатність продукувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих); допитливість (підвищена чутливість до проблем, що не викликають інтересу у інших); іррелевантність (логічна незалежність реакцій від стимулів) [1, с. 3-4].

Природа своїм розмаїттям, барвами і динамічністю процесів привертає увагу дітей змалку, збагачує їх світогляд, є джерелом радісних переживань. У всі часи, в різні пори року в природі є чимало явищ, об'єктів, процесів, які надовго полонять дошкільнят, підтримують їх інтерес, стимулюють допитливість, переконують у можливостях самостійних «відкриттів» [3]. У своїх дослідженнях А. Богуш, Н. Гавриш наголошують на тому, що у ЗДО має бути створено розвивальний простір, який сприяє розгортанню активного буття дітей у природному середовищі, з допомогою якого можна організувати різні види діяльності: навчально-пізнавальну, ігрову, продуктивну, мовленнєво-комунікативну [2, с. 101].

Дитина четвертого-п'ятого року життя вже має певні уявлення про природні об'єкти та явища, отримані внаслідок спостережень на ділянці закладу дошкільної освіти, у найближчому парку, лісопарку, лісі; досвіду контактів зі свійськими та деякими дикими тваринами. Вона впевнено пересувається в найближчому природному доквіллі, може висловити свої думки про доступні зору об'єкти, володіє елементарними навичками природодоцільної поведінки. Дитина здатна до більш самостійного, ніж раніше, споглядання об'єктів природного доквілля, ознайомлення та виконання практичних дій з ними. Вона ставить дорослим багато запитань, активно використовує набуті раніше природодоцільні та мовленнєві навички в подальшому освоєнні природного доквілля, починає розуміти прості зв'язки між погодними умовами та їх наслідками для людей. Дитина може концентрувати увагу протягом певного часу не лише на привабливих об'єктах, а й на об'єктах, визначених дорослим, придивлятися до них, роздивлятися, визначати спільне та відмінне. Якщо в ранньому дитинстві переважає рухова та емоційна пам'ять, то в дитини четвертого-п'ятого року життя все більшого значення набуває слухова (запам'ятовування на слух) та зорова (запам'ятовування того, що побачила) пам'ять. Дитина прагне більшої, ніж раніше, автономності, для неї важливо продемонструвати оточенню свої зрослі можливості, вона пишається своїми вдалими діями. Проте ще досить часто

бажання дитини не збігаються з її можливостями, їй вельми складно відмовитися від «хочу» на користь «треба» [4].

Останнім часом погляди вчених спрямовані саме на розвиток креативності дошкільника через природу. Це не випадково, адже в сучасному світі, надзвичайно важливо знаходити нові, нестандартні підходи розвитку дитини, а саме за допомогою природного довкілля її можна зацікавити.

Розвивати креативність у взаємодії з природою можна різними способами: під час дослідів та спостережень за природою, догляду за рослинами і тваринами, самостійної художньої діяльності, складання описових розповідей, конструювання з природного матеріалу, праці в природі.

Провідним видом діяльності дошкільника є гра. Гра з природними матеріалами не тільки сприяє креативності, але й прищеплює почуття турботи про довкілля. Особливо ефективними є ігри на свіжому повітрі з природним матеріалом. Потрібно дати повну волю дитині щодо вибору та виготовлення атрибутів для гри. Це сприятиме максимальному розвитку креативності. Для успішного формування креативності в дітей середнього дошкільного віку в природі ми рекомендуємо використовувати такі методи та форми роботи:

– бесіди, спрямовані на поглиблення знань про природне довкілля («Чому падає сніг», «Водиця-трудівниця», «Домашні рослини», «Що таке тінь?», «Де живуть мурашки»);

– екскурсії у парк, зоопарк, до річки для безпосереднього ознайомлення з природою, адже це набагато ефективніше, ніж розглядання картинок. Під час екскурсії дитина може побачити навколишню красу на власні очі, доторкнутися, відчутися запах і надихнутися природою;

– читання творів про природу («Чого синичка повеселішала?» (Ю. Ярмиш), «Весна у лісі» (О. Копиленко), «У Сонечка в гостях» (словац. нар. казка); «Вербові сережки» (Л. Костенко) тощо).

– вправи на розвиток уяви, які допоможуть активізувати дітей та сприятимуть розвитку фантазії («Дай нове ім'я», «Що було б, якщо...», «Буває-не буває» тощо).

– ігри з природним матеріалом: камінцями, мушлями, гілками, листям, хвоєю, корою тощо.

Отже, природне довкілля чинить прямий вплив на розвиток креативності дитини середнього дошкільного віку. Формується креативність під час різних видів діяльності дитини в природі: ігрової, дослідницько-пошукової, художньо-продуктивної, трудової тощо, в ході спостережень за явищами природи, дослідження життєдіяльності рослин та тварин, конструювання з природного матеріалу, складання описових розповідей про природу, рухливих, театралізованих, дидактичних, сюжетно-рольових ігор. Вихователь повинен створити необхідні умови для розвитку креативності дітей в природному довкіллі: подбати про наявність осередка природи в групі, проводити екскурсії, ігри, заняття, прогулянки на свіжому повітрі, створювати проблемні ситуації та розвивати власну креативність.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі*: монографія. Житомир, 2012. С 14–41.
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник для ВНЗ. Київ, 2008. 408 с.
3. Луговик А. Ю. Формування креативності у дітей під час організації пошукової діяльності в ДНЗ. *Сучасний освітній простір – досвід, пошук, результат*: матеріали I Всеукраїнської наук.-практ. інтернетконф., м. Суми, 29 серпня 2023 р. Суми, 2023. С. 83–85.
4. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова та ін.; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ, 2019. 488 с.

Знайомська Олена

здобувач освіти Луцького інституту розвитку людини університету «Україна»

Майстрок Вікторія

кандидат психологічних наук, Луцький інститут розвитку людини університету «Україна», м. Луцьк

ОЗДОРОВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Збереження здоров'я людей є однією із головних проблем сучасного суспільства. Сучасний надшвидкий ритм життя, екологічні проблеми довкілля, окремі несприятливі наслідки технічного прогресу – все це здійснює негативний вплив на здоров'я людей і, в першу чергу, на здоров'я підростаючого покоління.

Основні підходи у вирішенні проблеми зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя у дітей окреслено в Закон України «Про охорону дитинства», де наголошується, що здоров'я підростаючого покоління – це інтегративний показник суспільного розвитку, могутній фактор впливу на економічний і культурний потенціал країни [3]. Проте, як показує практика, вирішення цієї проблеми – справа не одного дня і не однієї людини, а цілеспрямована, систематична робота педагогічних колективів і батьків.

Збереження здоров'я та формування здорового способу життя обумовлено процесом соціалізації дитини, яка відбувається в певному соціальному середовищі, що є важливим фактором регуляції її поведінки. Таким важливим для дитини середовищем виступають заклад дошкільної освіти і сім'я.

Збереження здоров'я та формування здорового способу життя повинно бути системним і має сприяти гармонійному розвитку психофізичних якостей дошкільників. Звичка до здорового способу життя – це головна, основна, життєво важлива звичка; вона акумулює в собі результат використання наявних засобів впливу на дітей дошкільного віку з метою вирішення оздоровчих, освітніх і виховних завдань. Тому, заклад дошкільної освіти разом із сім'єю покликані ще в дошкільному дитинстві закласти основи здорового способу життя, використовуючи різні форми і методи роботи [2, с. 83.].

Необхідно пам'ятати, що здоровий спосіб життя – це не просто сума засвоєних знань, а стиль життя, адекватна поведінка в різних ситуаціях, в яких діти можуть опинитися на вулиці і вдома. Тому, важливим аспектом у вирішенні проблеми формування здорового способу життя є реалізації таких

компонентів ЗСЖ у навчально-виховному процесі ЗДО та в сім'ї, як: фізична активність, загартування, раціональне харчування, загальна гігієна організму, правильний розпорядок дня, відмова від шкідливих звичок.

Одним із важливих завдань при вирішенні проблеми формування здорового способу життя дошкільників є активізація рухової діяльності. Рухова діяльність – це діяльність, яка характеризує активність рухового апарату дитини. У свою чергу, рухова активність – це основа індивідуального розвитку і життєзабезпечення організму дитини [1, с. 14].

На погіршення здоров'я впливають багато факторів, серед яких неправильний режим життєдіяльності. Тому, виникає нагальна необхідність дотримуватися такого оздоровчого режиму, який дозволить формувати у дошкільників основні навички здорового способу життя.

Враховуючи величезну роль ігрової діяльності в розвитку особистості дитини, під час організації рухового режиму значне місце відводиться рухливим іграм. Ігри – один з найпоширеніших засобів фізичного виховання, що допомагає не тільки задовольнити потребу дитини в рухах, але й сприяє зміцненню здоров'я та здоровому способу життя. Добираючи їх треба враховувати такі чинники: вік дітей, місце ігор протягом дня, погодні та природні умови, пора року, наявність необхідного інвентарю та обладнання.

Зміцненню здоров'я, загартуванню організму, поліпшенню фізичного розвитку і підвищенню працездатності дитини сприяє гігієнічна гімнастика. Найпоширенішим різновидом гігієнічної гімнастики є ранкова гімнастика – зарядка. Загальнорозвивальні вправи, які входять до її складу, сприяють покращенню обміну речовин, дихання, кровообігу та інших функцій організму. Індивідуальною гімнастикою займаються вдома, вранці після сну. А систематичне обтирання після гімнастики, душ або купання загартовують організм і мають велике гігієнічне значення [4].

Фізичні вправи, тобто неодноразове повторення рухової дії, в режимі дня та на прогулянках – це один із основних засобів не тільки фізичного розвитку, але й зміцнення здоров'я дітей, формування здорового способу життя. За їх

допомогою вирішуються завдання, спрямовані на всебічний фізичний розвиток дітей; формуються вміння та навички у таких життєво важливих рухах, як ходьба, біг, стрибки, метання, лазіння та ін.; розвиваються фізичні якості (спритність, швидкість, сила, гнучкість, витривалість, координація рухів).

У збереженні та зміцненні здоров'я, формуванні здорового способу життя та правильного фізичного розвитку дітей великого значення набуває розпорядок дня. Звичка до певної діяльності у певний час готує до неї нервову та інші системи організму, запобігає виникненню негативних емоційних станів, перевтоми. Щоденне дотримання розпорядку дня позитивно впливає на перебіг усіх фізіологічних процесів в організмі, стану нервової системи. Розпорядок дня, який відповідає потребам віку і стану здоров'я дитини, сприяє її життєрадісному, бадьорому настрою, має велике виховне значення, оскільки привчає її до порядку, організованості, здорового способу життя. До основних його елементів належать: сон, регулярний та своєчасний прийом їжі, певний час для різних видів діяльності (в тому числі творчої, ігрової, навчальної, трудової), час для відпочинку на свіжому повітрі.

Головними умовами успішного вирішення оздоровчих завдань виступають: врахування особливостей функціонування дитячого організму, професійно грамотний підхід до обладнання матеріального середовища, уважне ставлення до вибору програми оздоровлення, систематичність у роботі з охорони та зміцнення здоров'я дітей.

Як показує виховна практика, головна, життєво важлива звичка – це звичка до здорового способу життя. Тому, перед педагогічними працівниками та батьками постає надзвичайно важливе завдання – закласти основи здорового способу життя ще в дошкільному віці. Для цього з раннього віку необхідно допомогти дитині усвідомити цінність здоров'я, спонукати дошкільника самостійно й активно берегти і зміцнювати своє здоров'я за допомогою дотримання здорового способу життя.

Список використаних джерел

1. Гусев В.Г. Особливості фізичного виховання учнів 6-річного віку. *Проблеми навчання і виховання*. 2004. №1. С. 13–15.

2. Денисенко Н.Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я *Дошкільне виховання*. 2008. № 9. С. 68– 85.
3. Закон України «Про охорону дитинства». К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2001. 55 с.
4. Маковецька Н. Педагогічні засади освітньо-оздоровлювальної діяльності дошкільного навчального. *Спортивний вісник Придніпров'я. Дніпропетровськ*: ТОВ «Інновація», 2013. № 2. С. 201–205.
5. Медико-біологічні основи валеології: навч. посіб. / за заг. ред. П. Д. Плахтія. Кам'янець-Подільський, 2000. 408 с.

Луцюк Дарина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний вік – це період, коли у дитини формуються уявлення про навколишній світ, явища суспільного життя і відносини між людьми. Вступаючи в життя, дітям доводиться засвоювати багато правил, які склалися в суспільстві. І вихователі повинні допомагати їм у цьому. Робота вихователя заключається в тому, що він повинен в доступній формі ознайомити дітей з нормами, яких вони повинні дотримуватись в житті, а це включає в себе гуманне ставлення до людей, норми поведінки в суспільстві, правила бережного ставлення до природи, предметів побуту та своїх речей, керуючись рекомендаціями «Базового компоненту дошкільної освіти» України та Закону України «Про дошкільну освіту».

Оцінюючи важливість думок різних вчених для освітнього розуміння проблем соціалізації, легко підкреслити, що вони безпосередньо акцентують увагу на проблемах нероздільності психофізичного і соціального, інтелектуального та етичного, пізнавального і практичного, інтелектуального і чуттєвого аспектів. Висновки з цих аксіоматичних гіпотетичних істин

повертають до глибинних основ розуміння і організації процесу взаємодії між дитиною і навколишнім середовищем, дитинством і суспільством.

Виховання є головним чинником формування особистості дитини, завдяки якому реалізується програма її соціалізації, розвиваються природні задатки і здібності.

Біологічний та соціальний аспекти взаємодіють у розвитку людини. Адже людина, народжена з певними задатками і якостями, вдосконалюється морфологічно і функціонально протягом усього свого життя: розвивається її тіло, її зв'язок із зовнішнім світом, як особистість, вона в основному характеризується біологічними особливостями, які є передумовами соціального розвитку. Знання закономірностей біологічних і фізіологічних змін, що відбуваються з людиною, допомагає педагогу здійснювати природне виховання дитини – забезпечує зміст, форми і методи навчання і виховання, які підходять для її розвитку. Процес розвитку триває. Це пов'язано з набуттям соціальних якостей, які характеризують людину як соціальну істоту. Одна з перших соціальних дій для півторамісячної дитини – привітати рідну людину посмішкою. В подальшому вона оволодіває мовою, нормами спілкування, знаннями, навичками трудової поведінки, розвивається самосвідомість, формується моральна спрямованість поведінки, формується прагнення до самовдосконалення. У цьому процесі дитина як біологічна особистість перетворюється на людину як особистість. [2].

Таким чином, поняття «людина» має біологічні та соціальні характеристики. Поняття «особистість» визначає соціальну сутність людини, сукупність її соціальних особливостей. «Індивідуальність» виражає сукупність фізичних і психічних особливостей, життєвого досвіду, які відрізняють одну людину від іншої, роблячи її унікальною. Встановлення зв'язку між ними є неодмінною умовою правильного виховання, яке спрямоване на формування важливих загальнолюдських якостей дитини з урахуванням можливостей її розвитку та індивідуальних особливостей.

Правильно скерувавши розвиток дитини, можна сформувати людину такою, якою прагне її бачити педагог, стверджують науковці. Свої твердження вони аргументують тим, що люди, які виростили в різних умовах, виявляють різні розумові здібності. Серед біологічних факторів, що впливають на розвиток людини – генетичне відтворення в потомстві біологічної схожості з батьками. Успадковується анатомо-фізіологічна будова тіла: колір шкіри, очей, волосся, особливості нервової системи, тип обміну речовин, здатність виконувати певні види діяльності і т.д.

У вихованні особистості важлива роль сім'ї, вона створює умови життя, формує перші соціальні та моральні уявлення дитини. Навіть якщо дитина починає відвідувати дитячий садок або школу, а соціальні контакти стають більш інтенсивними, вплив сім'ї як і раніше залишається головним у житті дитини. Взаємозв'язок біологічного і соціального розвитку особистості є важливим питанням педагогічної науки, яка визначає мету і призначення, вибирає методи і прийоми виховання і освіти дітей [3].

Отже, розвиток – це не просто кількісна зміна вроджених рис, успадкованих від народження. Перш за все, це – якісні зміни в організмі і психіці, під впливом навколишнього середовища. У процесі розвитку генетично скоординована організація людини реалізується тільки у відповідному природному і соціальному середовищі під впливом різних біологічних, соціальних і освітніх факторів, найбільш важливим з яких є навчання і виховання, розвиток, що визначає вплив біологічних і соціальних факторів. У той самий час важливо враховувати внутрішні і зовнішні рушійні сили розвитку дитини, оскільки безперервна взаємодія вродженого (діяльність нервової та всіх інших систем в організмі) і набутого (досвід, виховання, умови життя) визначають досягнутий рівень і співвідношення нового змісту життя дитини, її інтересів та потреб.

Опановування нових знань і умінь, формування здібностей відбувається в процесі активної участі дитини в різних видах діяльності (пізнавальної, предметної, ігрової, трудової, освітньої, комунікативної) розвиток яких

забезпечується дорослими. Дитина усвідомлено і самостійно бере участь в діяльності не тоді, коли з нею розмовляють, вчать, а тоді, коли вона отримує відповіді на свої питання.

Освіта покликана правильно організувати діяльність дітей, збагатити її зміст і надати їм цінну освітню спрямованість. Результат розвитку дитини залежить від того, наскільки добре педагог розуміє необхідність певного виду діяльності.

Сьогодні в центрі освітнього процесу знаходиться дитина з її складним світом думок, почуттів і «Я»-концепцій, що проявляється у формуванні такої позиції, гуманітарної спрямованості соціальної активності особистості, визначає її самореалізацію можливостей, самоактуалізацію та життєтворчість. Останнє передбачає вміння творити своє життя, визначати власну життєву стратегію. У дошкільному дитинстві формуються нові потреби та інтереси, відбувається соціальне формування мотивів вчинків і дій. Соціальна мотивація поведінки формується в процесі діяльності і обумовлена вимогами соціального оточення. У процесі спілкування з дорослими і дітьми у дошкільнят виникають найпростіші соціальні мотиви поведінки.

Формування соціальних мотивів реалізується тільки в знайомих дитині ситуаціях завдяки активному засвоєнню цінностей, норм, правил поведінки і спілкування. Здатність дитини діяти за власною ініціативою і контролювати свою поведінку свідчить про трансформацію соціальних вимог і правил, внутрішньої мотивації її діяльності. Соціалізація дитини, тобто її входження в світ людей, починається з народження. Мати стає першою людиною в цьому процесі. Саме вона віддає дитині більшу частину свого життя, подає перші приклади любові, доброти і турботи, вчить малюка спілкуватися з оточуючими.

Вихователі в основному здійснюють виховний вплив на дітей. Вони є посередниками між дитиною і навколишнім світом. Звичайно, наука життя, якої вчать близькі і люблячі люди, легше сприймається і міцніше запам'ятовується дитиною.

Вікові ознаки соціальних здібностей.

Молодший дошкільний вік:

Діти пізнають себе в родині близьких, дорослих і дітей, їх сімейні відносини. У дошкільних установах – ім'я та по батькові вихователя. Дитина повинна розуміти вимоги дорослих до своєї поведінки і проявляти інтерес до спільної діяльності з ними та іншими дітьми. Розуміти різницю між дорослими та дітьми. Розрізняти родичів, знайомих і близьких людей. Дитина вітається, дякує, просить про допомогу і знає, як її запропонувати [5].

Середній дошкільний вік:

Дитина знає, що людина народжується і живе в сім'ї, розуміє важливість сімейних відносин, гармонії і порядку в домі, вміє піклуватися і любити родичів. Знає правила спілкування зі знайомими, сусідами, друзями батьків та незнайомими людьми. Вміє піклуватися про людину відповідно до її віку. Розуміє стан і настрої дорослих і дітей, важливість хороших відносин з дітьми і вихователями в дитячому садку. Вона може діяти спільно в грі під час занять. Знати правила ввічливого спілкування і слідувати їм. Дитина має розуміти, що в суспільстві повинні дотримуватися певних норм. Проявляти інтерес до дій і слів вихователя, намагатися працювати з ними, щоб отримати схвалення за добрі вчинки. Вміє розповідати про своїх друзів, про їх характер. Розуміє вимоги до своєї поведінки. Також турбується про молодших дітей і вчиться у дітей старшого віку.

Старший дошкільний вік:

Дитина розуміє сімейні відносини, взаємини між членами сім'ї. Проявляє інтерес до сімейних реліквій, бере участь у підтриманні сімейних традицій. Дитина проявляє самоповагу, яка заснована на усвідомленні індивідуальності її особистості, почуттях, усвідомленні незалежної поведінки. Повинна розуміти стан і емоції іншої людини за її зовнішнім виглядом, інтонацією і поведінкою, поважати її почуття, розуміти, що вона собою являє. Дитина може запобігати конфліктам і вирішувати їх. Розуміє ставлення людей до себе, поняття «дружба» і «приятельський союз» і ставиться до однолітків відповідно.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: хрестоматія. Одеса: Астропринт, 1999. ч. II. 229 с.
2. Кононко О.Л. Стратегічна мета виховання – життєва компетентність дитини *Дошкільне виховання*. 1999. № 5. С. 3–6.
3. Коренко А.Р. Реформування дошкільної освіти та становлення життєвої компетентності дошкільника: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 28 - 29 трав., 2008 р. Луцьк, 2008. 120 с.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-методичний посібник / наук. ред. О.Л. Кононко. К.: Пед. Журнал «Дошкільне виховання» 2003. 243 с.
5. Кононко О.Л. Простір «Я»: реальність та життєва проблема. *Дошкільне виховання*. 2001. № 4. С. 3.

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Луцюк Дарина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Н. І. Семенова

ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ У РОБОТІ З РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ОПИСОВОГО ТИПУ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У дошкільній лінгводидактиці досить широко висвітлена проблема формування у дітей зв'язного монологічного мовлення.

Дослідниками виділено три види мовленнєвих висловлювань, якими оволодівають діти: оповідання, опис та пояснення. Це функціонально-змістові типи мовлення, структурні частини яких по-різному сполучаються між собою. Будь-якому з цих типів мовлення притаманні заголовки, змістова завершеність, тематична єдність, інформативність, цілеспрямованість, інтеграція, структура організації тексту, зчеплення між частинами тексту, між реченнями та всередині них самих, відпрацьованість мовлення щодо стилістичних норм мови.

У лінгвістиці зв'язне мовлення визначається як відрізок тексту, що має значну протяжність, розчленовується на більш чи менш закінчені частини і

передає завершену тему. Прихильники логіко-граматичного напрямку в лінгвістиці вважають основним у характеристиці зв'язного мовлення єдність та взаємозв'язок змісту і форми мовлення.

Методистами зв'язне мовлення розглядається як організоване за законами логіки, граматики і композиції єдине ціле, що має тему, виконує певну функцію (найчастіше – комунікативну), має відносну самостійність і завершеність, розчленовується на більш чи менш значущі структурні компоненти. Визначено і якості зв'язного мовлення, з-поміж яких нормативними прийнято вважати: мовлення точне, логічне, доречне, стисле, багате, чисте, красиве.

У процесі вивчення особливостей зв'язного мовлення дошкільників, науковці встановили не лише вікові та індивідуальні властивості дитячого зв'язного мовлення, а й розкрили взаємозв'язок між структурою мовлення та його змістом, а також залежність цієї структури від різних форм спілкування дитини з її співрозмовником [3].

Одним із засобів розвитку мовлення дошкільників виступає українська народна іграшка, яка уособлює в собі не лише якості дійової іграшки, але й є прикладом традиційного мистецтва та художніх ремесел, що становить виняткову цінність. Це зумовлює її виключну емоціогенність у процесі розвитку певних мовленнєвих умінь та навичок дітей старшого дошкільного віку.

На хвилях бурхливого розвитку ігрової індустрії все більшої популярності набувають електронні іграшки з програмованими принципами дії та комп'ютерно-ігрові комплекси. Науково-технічний прогрес усе більше призвичаює дорослих до думки, що іграшка майбутнього – це комп'ютер. Тож постає питання: чи ж є потреба в навчально-виховному процесі звертатися до народної іграшки, за конструкцією та ігровими можливостями дуже спрощеної?

Народна іграшка – витвір специфічний. Своєю простотою й досконалістю, витонченістю форм, різноманітністю використаних природних матеріалів, образністю й естетичною довершеністю українська іграшка розвиває духовний світ дитини, пробуджує відчуття рідного коріння.

Українська народна іграшка несе малятам цілком доступні знання про працю, відпочинок людей у давнину, їхній побут, мистецтво, життя загалом.

Використання народної іграшки в дитячому садку, сім'ї урізноманітнює ігрову діяльність дітей, збагачує, розширює сферу пізнання дитиною світу і свого народу, розвиває традиційні для національної, господарської, побутової культури навички. Крім того, дитина сприймає народну іграшку і як витвір мистецтва, що сприяє її естетичному вихованню [2].

Отже, народна іграшка дає дитині те, чого не може дати сучасна. А існуючи поруч, вони доповнюють одна одну. Іграшка для дитини – народна чи сучасна – то культурне знаряддя, з допомогою якого вона освоює величезний складний світ. Завдання закладу освіти – сприяти органічному поєднанню в дитячій душі потягу до нового з потребою в одвічно рідному, традиційному.

Доки існуватиме природна потреба дитини пізнавати світ, творчо і самостійно його осмислювати, доти буде народжуватися й народна іграшка. А на її естетичне оформлення, традиційне оздоблення засобами різьби, декоративного розпису, інкрустування впливатимуть особливості світосприймання кожного наступного покоління.

Завданням ЗДО є виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, Закону України «Про дошкільну освіту». Вихователі закладів дошкільної освіти покликані навчати дітей цінувати речі, вироблені руками рідних і передані в спадщину (Змістова лінія «Предметний світ»), поважати творців народної іграшки, прилучати дітей до культурних набутків і творчої спадщини нації. У дітей необхідно сформувати вміння впізнавати народну іграшку, розуміти її призначення, роль, особливості використання. Добре, якщо дитина навчиться використовувати для розгортання ігрового сюжету власноруч виготовлені іграшки (Змістова лінія «Світ гри»), матиме чітке уявлення про такі види образотворчого мистецтва, як живопис і скульптура, щиро милуватиметься витворами декоративне-ужиткового мистецтва. Слід навчити дитину не лише на елементарному рівні аналізувати твір мистецтва, а й виражати свої почуття через формотворення. Дитина має оволодіти технічними

прийомами та методами виготовлення іграшки з опорою на знання її особливостей, розуміння виразності матеріалу, техніки (Змістова лінія «Світ мистецтва») [3].

Інформацію про особливості мистецтва скульптури, його значення в особистісному розвитку дитини дошкільного віку, зміст спілкування дорослого (педагога, психолога, батьків) з дитиною з урахуванням впливу мистецтва скульптури викладено в навчально-методичному посібнику «Дитина у світі скульптури» Світлани Огурцової (посібник рекомендовано науково-методичною комісією з дошкільної педагогіки та психології Міністерства освіти і науки України).

Іграшки кожного народу мають свої традиції – педагогічні, художні, технічні. Наша держава різноманітна за етнографічним складом, тож народні іграшки характеризуються розмаїтістю, оригінальністю, неповторністю, вираженням культури й відображенням особливостей побуту різних народів, що живуть на українській землі. Українські народні іграшки надзвичайно різноманітні, їх можна поділити на кілька видів: дерев'яні, глиняні, м'які (ганчіркові), сирні, солом'яні та іграшки з природного матеріалу – сіна, реп'яхів, рогозу, листя качанів, кукурудзи, тирси, вербової кори, льону, різноманітних квітів, овочів тощо. Іграшки різняться не тільки видами, а й регіональні особливості. Відповідно до традицій регіону іграшки відмінні за формою, кольором, технікою виготовлення, візерунком, оздобленням.

Указ Президента України «Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні» 06.06.06 р. № 481 постановив здійснити заходи щодо створення сприятливих умов для творчості народних майстрів, відродження національних мистецьких осередків та центрів народних художніх промислів. Серед них найвідоміші місця виготовлення народних іграшок в Україні – Івано-Франківщина (Косів, Кути), Львівщина (Яворів, Стара Сіль), Закарпаття (Ужгород), Полтавщина (Опішня, Хомутець), Дніпропетровщина (Петриківка), Київщина (Васильків), Черкащина (с. Громи), Тернопільщина (Калагарівка, Великий Кунинець, Вишневець) тощо.

Знайомити з народною іграшкою слід дітей вже молодшої групи. Показувати іграшки потрібно під час читання творів усної народної творчості, використовувати в іграх, на заняттях з образотворчої діяльності. Діти четвертого року життя з цікавістю розглядають народні іграшки, забавляються свищиками, грають на сопілці. Вихователь у доступній формі може знайомити їх із найпростішими іграшками різних регіонів. Ознайомлюючи дітей з петриківською народною іграшкою, вихователь має не тільки розповісти про неї, а й залучити дітей до зображення окремих елементів розпису: мазків, крапочок, рисок. Такі заняття добре супроводжувати читанням творів українського фольклору, народними хороводними іграми з використанням таких іграшок.

Дітей середньої групи вихователь може познайомити з більшою кількістю іграшок, залучаючи їх до ігор, використовуючи іграшки на заняттях. Діти цього віку охоче малюють нескладні візерунки, що ними прикрашені українські народні іграшки площинного зображення. Ознайомлення з народною іграшкою педагог планує і в повсякденному житті, коли звертає увагу дітей на ту чи іншу іграшку, яка є в групі дошкільного закладу, пропонує уважно її розглянути, сам розповідає і спонукає дітей до висловлювання своїх вражень і роздумів про іграшку. На регіональних особливостях народної іграшки педагог не наголошує.

У старшому дошкільному віці дітей ознайомлюють з особливостями пропорцій, кольорів та зображень на іграшках. На заняттях дітей спонукають до самостійного створення окремих візерунків, орнаментів, характерних тільки для іграшок певного регіону; знайомлять з процесом виготовлення іграшок, їх історією, розповідають про долі майстрів. Діти ліплять і розфарбовують глиняні іграшки, самостійно добирають характерні кольори для іграшок з різних регіонів; ширше знайомляться з різними видами іграшок, дізнаються про історичний і регіональний аспекти їхнього виготовлення, їхні традиційні особливості. Діти впевнюються в тому, що ліплення іграшок не така вже й

важка справа, саме тому в «гончарних» селах навіть малята швидко опановують це вміння.

У садочках, школах слід організовувати центри, де зацікавлені та залюблені в народну іграшку люди вчитимуть дітей виготовляти її, зберігати, ставитися до неї як традиційного й універсального сувеніра.

Колекції народних іграшок збереглися і мають місце в навчально-виховному процесі в закладах дошкільної освіти України. Виставки традиційних народних іграшок улаштовуються у спеціально відведеному приміщенні або куточку ігрової кімнати. Розташувати експонати виставки можна чи то за регіонами, чи в сюжетній композиції. На виставці можуть бути представлені різні групи іграшок: виконані для розваг, для прикрашання житла. Чудові керамічні іграшки – це пісні з глини, що бентежитимуть і хвилюватимуть, нестимуть радість кожній дитині.

Народна іграшка в дитячих руках – то важлива ланка в міцному ланцюзі, що з'єднує людину з минулим і майбутнім.

Список використаних джерел:

1. Народні ігри. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / упоряд. Ю.Є. Бардакова Х.: Вид. Група Основа, 2007.
2. Андрієтті О.О., Голубович О.П., Долинна О.П., Дяченко Т.В., Ільченко Т.С., Іванова Г.Є., Лисенко Г.М., Панасюк, Петрова Г.В., Піроженко Т.О., Романко Н.М., Случинська Н.А., Трикоз Н.І. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Тернопіль : Мандрівець, 2013. 104 с.
3. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошк. навч. закладів / упоряд. О.М. Байєр, Л.В. Батліна, А.М. Богуш та ін. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с.

Палецька Аліна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бабич Анастасія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

МІЖСОБИСТІСНА ВЗАЄМОДІЯ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗДО, ЯК КЛЮЧ ДО СПРИЯТЛИВОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Заклади дошкільної освіти відіграють ключову роль у становленні особистості дитини, а міжособистісна взаємодія вихователів визначає ефективність навчання та виховання. У закладах дошкільної освіти вихователі займають визначальну роль у формуванні здорової психосоціальної атмосфери для дітей. Важливою складовою успішного розвитку дитини у дошкільному віці є якісна взаємодія вихователів у закладі дошкільної освіти (ЗДО). Міжособистісні відносини вихователів, їхня взаємодія та спільна робота визначають не лише якість виховання, але й створюють сприятливе навчальне середовище для маленьких дітей. Міжособистісна взаємодія вихователів має надзвичайне значення, оскільки вона впливає на емоційний стан, соціальний розвиток та навчання малят.

Міжособистісна взаємодія вихователів в ЗДО визначає психосоціальне середовище, в якому дитина росте і розвивається. Позитивні взаємини між вихователями не лише забезпечують безпеку та емоційний комфорт дітей, а й стимулюють їхній соціальний розвиток. У такому сприятливому середовищі діти вчаться співпрацювати, розвивають вміння сприймати та розуміти почуття інших.

Міжособистісна взаємодія вихователів впливає на розвиток комунікативних навичок дітей. Взаємини між дорослими служать моделлю для дітей, навчаючи їх спілкуватися, висловлювати свої думки та враховувати інші точки зору. Це стає основою для подальшого формування вмінь спілкування в колективі та взаємодії з різними людьми.

Міжособистісна взаємодія - це процес взаємодії між дітьми, вихователями та іншими учасниками навчального процесу в ЗДО. Цей процес включає в себе емоційний обмін, взаєморозуміння та розвиток соціальних навичок.

Міжособистісна взаємодія вихователів у ЗДО - це система взаємин, що виникає між педагогами, виражається у їхньому спілкуванні, взаєморозумінні та спільній роботі з метою забезпечення гармонійного розвитку дітей.

Міжособистісна взаємодія вихователів у ЗДО визначається взаємодією з дітьми, колегами та батьками. Вона створює емоційний та психологічний фундамент, на якому базується процес навчання та виховання. Взаємодія між вихователями визначає тональність відносин у колективі, що має безпосередній вплив на розвиток дітей [3].

Міжособистісна взаємодія визначає атмосферу у закладі освіти. Міжособистісна взаємодія вихователів є ключем до створення емоційно безпечного середовища. Діти, які відчувають зв'язок, зрозуміння та підтримку з боку вихователів, розвиваються більш гармонійно. Таке середовище сприяє позитивній самоідентифікації дитини, її емоційному та соціальному розвитку. Якщо вихователі взаємодіють конструктивно, це сприяє формуванню позитивного клімату, де діти відчувають себе впевнено та зацікавлені у своєму розвитку.

Ключовим елементом міжособистісної взаємодії є ефективна комунікація та взаєморозуміння між вихователями. Це стосується не лише офіційних обговорень щодо навчання та виховання, але і невербальних сигналів, які передають атмосферу безпеки та підтримки. Здатність відкрито слухати і розуміти один одного створює основу для взаємодії, яка забезпечує гармонійний розвиток всього колективу.

Важливо збалансувати індивідуальний підхід до кожної дитини та врахувати групові особливості. Міжособистісна взаємодія вихователів повинна підтримувати індивідуальний розвиток, а в той же час формувати в дітях навички співпраці та взаємодопомоги. Завдяки комфортній педагогічній взаємодії, вихователі можуть повноцінно зосередитись на індивідуальних потребах дітей. Емпатія вихователів допомагає створювати індивідуальні підходи до кожної дитини. Здатність відчути та зрозуміти емоції та потреби малюка дозволяє створювати персоналізований підхід до навчання та виховання, що зараз є надзвичайно актуально [1].

Кожна дитина це окрема особистість, яка має свої особливості, потреби та пізнавальної активності. Міжособистісна взаємодія вихователів створює

особливий клімат в групі, де кожна дитина відчуває себе захищеною та підтриманою. Вона сприяє розвитку позитивних міжособистісних умінь дітей, таких як співпраця, емпатія та взаєморозуміння. Взаємодія вихователів створює обстановку взаємоповаги та взаємодопомоги, що є основою для розкриття потенціалу кожної особистості [2].

З цього ми можемо сказати, що ефективна співпраця між вихователями є ключовим елементом успішного функціонування ЗДО. Обмін ідеями, планування та взаємна підтримка сприяють створенню навчального середовища високої якості.

Оскільки дорослі є прикладом для наслідування, то міжособистісна взаємодія вихователів служить моделлю для дітей у формуванні соціальних навичок. Діти навчаються взаємодіяти, співпрацювати та вирішувати конфлікти шляхом спостереження за вчинками своїх вихователів. Вихователь відіграє важливу роль у підтримці та сприянні взаємодії. Він виступає медіатором у вирішенні конфліктів, створює позитивну атмосферу для спілкування та надає необхідну підтримку. Взаємодія сприяє формуванню дружби та розвитку комунікативних здібностей. Діти навчаються слухати одне одного, висловлювати свої думки та вирішувати конфлікти.

Також, варто усвідомлювати, що емоційний стан вихователів безпосередньо впливає на емоційний стан дітей. Позитивна міжособистісна взаємодія створює безпечний та сприйнятливий емоційний контекст для розвитку дітей.

Міжособистісна взаємодія вихователів у ЗДО є необхідним елементом для створення здорового, підтримуючого та розвивального навчального середовища. Розуміння важливості цього аспекту дозволяє ефективно планувати та реалізовувати виховні стратегії, спрямовані на гармонійний розвиток дітей.

Міжособистісна взаємодія вихователів у ЗДО визначає не лише характер взаємин в колективі, але і впливає на всебічний розвиток дітей. Вона формує основу для соціального, емоційного та фізичного розвитку, сприяючи

створенню позитивного навчального середовища, де дитина може вільно виявляти свої здібності та розкривати свій потенціал. Міжособистісна взаємодія вихователів – це важливий фактор, що сприяє вихованню гармонійних та соціально компетентних особистостей [3].

Міжособистісна взаємодія вихователів у ЗДО визначає якість виховання та навчання малюків. Сприяючи позитивним відносинам та ефективній спільній роботі, вони створюють основу для гармонійного розвитку дитини. Важливо пам'ятати, що педагогічний колектив - це команда, де кожен внесок має своє значення для успішного формування особистості майбутнього громадянина. Міжособистісна взаємодія – це не тільки ключ, але й відкриття дверей у світ високої якості дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О. Кононко. К.: «Світлич», 2008. 430 с.
2. Ковальчук З.Я. Специфіка міжособистісної взаємодії педагога та адміністрації освітнього закладу. *Проблеми сучасної психології* : збірник наукових праць (Березень 21, 2019). URL: <http://vny.asv.gov.ua/index.php/2227-6246/article/view/160444>.
3. Коржук О. Чуйне ставлення вихователя до дітей як засіб налагодження педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі ДНЗ. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 34. С. 101–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_34_17
4. Ситнік С.В. Характеристика та ознаки міжособистісної взаємодії. *Наука і освіта*. 2014. № 11. С. 156-161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_11_31

Семенов Олександр

доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки, яка продовжує нині активно впроваджуватися в Україні. Вона має на меті створити школу, у якій навчання проводиться у цікавій формі. Педагог дає

не лише знання, а й формує вміння, які діти в подальшому будуть застосовувати у повсякденному житті.

Реформа Нової української школи лише почала впроваджуватися в масову школу і потребує зміни змісту, методів, засобів формування знань, умінь та навичок не лише в закладах середньої освіти, а й в закладах дошкільної освіти. Зміни в освіті регламентуються новим законом “ Про освіту ” (2017 року), яким затверджено Концепцію Нової української школи.

Впровадження Нової української школи вимагає перегляду підходів до підготовки дітей до навчання, зокрема у дошкільному віці. За останні роки українська освітня система відчутно змінилася, укладаючи нові принципи та цінності в основу навчального процесу. Введення Нової української школи передбачає глибоку реформу навчання, зміну підходів та акцентування на розвиток ключових компетенцій, необхідних для успішного функціонування в сучасному суспільстві. Розвиток логічного мислення є однією з найважливіших компонентів у формуванні цих компетенцій. Воно сприяє формуванню критичного мислення, здатності аналізувати інформацію, виділяти головне, здійснювати логічні висновки та розв'язувати завдання, які потребують абстрактного та аналітичного підходу. Відтак, розвинене логічне мислення сприяє формуванню в дітей навичок, які є критичними для успішної адаптації до вимог сучасності. Враховуючи це, дослідження розвитку логічного мислення дошкільників набуває особливої актуальності. Передусім, воно дозволяє виявити ефективні методи та підходи до розвитку цієї важливої навички в ранньому дитячому віці. Враховуючи особливості психофізіологічного розвитку дітей, можна розробити спеціально адаптовані програми, ігри та завдання, які будуть сприяти органічному розвитку логічного мислення.

Окрім того, дослідження розвитку логічного мислення дозволяє вивчити вплив різних факторів на формування цієї навички. Важливість взаємодії з рідними, ігор та середовища навчання може бути визначена шляхом аналізу результатів дослідження. Це дає змогу підвищити ефективність педагогічного

процесу та забезпечити кращий підготовчий етап для дітей перед вступом до школи.

Велика кількість науковців досліджували питання пов'язані розвитком логічного мислення дошкільників в процесі підготовки до Нової української школи, зокрема Кустов А., Кремень В., Бондар В., Проценко М., Ящук О., Клак В., Нікітіна О., Кузьменко І., Піроженко Т., Богуш А., Жукова С., Акуленко А., Фалько Н. та інші.

Мислення є основною функцією психіки, яка дозволяє людині опрацьовувати величезний потік інформації з навколишнього середовища, здійснювати аналіз, робити висновки та вирішувати завдання. Його сутність полягає в узагальненні, систематизації та інтерпретації даних для побудови внутрішнього образу світу. Види мислення, такі як логічне, творче, аналітичне, інтуїтивне та інші, дозволяють людині ефективно використовувати свої пізнавальні здібності в різних сферах життя. Важливо відзначити, що розвиток мислення є неперервним процесом, який залежить від навчання, досвіду, культурних впливів та індивідуальних особливостей. Розвинене мислення допомагає людині легше адаптуватися до змін, критично мислити, здійснювати вибір та досягати своїх цілей.

Розвиток логічного мислення у дошкільників є важливим етапом їх когнітивного зростання. У цьому віці діти формують основи логічного мислення, яке в подальшому буде використовуватися в навчанні та повсякденному житті. Дошкільний вік відзначається швидким розвитком пізнавальних здібностей, здатності до аналізу, порівняння, класифікації та розв'язання простих завдань. Під час цього етапу важливо створити сприятливе середовище для стимулювання логічного мислення. Гра, практичні завдання, головоломки та ребуси сприяють розвитку різних аспектів логічного мислення, таких як послідовність, класифікація, відображення взаємозв'язків тощо. Діти вчаться розуміти причинно-наслідкові зв'язки та розвивати навички аналізу та вибору оптимальних рішень.

Формування логічного мислення дошкільників в контексті підготовки до Нової української школи є важливою та актуальною задачею. У процесі підготовки до Нової української школи варто враховувати особливості дошкільного віку, використовуючи ігрові та практичні методи для стимулювання розвитку логічного мислення. Важливо сприяти розумінню зв'язків між явищами, розвивати уміння порівнювати, класифікувати та виділяти суттєві ознаки. Ця ініціатива спрямована на розвиток у дітей не лише знань, а й ключових компетенцій, до яких належить логічне мислення. У такому підході основна увага приділяється розумовому розвитку, аналізу, розв'язанню завдань та логічному мисленню.

Використання дидактичних ігор на заняттях з логіко-математичного розвитку дитини виявляється дуже ефективним і стимулюючим підходом. Ігри сприяють активному розвитку логічного мислення, здатності до аналізу, класифікації та розв'язання завдань. Також вони сприяють формуванню гнучкого когнітивного апарату, зокрема, розвивають навички абстрактного мислення, послідовності та критичного аналізу. Цей підхід сприяє не лише забезпеченню активної навчальної діяльності, а й розвитку ключових когнітивних навичок, які стануть міцною основою для подальшого навчання та розвитку дитини.

Розвиток логічного мислення у дошкільників є важливою передумовою для їх успішного адаптування до шкільного навчання та подальшого життя. Створення сприятливого та стимулюючого середовища в дошкільних закладах відіграє ключову роль у цьому процесі. Підтримка та використання ігрових прийомів на заняттях з логіко-математичного розвитку може суттєво покращити якість навчання та стимулювати активність та інтерес дітей до цього виду діяльності. Серед ігрових форм логіко-математичного розвитку особливе місце належить сюжетно-рольовим іграм. Організація таких ігор вимагає не лише виявлення творчості в педагога, але й планування відповідного ігрового матеріалу. Важливою деталлю є включення дітей до цього процесу, що стимулює їх активність, сприяє розвитку власної ініціативи та креативності. У

сучасній педагогіці інноваційні методи та підходи стають все більш актуальними. Один із них - LEGO-конструювання. Ця методика дозволяє дітям вивчати математичні та логічні поняття через конструювання та розв'язання завдань. Створення об'ємних об'єктів за допомогою LEGO-деталей вимагає аналітичного мислення, розуміння просторових відношень та послідовності дій. Математичні казки є ще одним інтересним засобом розвитку логічного мислення. Вони поєднують в собі чарівність казкового світу та відчуття гри. Ментальна арифметика є однією з інноваційних методик, яка активно застосовується для розвитку логічного мислення у дітей. Цей метод базується на використанні чисел та арифметичних дій для тренування різних аспектів мозкової активності, таких як концентрація, пам'ять, увага та логічне мислення. Загалом, використання ігрових прийомів на заняттях з логіко-математичного розвитку відкриває широкі можливості для активного та цікавого навчання, створюючи міцну основу для подальшого пізнання та розвитку у дітей.

Успішна реалізація завдань підготовки дітей до Нової української школи залежить від кількох ключових умов. По-перше, необхідне створення сприятливого та інклюзивного освітнього середовища, де діти можуть розкривати свій потенціал та розвивати різні аспекти особистості. По-друге, важлива роль належить освіченим та відповідальним педагогам, які володіють сучасними методиками та підходами до навчання. По-третє, акцент на розвиток логічного мислення, творчості та вміння працювати з інформацією сприяє формуванню комплексної підготовки дітей до вимог сучасного навчання. Забезпечення партнерства між педагогами, батьками та дітьми створює умови для спільної реалізації цілей підготовки до Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Василенко Н.В. Нова українська школа: методичний консиліум. *Управління школою*, 2018. № 7-9. С. 24-33.
2. Грінцова О. М., Коротинська О. М. Психологічні особливості логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. *Вісник психології і педагогіки*: (Електронний ресурс). URL: <https://www.psych.kiev.ua>
3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи (Електронний ресурс). Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 березня 2018 р. № 283. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodoorganizaciyi-osvitnogo-prostoru-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli>

4. Про організаційні питання запровадження Концепції Нової української школи у ЗНЗ I ступеня. Наказ Міністерства освіти і науки України від 13 липня 2017 р. № 1021. URL: <http://old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/7805>

Юсенко Марина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Алendarь Н. І.

РОЗВИТОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КРЕАТИВНОСТІ ЯК БАЗОВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Останні десятиліття характеризуються підвищеною увагою до розвитку креативного потенціалу дітей дошкільного віку, що позначилося на активізації педагогічних пошуків, як у науці, так і в практиці дошкільного виховання. Формування творчої та креативної особистості є одним із актуальних завдань сучасних закладів освіти, оскільки життя в сучасному інформаційному просторі, вимагає від людини уникання шаблонності, стереотипності дій, розвитку таких індивідуальних особливостей мислення, як гнучкість, самостійність, здатності приймати нестандартні рішення, винахідливості, оригінального підходу до вирішення проблем. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що однією з важливих особистісних якостей особистості поряд із самостійністю, відповідальністю, працелюбністю, лідерством, людяністю, спостережливостю, ініціативністю, активністю визначено креативність [1, с. 16].

Створення умов для розвитку креативності як базової якості особистості дитини дошкільного віку має стати одним з основних завдань у сучасному закладі дошкільної освіти. Оскільки, дошкільний вік – це особливий вік, коли дитина відкриваючи для себе світ здатна до творчого вирішення проблем в різних життєвих ситуаціях проявляючи свою креативність та творчість. Саме дошкільний вік має вирішальне значення для формування цих якостей, оскільки це період зародження творчого потенціалу особистості.

В наукових працях з дошкільної педагогіки і психології проблема креативності завжди була актуальною. Особливості креативності та її формування у різних видах діяльності у дітей аналізуються у наукових працях Л. Артемової, А. Богущ, Р. Буре, Л. Виготського, Н. Гавриш, Д. Ельконіна, Л. Зайцевої, Л. Калмикової, О. Кульчицької, Н. Лейтеса, В. Моляка, Т. Піроженко, О. Проскури, М. Холодної та ін. У той же час ціла низка питань щодо розвитку креативності у дітей дошкільного віку залишилася недостатньо вивченою.

У психолого-педагогічній літературі є багато трактувань поняття «креативність». У психологічному словнику запропоноване таке визначення: «креативність (від лат. creatura – створення) – це здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації [4].

На думку Е. Торренса, креативність – це здатність породжувати оригінальні ідеї та використання нестандартних способів інтелектуальної діяльності. О. Білер під креативністю розуміє загальну здатність людини до інновацій та творчості у різних сферах її діяльності. Креативність – це не лише здатність створювати щось нове, але це й уміння створювати щось нове з певною метою.

У свою чергу, В. Павленко, визначає креативність як загальну властивість особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя.

У структурі креативності О. Матюшкін виділяє такі компоненти: допитливість, легкість володіння мовою (як засобу формулювання думок), інтуїтивність.

Креативність дошкільника – це готовність до непередбачуваних рішень, допитливість, здатність до коментування процесу та результату діяльності, мотивації досягнень, розвинена уява, а також здатність до створення творчого образу, який відрізняється оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю.

В освітній програмі «Дитина» виділено показники сформованості креативності у дитини, які потрібно розвивати під час освітнього процесу, а саме: самокритичність, метафоричність, уміння дивуватись, здатність посміятись над собою, інтерес до невідомого, відкритість новим ідеям [3].

Дослідники наголошують, що креативність формується у ситуаціях відсутності прикладу, чіткого регламенту поведінки дитини, але є позитивна тактика поведінки творчої особистості в оточені дитини, які саме і створюють умови для наслідування, оскільки творча поведінка підкріплюється виховними засобами. Становлення «початкової креативності» припадає на період 3-5 років. Основним механізмом її формування визначено пряме наслідування дорослого, який є значущою особою для малюка. Проте дитина спочатку репродукує побачені дії дорослого. Наступним кроком є копіювання таких дій для того, щоб досягти бажаного результату. Після цього дитина додає власні елементи новизни, не змінюючи свою поведінку суттєво. За цим йде етап трансформації вже знайомої ідеї, коли поведінка може істотно змінитися. І тільки після усіх вищезазначених кроків дитина намагається досягти результату, керуючись справжньою творчістю [2].

Важливою передумовою креативного розвитку дитини є створення спеціальних умов у ЗДО, що випереджає розвиток. Це стосується не лише предметного середовища, а й системи соціальних відносин, які спонукатимуть дитину до творчої діяльності. Зокрема, необхідним є збагачення освітнього середовища різноманітними предметами, матеріалами та стимулами для пошукової, творчої діяльності з метою розвитку допитливості та активізації пізнавального інтересу.

Однією з умов успішного розвитку креативного потенціалу дошкільника, є надання свободи дитині у виборі діяльності, засобів її виконання, способів дій та максимальне уникнення чіткої регламентації. Важливо розуміти, що в основі творчої діяльності лежить не передача готових знань, умінь, навичок, а спонукання до пошуку нового, оригінального. Необхідною умовою є підбір таких видів діяльності, завдань, які сприятимуть розвитку уяви, критичного мислення; формуватимуть у дитини вміння комбінувати раніше відомі способи дій з новими, здатність відмовлятися від шаблонності, виходити за рамки заданої ситуації, пропонувати незвичні варіанти та знаходити альтернативи у вирішенні завдань [5].

Для розвитку креативності в умовах ЗДО варто залучати дітей до різноманітних видів роботи: інсценування, драматизація твору з його творчим переосмисленням, втілення творчого задуму в образотворчу діяльність, виготовлення виробів із різноманітних матеріалів, етюди, пантоміми, пошуково-дослідницька діяльність під час ознайомлення дітей з природою тощо. Все це дає великий поштовх для розвитку творчості дитини, у якій розвивається творча уява й проявляється вміння створювати щось нове.

Отже, креативність – це здатність до творчості, властивість особистості, прояв індивідуальності та її здатність створювати нові, оригінальні продукти, нестандартно розв'язувати завдання, виходити за межі заданої ситуації, досягати незвичних результатів. Дошкільний вік є сприятливим для розвитку креативного потенціалу. Його сенситивність обумовлена віковою специфікою психічного розвитку дитини та передбачає створення особливих умов для формування креативності.

Основний шлях розвитку креативності у дітей дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО полягає у створенні доступних для них проблемних ситуацій, постановці творчих завдань, формуванні творчого досвіду дитини, що сприяє самостійному пошуку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-vukrayini>
2. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 200 с.

3. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О.В. Огневюк, К.І. Волинець; наук. кер. програмою: О.В. Проскура, Л.П. Кочина. Мін.осв. і наук., мол. та спорту України. К. : Київ, ун-т ім. Б.Грінченка, 2020. 492 с.
4. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*. 2016. Вип. 11. С. 120-131.
5. Чепур О. С. Креативний розвиток дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 23. С. 202–204.

3. ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Бабич Анастасія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Палецька Аліна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Алендарь Н.І.

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З РОДИНАМИ ВИХОВАНЦІВ

Одним із принципів дошкільної освіти є єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти (ст.6 Закону України «Про дошкільну освіту»). Сім'я і заклад дошкільної освіти – це суспільні інститути, які в процесі ефективної взаємодії виховують здорову, соціально адаптовану, усебічно розвинену особистість із високим інтелектуальним, творчим та духовним потенціалом.

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти у дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти; відвідування дитиною закладу дошкільної освіти не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати і навчати її в родинному колі; батьки або особи, які їх замінюють, несуть відповідальність перед суспільством і державою за розвиток, виховання і навчання дітей, а також збереження їх життя, здоров'я, людської гідності [5].

Важливість соціального партнерства для якісного забезпечення освітнього процесу закладу освіти підкреслюється у наукових працях Т. Бабко, О. Банах, А. Вознюк, М. Єпіхіної, Г. Іванник, І. Мельник, Г. Коломоєць, С. Косянчука, Л. Кудрик, О. Павлової, Л. Ткачук та ін.

Розвиток партнерських відносин різних соціальних інституцій є однією з необхідних умов сталого розвитку суспільства. Термін «партнерство» переважно трактується як:

- система взаємовідносин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівності та доповнюваності всіх її учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права кожної зі сторін, чітко узгоджені та злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності.

Соціальне партнерство в освіті – провідний механізм досягнення якості освіти, особлива взаємодія освітніх установ з суб'єктами та соціальними інститутами, державними установами, суспільними органами, спрямована на узгодження, реалізацію інтересів усіх учасників цього процесу та досягнення освітньої мети. Говорячи про соціальне партнерство, розуміємо, що для того, аби сформувати гармонійно і всебічно розвинену особистість, потрібно, щоб заклад дошкільної освіти першочергово будував соціальні зв'язки із родиною кожного вихованця [3].

Ефективність соціального партнерства ЗДО з родинами вихованців залежить від керівника закладу. На сучасному етапі управління закладом дошкільної освіти вимагає від керівника наукової компетентності, майстерності, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, нормативно-правових питаннях.

Одним із базових принципів реалізації Державного стандарту дошкільної освіти є соціально-педагогічне партнерство громади та всіх учасників освітнього процесу (засновників закладів освіти, батьків або осіб, що їх замінюють, керівників та працівників закладів дошкільної освіти, фахівців, що

надають освітні послуги дітям дошкільного віку, інших фахівців), а умовами реалізації цього ж стандарту виступають [1]:

- участь сім'ї в розвитку дитини;
- взаємодія закладів дошкільної освіти з сім'ями дітей як учасниками освітнього процесу;

В. Сухомлинський наголошував на тому, що ефективно виконання завдань виховання та розвитку можливе лише тоді, коли заклад дошкільної освіти підтримує зв'язок з родиною і залучає її до своєї діяльності.

Аналізуючи Положення сучасних закладів дошкільної освіти, бачимо, що учасниками освітнього процесу є не лише педагогічні працівники, керівник закладу чи його вихованці, а й батьки. Перш за все, життя дитини починається із того, що її оточують любов'ю та теплом мама із татом. Вони є дуже важливими людьми для малечі, яка тільки появилася на світ, бо вона ще не знає та не усвідомлює всього і саме батьки допомагають дитині розвиватись, навчатись, пізнати нове та зовсім невідоме. Перші враження про навколишній світ, прищеплення культурних та гігієнічних навичок, вміння комунікувати із соціумом, розвиток мовлення та ще безліч іншого починається та формується у сім'ї. Пріоритетність у становленні дитини як особистості належить саме сім'ї, і всі свої старання та силу вона спрямовує на набуття дитиною знань, умінь та навичок для подальшого життя.

З усвідомленням того, що фізичний, психічний та духовний розвиток дитини відбувається в сім'ї, розуміємо, наскільки важливим є партнерство між ЗДО та батьками дитини, аби спільними зусиллями прямувати до поставленої цілі, а саме всебічного і гармонійного розвитку дитини.

Для того, щоб стосунки між батьками та закладом дошкільної освіти були міцні, вони мають будуватись на взаємній довірі, повазі, розумінні та підтримці, а не навпаки. Дуже важливим завданням педагога та закладу дошкільної освіти є бажання будувати тісні взаємини, спілкуватись із батьками на різні теми в атмосфері спокою та довіри, бажання спільно працювати в інтересах дитини.

Щоб забезпечити ефективну співпрацю між батьками та закладом дошкільної освіти, варто дотримуватися таких основних принципів:

1. Взаєморозуміння і відкритість. Слід створити відкритий та довірливий обмін інформацією між сім'єю та педагогами. Важливо розуміти потреби, цінності та очікування кожної сторони.

2. Активна участь сім'ї. Залучення батьків до участі у житті дитини та діяльності закладу дошкільної освіти. Це може включати участь у різних виховних заходах, батьківських зборах, роботі батьківських комітетів тощо.

3. Спільна відповідальність за виховання. Взаємна відповідальність між сім'єю та педагогічним колективом у справах виховання та розвитку дитини та встановлення спільних цілей.

4. Індивідуальний підхід. Розуміння унікальності кожної дитини та врахування її особливості при розробці навчальних та виховних програм.

5. Відкритий обмін інформацією. Забезпечення регулярного обміну інформацією між сім'єю та закладом освіти. Це може включати зустрічі, консультації, електронні звіти та інші способи комунікації.

6. Підтримка сімей в їх ролі. Надання сім'ї ресурсів та інформації, якою вони можуть користуватись для кращого розуміння та виконання своєї ролі у вихованні дітей.

7. Сприяння розвитку навичок батьківства. Надання порад (не нав'язливого характеру та без тиску на батьків) та підтримки сім'ям у розвитку навичок, які допоможуть їм ефективніше взаємодіяти з дітьми та підтримувати їх розвиток [3].

Отже, підтримка ідей та ініціатив батьків дуже важлива та по-особливому цінна, бо тільки завдяки високій культурі спілкування педагогів і батьків, доброзичливості, неупередженості у розв'язанні різних проблем можна досягти ефективної взаємодії ЗДО та родини вихованця. Партнерство завжди будується на добровільному і взаємовигідному співробітництві, спрямованому на досягнення учасниками освітнього процесу поставлених цілей та завдань.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-vukrayini>
2. Долинна О., Низковська О. Батьки в дошкільному закладі: споживачі та гості чи партнери-однодумці? *Дошкільне виховання*. 2007. № 1. С. 19–23.
3. Пехарева С., Савченко Л. Організація роботи з батьками в сучасному закладі освіти Вісник Львівського університету. *Серія психологічні науки*. 2019. Випуск 5. С. 51–57.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів; М-во освіти і науки України. Київ : Академвидав, 2006.
5. Про дошкільну освіту: Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

Березняк Дарія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

*Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Дурманенко О.Л.*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Креативність – це здатність людини діяти творчо, нестандартно, оригінально; креативним людям притаманне дивергентне мислення, широка уява та вміння знаходити нестандартні виходи з проблемних ситуацій.

В контексті сучасного виховання дітей педагогам та батькам важливо розуміти, що креативність не лише розвиває індивідуальні таланти, але й створює основу для подальшого успіху у різних сферах життя. Це особливо важливо для дітей дошкільного віку, коли формуються основні риси характеру та когнітивні здібності. У сучасному світі прогресує комп'ютеризація, яка позитивно впливає на розвиток дітей, проте цей процес ускладнює реальне, безпосереднє сприйняття світу ними. Тому, розвиток креативності відходить на другий план.

Згідно з Педагогічним словником креативна, творча особистість – людина, що схильна до нестандартних способів розв'язання задач, здатна до оригінальних й нестандартних дій, відкриттю нового, створенню унікальних продуктів. Креативна особистість відзначається, перш за все, такими особливостями: здатність бачити проблеми, готовність відкласти знайдене

рішення та шукати нове, толерантність до невизначеності, прагнення до оригінальності, інформованість та достатньо високий рівень базових знань, працьовитість, самокритичність і низький рівень соціального конформізму; допитливість, творче мислення, автономність у діях. Суть креативності як психологічної властивості зводиться до інтелектуальної активності і чутливості до побічних продуктів власної діяльності. Для розвитку креативності необхідно надавати можливість дітям самостійно знаходити шляхи вирішення завдань. Творче мислення починає працювати в кожній і будь-якій нормальній людині, коли саме життя, практика наражають її на якісь труднощі, перепони, що виступають у вигляді більш чи менш складних задач, які збуджують їх розум, примушують мислити, шукати і знаходити відповідні рішення [2].

Основоположними принципами розвитку креативності в дітей дошкільного віку є:

– принцип цілісності, який виражається в системності, структурності, сталості, самостійності цілого і вимагає врахування всієї сукупності матеріальних, соціальних, моральних, культурних, психолого-педагогічних та інших умов, що мають вплив на розвиток творчих здібностей дитини дошкільного віку;

– принцип дитиноцентризму, реалізація якого відбувається на основі проведення занять на демократичних засадах, опорі на активну позицію дітей, їх самостійність та ініціативу;

– принцип природовідповідності реалізується через урахування вікових особливостей дітей середнього дошкільного віку, розвиток природних задатків кожної дитини, забезпечення успіху в креативності;

– принцип системності вимагає від педагогічної технології наявності всіх ознак системи: логіки процесу, взаємозв'язку його частин, цілісності і розвиток у дитини системного мислення, що дозволяє встановлювати зв'язки між різними об'єктами навколишнього світу [3].

Сучасні дослідники радять в освітньому процесі приділяти більше уваги розвитку індивідуальних особливостей дітей, зокрема розвитку

інтелектуального потенціалу, творчості та загальному розвитку, особливо на ранніх етапах навчання впродовж життя. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що особистісна компетентність включає в себе реалізацію творчого потенціалу дитини у всіх специфічних видах її діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій) [1]. Це означає, що для повноцінного розвитку особистості дитини надзвичайно важливо сповна реалізувати усі її креативні потреби.

Дошкільне дитинство – період розвитку наївної креативності дитини, що базується, з одного боку, на яскравих образах, емоційності, імпульсивності й жвавості поведінки дитини, а з іншого на незнанні законів логіки, загальних закономірностей явищ, відсутності жорстко закріплених правил мислення. Разом із тим, розвиток більш тісних зв'язків із мовленням, формування доцільності у виникненні продуктів уяви, креативності, прагнення до наслідування інших і нормативності поведінки в дітей 6-ти річного віку створюють умови виникнення креативності. У п'ятирічному віці діти можуть довгий час грати в одну гру, неодноразово повертатися до певних її сюжетів. Образи мислення в цьому віці надзвичайно яскраві, живі, тісно пов'язані з почуттями. Найвіддаленіша схожість між тим, що сприймає дитина, та її попередніми враженнями викликає бурхливий потік нових асоціацій. Діти надзвичайно довірливо ставляться до своїх витворів фантазії [4].

Сприяння креативності в тій чи іншій сфері може проявлятися і в інших видах діяльності. Роль вихователя полягає в тому, щоб допомогти дітям усвідомити свої внутрішні ресурси, щоб сприяти їхній творчості. Якщо дітей навчають лише слідувати вказівкам дорослих і наслідувати усталені символи та концептуалізації, вони схильні відтворювати, а не брати участь у творчій діяльності. Методики, які обмежують дослідження, такі як «повторюй за мною» та дидактичні інструкції, перешкоджають творчості. Педагоги повинні заохочувати дітей виходити за межі зони комфорту, оскільки покладатися виключно на наявні знання рідко веде до відкриття. Залучення дітей до особисто значущої діяльності, заснованої на їхніх інтересах, сприяє

формуванню образного та творчого мислення, що повинно бути основною метою навчання.

Для того, щоб сформувати креативність у дитини, вихователь теж повинен бути креативним. Педагогічна професія вимагає творчості, адже вмінням розкривати творчий потенціал дітей володіють креативні педагоги, з педагогічним покликанням і любов'ю до дітей. Тому, ми повинні прикласти зусилля, щоб створити освітнє середовище, де як дитина так і педагог може розкрити свій творчий потенціал.

На реалізацію креативного розвитку дошкільників, впливають такі чинники:

– накопичення вражень про навколишній світ. Для формування творчих здібностей дитини потрібно накопичити якнайбільше вражень про навколишній світ під час різних видів діяльності. Сформувавши інтерес дитини до будь-якого із виду діяльності, з'являється можливість виховувати за допомогою елементів творчості;

– створення розвивального середовища. Педагогові необхідно створити в дитячому садку сприятливі умови для реалізації природного прагнення дитини до креативності. Серед них: розвивальні завдання, правильна оцінка досягнень у творчій діяльності, утримання від негативних оцінок під час прояву творчої активності, ситуації вільного спілкування, відповіді на чисельні запитання, можливість побути на самоті, достатня свобода для реалізації творчих завдань, ненав'язливе спонукання до творчих дій;

– креативність та емоційність педагога. Педагоги мають зберегти у своїй душі дитячі особливості поведінки: безпосередність, доброзичливість, чистоту думок, мрійливість, довірливість, захоплення від пізнання світу;

– робота з сім'єю. Педагоги повинні інформувати батьків про шляхи розвитку креативності дітей із метою більш гармонійного й цілісного підходу до цього питання [5].

Отже, в роботі з дітьми дошкільного віку необхідно приділяти увагу розвитку їх креативності. При цьому вихователь повинен розвивати власну

креативність та подбати про створення сприятливого середовища для розвитку цієї якості в кожній дитині, сприяти накопиченню вражень про навколишній світ та регулярно проводити роботу з сім'єю.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, 2021. 26 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Домбровська Я. М. Сучасний психолого-педагогічний словник / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький, 2016. 473 с.
3. Михайлова Л. М., Шульга Л. М. Технологія розвитку творчих здібностей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 483.
4. Федяєва В. Л. Проблеми творчості в історії української педагогіки. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон, 2000. Вип. 12. С. 19–21.
5. Чепур О. С. Розвиток творчих здібностей у ДНЗ. *Психолог дошкілля*. 2013. № 12. С. 10–12.

Демчук Діана

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Алєндарь Н.І.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ПЕДАГОГІЧНОЮ СИСТЕМОЮ М. МОНТЕССОРІ

Педагогічна система Монтессорі – це освітній підхід, розроблений італійською лікаркою та педагогом Марією Монтессорі, який базується на ідеї, що діти навчаються найефективніше через активну самостійну діяльність та взаємодію з навколишнім середовищем.

Основні принципи розвитку пізнавального інтересу дітей молодшого дошкільного віку за системою Монтессорі включають:

1. Свобода вибору: Діти мають можливість обирати свої власні заняття з навчальними матеріалами, які розміщені на доступних для них полицях. Це сприяє виникненню пізнавального інтересу та самостійності.

2. Розвиток самостійності: Метод Монтесорі сприяє розвитку навичок самообслуговування та самоконтролю. Це допомагає дітям бути активними у власному навчанні та розвитку.

3. Сенсорний розвиток: Основна увага приділяється розвитку сенсорних навичок через використання спеціально розроблених матеріалів. Це допомагає дітям краще розуміти світ навколо себе через власний дотик, слух і зір.

4. Індивідуальний підхід: В системі Монтесорі враховується індивідуальний рівень розвитку кожної дитини. Педагоги спостерігають за інтересами та здібностями кожної дитини, надають підтримку і допомогу в їхньому особистому розвитку.

5. Розвиток мовлення: Особлива увага приділяється розвитку мовлення через роботу з великою кількістю словникових карток та розвиток комунікативних навичок через спілкування.

6. Підтримка самовираження: Діти мають можливість виражати свої думки, ідеї та почуття через різноманітні види творчості та самовираження.

Метод Монтесорі сприяє гармонійному розвитку розумових, фізичних, емоційних та соціальних аспектів особистості дитини. Це сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та створенню внутрішнього мотиваційного стимулу до пізнання світу.

Система М. Монтесорі охоплює концепцію і технологію виховання й навчання дітей віком від 2,5 до 12 років. Найвищий інтерес викликають її положення, що стосуються навчання, виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [1].

Методика Марії Монтесорі передбачає перегляд традиційних принципів педагогічної діяльності. Монтесорі вважає, що виховання та навчання повинні ґрунтуватися на рівноцінності педагога і дитини. Згідно її філософії, викладач повинен не лише словами, але й своїм власним прикладом вчити дітей. Кожна дія педагога повинна спрямовуватися на розвиток дитини, а завдання педагога – не просто дисциплінувати, але інспірувати до діяльності, праці та добра.

Монтессорі вірить, що дорослим теж притаманна здатність самонавчання. Якщо діти вчаться через взаємодію з матеріалом, то дорослі можуть вчитися, спостерігаючи за дітьми. Щоб стати Монтессорі-педагогом, необхідно не лише засвоїти принципи системи та методи роботи з матеріалами, а й внутрішньо перетворитися, вірити в справедливість цих принципів та взяти на себе відповідальність за розвиток дітей. [2]

Педагог, за методикою Монтессорі, не повинен втручатися у роботу дітей без дозволу, ставити оцінки або виправляти помилки. Замість цього він має навчити дітей самостійно оцінювати свою діяльність. Монтессорі-педагог повинен мати глибокі знання методу, розуміння вікової психології та фізіології дітей, бути ентузіастом своєї справи, стимулювати творчість та вірити у потенціал кожної дитини. Спостереження взаємодії з дітьми є ключовим елементом педагогіки Марії Монтессорі, допомагаючи вчителю покращити своє розуміння дітей і себе.

Виходячи з девізу видатного педагога: «Допоможи мені зробити це самому», педагог повинен намагатись підготувати середовище так, щоб дитина могла проявити власні можливості через самостійну діяльність. Створюючи розвивальне середовище в групі, дотримувалась основних принципів М. Монтессорі:

1. Свобода та її обмеження.
2. Структура та порядок.
3. Природність і реальність.
4. Краса й атмосфера.
5. Матеріали М. Монтессорі.

І все ж діяльність дітей у розвивальному середовищі здійснюється за певними правилами, основне з яких – твоя свобода закінчується там, де починається свобода іншого. Закінчивши справу, діти прибирають за собою, а пересуваючись по групі, не галасують. Ці нескладні правила вчать дітей поважати права інших, дотримуватися порядку. Предмети підбрані так, щоб малюки могли займатися з ними без допомоги дорослого. Ілюстративний

матеріал відображає лише реальні предмети, що існують в природі, привертаючи увагу дітей до їх краси [1].

Провідна ідея вчення М. Монтесорі полягає в необхідності створення педагогом предметно-просторового середовища, в якому дитина могла б найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності. Це середовище має забезпечити розвиток кожної дитини за її індивідуальним темпом. Завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів для саморозвитку і розкритті правил їх використання. Такими засобами є автодидактичні (самонавчаючі) Монтесорі-матеріали, з якими дитина працює, спочатку наслідуючи педагога, діючи за зразком, а потім – самостійно виконуючи різноманітні вправи.

Центральне місце у педагогічній технології М. Монтесорі належить дидактичному матеріалу, який є важливим засобом становлення фізичних і психічних функцій дитини, розвитку її творчості, уваги, волі, навчання письма та елементарної математики. Головною його цінністю М. Монтесорі вбачала у сприянні впорядкуванню попереднього досвіду дитини. Матеріал не лише знайомить дитину з предметами та їх ознаками (якостями), а й дає їй змогу самостійно працювати, міркувати, помилятися і виправляти помилки, зосереджувати увагу на зробленому, порівнювати. Його привабливість розвиває інтерес до речей і дій з ними, прагнення до самостійної діяльності. Допомога педагога при цьому незначна, а керівництво діяльністю дитини є опосередкованим.

Дидактичний матеріал М. Монтесорі не вважають навчальним обладнанням у загальноприйнятому розумінні, оскільки його головна мета полягає не в навчанні дітей навичок і передаванні їм знань через правильне використання, а в тому, щоб допомогти самобудівництву, духовному розвитку дитини. Дидактичний матеріал є зовнішнім стимулом, що привертає увагу дітей, ініціює процес їхнього зосередження. Запропонувавши матеріали, які привертали б дитячу увагу, педагог зможе надати дитині свободу, необхідну для її розвитку.

Монтессорі-матеріали засновані на концепції активної особистості, яка розмірковує і спілкується, розвивається у процесі вільної діяльності. Усі вони розроблені експериментально. Лише після тривалої і ретельної перевірки, відкидаючи все, що не фіксувало інтересу та уваги і не стимулювало самостійних повторних вправ дітей, М. Монтессорі визнавала їх придатність. Матеріал повинен задовольняти реальні потреби дитини, враховувати її здібності, бути доступним їй у потрібний момент розвитку. Тому, для кожного матеріалу М. Монтессорі запропонувала вікові рівні. Оптимальний час для дитини педагог має визначати шляхом спостереження та експериментування. Діти, здатні до самовиховання, дуже чутливі до своїх внутрішніх потреб. У зв'язку з цим важливо, щоб підібрані засоби відповідали їх певним потребам, а також викликали «довільний розвиток внутрішньої енергії дитини». У кожному сенситивному періоді домінує певна потреба, яка стимулює активність дитини щодо її задоволення. Педагог повинен знаходити предмети для вивчення дитиною в різні вікові періоди розвитку, передбачати відповідно до сенситивних періодів програми навчання [2].

Список використаних джерел

1. Борисова З., Семерткова Р. Спадщину Марії Монтессорі – сучасним дошкільним закладам. *Дошкільне виховання*. 1996. №5. С. 17, 68.
2. Романенко І.С. Формування сенсорно-пізнавальної активності дітей раннього віку за допомогою дидактичних ігор та вправ за системою Монтессорі: посібник. Кролевець, 2019. 46 с.

Можар Анна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Луцюк Дарина

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н. І.

ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Проблема готовності дітей до шкільного навчання є досить важливою, адже на сьогоднішній день велика кількість дітей відстає у навчанні, причиною цього є не складний навчальний матеріал, чи не правильна його подача вчителем, а саме психологічна неготовність дітей до сприймання матеріалу.

В першу чергу проблемою є відсутність мотивації і неусвідомлення дитиною позиції школяра. Саме тому дошкільні заклади повинні акцентувати свою діяльність на підготовці дітей до школи. Для цього слід звернути увагу на завдання для підготовки до школи, що розвивають пам'ять, посидючість, моторику рук тощо. Це необхідно для того, щоб в подальшому правильно і впевнено навчити дитину писати літери, цифри, правильно і швидко навчити читати.

Одним з важливих моментів є підготувати дітей психологічно та морально, адже перед ними відкриваються нові ворота у соціум, також на школяра в процесі навчання будуть покладені певні обов'язки, що формуватимуть його самостійність та відповідальність, отже, готовність до виконання обов'язків теж є надзвичайно важливим етапом у формуванні свідомості дошкільника.

Причини непідготовленості до шкільного навчання можна умовно розділити на органічні і виховні.

Органічні причини – це різні відхилення у фізичному і нервово-психічному розвитку дитини, зниження темпів розвитку, затримка формування окремих функцій, ослаблення здоров'я [1].

Виховні причини пов'язані з неефективною тактикою педагогічного підходу до дітей у ранньому дошкільному віці. Досвід показує, що часто причиною непідготовленості до школи і низької успішності є педагогічна занедбаність дітей у недостатньо сприятливих сім'ях.

Однак і в досить нормальних сім'ях не завжди використовуються можливості для повноцінної підготовки дітей до школи. В деяких сім'ях влаштовуються «маленькі школи», у яких батьки намагаються навчити дітей писати, читати, мислити. Логіка міркувань при цьому проста: якщо задалегідь

навчити дитини тому, з чим вона буде зустрічатися в школі, вона буде успішно вчитися. Але уміння дитини читати і писати ще не гарантує успішного навчання в школі. Дитина повинна вміти зосереджуватися, уважно слухати, правильно виконувати завдання [3].

Тому, головне завдання дитячого садку і сім'ї полягає у створенні умов найбільш повного загального розвитку дитини, враховуючи її вікові особливості і потреби. Необхідно створити умови для розвитку пізнавальної активності, самостійності, творчості кожної дитини. Також для того, аби дитина була зацікавлена у здобуванні знань, важливо правильно її мотивувати і викликати бажання до взаємодії з учителем та спонукати до накопичення умінь та навичок.

Мотивація школярів грає важливу роль у формуванні позитивного ставлення до навчання. Існує кілька видів мотивації, таких як внутрішня (інтерес до навчання, захопленість, задоволення від досягнень) та зовнішня мотивація (нагороди, похвала).

Вихователі у дошкільних закладах повинні заохочувати дітей до пізнавальної діяльності формувати у них позитивні погляди на навчання в майбутньому у школі. Важливо звертати увагу на інтереси дітей, використовувати для розвитку матеріали з елементами їх вподобань, це сприяє зацікавленості.

Перед дітьми у дошкільних закладах також стоять певні завдання, що впливають на їх розвиток, діти намагаються набувати елементарних навичок письма та читання, дуже важливо заохочувати їх під час цього похвалою за правильні дії та не карати за помилки, це стосується як вихователів так і батьків. Якщо дитина помиляється, це є цілком нормально, ні в якому разі не потрібно карати дитину, порівнювати її з іншими чи агресивно реагувати на її невдачі, адже в такому разі у дитини не буде бажання в майбутньому наполегливо навчатись у школі. Похвала за успіхи – це важливий елемент заохочення, дитина відчуватиме правильність своїх вчинків, це буде мотивувати її та з кожним разом покращувати її результати. Завдяки мотивації

розвивається дитяча наполегливість, що є важливим елементом готовності дитини до школи [2].

Готовність до шкільного навчання відіграє велику роль в житті дитини. Від того наскільки вона сформована, залежить подальше навчання дитини в школі. Однак, щоб сформувати цю готовність, вихователям та батькам необхідно знати, які саме навички, уміння мають бути розвинені в дитини-дошкільника. Тому, дуже важливо визначити завдання підготовки дітей до шкільного навчання.

У середній групі необхідно:

- вчити дітей уважно слухати вихователя, запам'ятовувати те, що він намагається пояснити, це допоможе дитині набути таких якостей як уважність і терплячість;

- привчати працювати у дитячому колективі, виконуючи спільну роботу, таким чином діти будуть вчитись взаємодіяти з однолітками;

- керувати своєю поведінкою та прислухатись до вимог вихователя, це сприяє покращенню самодисципліни;

У старшій групі потрібно:

- вчити дітей усвідомлювати не тільки результати діяльності, але й способи їх досягнення;

- формувати уміння визначати спосіб самостійної і продуктивної діяльності;

- навчати дітей вмінню порівнювати свою роботу із зразком;

- вчити дітей усвідомлювати не тільки результати діяльності, але й способи їх досягнення;

- формувати уміння визначати спосіб самостійної і продуктивної діяльності [2].

Якості особистості утворюються поступово. Коли дитина переходить з дошкільного життя до навчання у школі перед нею постають певні вимоги щодо розумової активності, терплячості, цілеспрямованості, вміння

контактувати з іншими членами дитячого суспільства та чимало інших. Ці якості дитина набуває в процесі виховання у дитячому садку.

Виховання у дошкільному закладі і навчання у школі тісно пов'язані між собою та характеризуються подібними методами, прийомами та організаційними формами навчально-виховної роботи.

Наприклад, вчитель початкових класів, щоб покращити рівень засвоєння матеріалу та зацікавити учнів часто використовує ігрові прийоми, які характерні для дитячих садків, а вихователь включає до процесу навчання спеціальні завдання, вправи, поступово ускладнюючи їх, формуючи тим самим у дошкільнят передумови навчальної діяльності.

Підготовка дітей до школи за своїм змістом поділяється на загальну та спеціальну. Загальна підготовка характеризується формуванням у дітей правил спілкування з людьми, етики поведінки, бережного ставлення до навколишнього середовища, самостійності, цілеспрямованості та інших позитивних якостей які притаманні вихованій особистості.

Спеціальна підготовка має на меті наділити дитину знаннями, навичками та елементарними вміннями (читання, письмо, лічба, розв'язання простих завдань), це формуватиме навчальну діяльність дитини.

Дуже важливим завданням підготовки дитини до школи є розвиток у неї навичок, потрібних для письма. Для цього дитина повинна якомога більше малювати, ліпити, робити аплікації, щоб розробити дрібну моторику пальців рук. Також дитину треба підготувати до читання – сформувати в неї мотивацію до цього. Важливим є й мовленнєвий розвиток, до школи дитина вже повинна зрозуміло розмовляти та висловлювати власні думки. Невід'ємним є розвиток уяви, мислення та пам'яті, що допоможе дитині в подальшому у навчанні.

Отже, таким чином дошкільний заклад сприяє всебічній підготовці дітей до навчання у школі, в процесі систематичного та цілеспрямованого педагогічного впливу. Вихователь зобов'язаний наділити дитину певними фундаментальними знаннями, розвинути уміння та моральні якості, завдяки яким дитина не відставатиме у навчанні та зможе адаптуватись до нового

суспільного кола. Не менш важливою у розвитку та підготовці дітей до навчання у школі є участь батьків.

Лише спільними зусиллями батьків та вихователів можливо як належить підготувати дитину до нового етапу у її житті, тому важливо знайти правильний підхід та дієві методи впливу на свідомість особистості.

Отже, формування готовності дитини до навчання в школі – дуже актуальна і важлива проблема сьогодення в умовах розбудови безперервної системи національної освіти. Від того, наскільки діти підготовлені до школи, залежатиме їх подальше навчання, формування характеру, реалізація себе у житті як громадянина, що робить свій внесок у розбудову незалежної держави.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. та заг. ред. О.Л. Кононко. К.: Світич, 2009. 430 с.
2. Берник О.Н. Адаптаційні заняття для майбутніх першокласників, які не відвідують ДНЗ. *Початкове навчання та виховання*. 2009. №27. С.3–14.
3. В'юн Г. Розвиток творчої уяви на заняттях з грамоти. *Дитячий садок*. 2000. №9. С. 2–4.

Палецька Аліна

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Бабич Анастасія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Семенова Н.І.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ РАНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Соціальні навички визначають нашу здатність взаємодіяти з іншими, будувати відносини та адаптуватися до різноманітних соціальних ситуацій. Розвиток цих навичок стає ключем до гармонійного функціонування в суспільстві та особистісного успіху.

В умовах постійних змін та глобалізації, навички ефективної комунікації є критично важливими. Розвиток комунікативної компетентності включає у

себе не лише вміння чітко висловлювати свої думки, але і уміння слухати, враховувати точку зору інших та виражати власні почуття конструктивно.

Розвиток соціальних навичок є важливою складовою освіти та виховання, оскільки вони формують основу для успішної соціальної взаємодії та встановлення глибоких відносин. Забезпечуючи дітей, з самого раннього дитинства, цими навичками, ми готуємо їх до викликів сучасного суспільства та робимо вагомий внесок у їхнє щасливе та успішне майбутнє.

Період раннього дошкільного віку визначається як важливий етап в розвитку особистості дитини. У цей час формуються основні соціальні навички, які визначають її здатність взаємодіяти з іншими індивідами та адаптуватися до соціального середовища. Важливість розвитку соціальних навичок у дітей раннього віку визнається як ключовий елемент їхнього повноцінного інтелектуального та емоційного розвитку. Здатність ефективно взаємодіяти з оточуючим світом та встановлювати стосунки є ключовою для успішного соціального адаптування в майбутньому [1].

У ранньому дошкільному віці діти починають входити в соціальне середовище поза родинним колом. Розвиток соціальних навичок включає в себе здатність ефективно спілкуватися, розуміти емоції інших, а також вміння вирішувати конфлікти та співпрацювати. Взаємодія з однолітками та дорослими стає основою для навчання соціальних норм та цінностей.

Гра, як провідна діяльність дітей дошкільного віку – є основним засобом, який сприяє розвитку соціальних навичок у дітей. Під час ігор вони вчаться спілкуватися, слухати інших, вирішувати конфлікти та спільно працювати. Гра в групі допомагає дітям навчатися співпраці, розвивати вміння слухати і висловлювати свої думки. Вона також сприяє розвитку емпатії та вміння розуміти почуття інших.

У процесі соціалізації діти навчаються виявляти емпатію та розуміти емоції інших. Це ключовий елемент соціальних навичок, оскільки вміння сприймати та відчувати емоції інших дозволяє створювати позитивні взаємини, вирішувати конфлікти та співпрацювати. Важливо, щоб діти вчилися

розпізнавати та виражати власні емоції, щоб ефективно взаємодіяти з оточуючими. Важливо вчити дітей розрізняти та розуміти власні та чужі емоції. Розвиток емпатії – це ключовий компонент соціальних навичок. Діти, які вміють відчувати емоції інших, легше встановлюють та утримують стосунки, роблять висновки про власні дії [1].

Дошкільний вік - це час, коли діти починають вивчати соціальні норми та правила взаємодії. Спільні заняття та групова діяльність розвивають навички спілкування, вчать дотримуватися правил гри, ділитися, та вирішувати конфлікти, що є важливим етапом у формуванні соціальних компетенцій. Розвиток соціальних навичок також включає в себе вміння співпрацювати та ефективно комунікувати. Діти раннього дошкільного віку вчаться співпрацювати та взаємодіяти в групі. Це включає в себе навички обміну, розподілу ролей, вирішення конфліктів та спільне досягнення цілей. Групова взаємодія у дошкільних закладах допомагає дітям вчитися слухати інших, виражати свої думки та домовлятися. Це створює фундамент для подальших навичок співпраці в групах та колективах. Розвиток цих навичок не тільки сприяє успішному вступу в групу ровесників, але і формує основи для подальших соціальних вмінь.

Дорослі відіграють важливу роль у формуванні соціальних навичок. Моделювання позитивної соціальної поведінки навколо дітей впливає на їхні власні вчинки. Педагоги та батьки можуть активно демонструвати та пояснювати правила взаємодії, ставлячи приклади конструктивного спілкування. Батьки та вихователі відіграють ключову роль у розвитку соціальних навичок у дітей. Педагогічна взаємодія, яка базується на повазі до дитини, стимулюванні позитивної самооцінки та встановленні правильних моральних норм, сприяє формуванню стійких соціальних навичок [4].

Спілкування є ключовим елементом соціального розвитку дитини. У ранньому віці діти вчаться виражати свої думки, слухати інших та взаємодіяти за допомогою мови. Розвиток комунікативних навичок сприяє формуванню ясного способу вираження власних потреб і бажань, а також розумінню мови як

інструменту для обміну інформацією та вираження емоцій. Забезпечення дітей можливістю ефективно висловлювати свої думки, слухати інших, а також взаємодіяти мовленнєвими засобами сприяє формуванню навичок успішного спілкування. Участь у групових заняттях та колективних активностях допомагає дітям розширювати свій соціальний круг, взаємодіяти з різними особистостями та вчитися адаптуватися до різноманітних ситуацій. Це сприяє розвитку комунікативних навичок та відчуттю приналежності до соціальної групи.

Важливою складовою соціальних навичок є здатність до саморегуляції та управління емоціями. Діти раннього віку вчать розпізнавати свої почуття, вирішувати конфлікти та виражати свої потреби без конфліктів. Розвиток цих навичок допомагає дітям стати більш самостійними та взаємодійними у соціальному середовищі.

Розвиток соціальних навичок у дітей раннього дошкільного віку є ключовим завданням, яке визначає їхнє майбутнє соціальне інтегрування та визначається комплексом педагогічних, ігрових та групових впливів. Ігрові методи, врахування емоцій та активна участь дорослих допомагають створити сприятливе середовище для повноцінного формування соціальних навичок, які стануть фундаментом для їхнього успіху у подальшому житті.

Розвиток соціальних навичок у дітей раннього дошкільного віку є важливим етапом в їхньому загальному розвитку. Соціальна компетентність дитини формується як результат взаємодії різних чинників, спрямованих на створення позитивного та підтримуючого середовища для її зростання та розвитку. Ці навички формують основу для подальшої соціальної взаємодії, навчають дітей співпрацювати, виражати свої думки та взаємодіяти з іншими. Правильно спрямований розвиток соціальних навичок в ранньому віці стає запорукою формування гармонійних та соціально компетентних особистостей у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / Богуш А.М., Гавриш Н.В. та ін. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с

2. Ладивір С. Радість розвитку. Взаємодія дорослого з дитиною. К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с
3. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6–7 років «Вчимося жити разом». К.: Видавництво «Алатон», 2016. 32 с.
4. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посібник / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін. К.: Видавничий дім «Слово», 2016. 248 с.

Череван Вікторія

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Мельник І.М.

ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗДО У ПІДГОТОВЦІ ДІТЕЙ ДО ШКОЛИ

Актуальність теми очевидна в сучасному світі, де формування повноцінної освітньої основи визначає подальший успіх дитини. Враховуючи, що дитина проводить значну частину свого часу у дошкільному закладі, співпраця між сім'єю та ЗДО набуває великого значення для створення оптимальних умов для розвитку, соціалізації та успішного адаптування у шкільному середовищі. Такий підхід акцентує увагу на важливості спільних зусиль батьків та педагогів у підготовці дітей до навчання в школі, що сприятиме повноцінному фізичному, емоційному та інтелектуальному розвитку дошкільників.

Варто зазначити, що взаємодія закладу дошкільної освіти (ЗДО) та сім'ї в процесі підготовки дитини до школи визначає нову соціальну роль дитини – школяра. Ключовим аспектом є мотивація дитини для прийняття цієї позиції. Сім'я та ЗДО несуть спільну відповідальність за забезпечення дітей необхідними навичками та психологічною готовністю до шкільного життя. Успіхи у школі та подальший розвиток залежать від якості цієї співпраці.

Дитина, яка розуміє, що її чекає в школі, і володіє необхідними навичками, легше адаптується до нового середовища. Однак деякі діти можуть зіткнутися з труднощами, особливо у психологічній сфері, що може впливати на їхню успішність. Психологічна готовність до навчання у школі визначає

соціальну зрілість дитини, оскільки вона здобуває права та обов'язки, пов'язані із шкільним життям [1, с.12].

Розглянемо два випадки підготовки. Наприклад, підготовка дошкільника до навчання в сім'ї визначається необхідністю психологічної підготовки для успішного переходу до шкільного життя. Однією з важливих умов є постійна співпраця дитини з членами сім'ї. Задачами сімейної підготовки є розвиток вмінь долати труднощі, формування позитивного ставлення до навчання та готовності до самостійності. Батьки відіграють ключову роль у створенні умов для успішних досягнень дитини та розвитку емоційно-вольової сфери.

Психологічна готовність до школи визначає соціальну зрілість дитини, що є важливою передумовою для вступу в нову стадію навчання. Визначення інтересів, розвиток мислення та мовлення, а також формування естетичного смаку є необхідними компонентами підготовки дошкільників до шкільного навчання. Всі ці аспекти сприяють створенню позитивного психологічного фону для успішного старту у шкільному житті [2, с. 55].

Наступний приклад, це підготовка дітей до школи в дошкільних закладах, що має важливе значення для їхнього подальшого успішного навчання. Ця підготовка включає в себе всебічний розвиток дитини та спеціальну підготовку до навчання в школі.

Вихователям на заняттях із формування готовності до школи доводиться вирішувати кілька ключових завдань. По-перше, це формування уявлення у дітей про заняття як важливої діяльності для отримання знань. Таке уявлення сприяє активній участі дітей у заняттях та виконанню завдань.

По-друге, важливо розвивати у дітей наполегливість, відповідальність, самостійність та старанність. Ці якості стають ключовими для успішного засвоєння навчального матеріалу.

По-третє, виховання досвіду діяльності в колективі та позитивного ставлення до однолітків є необхідним елементом підготовки дошкільників до школи. Діти вчаться співпрацювати, надавати допомогу одноліткам та оцінювати результати спільної роботи.

Крім того, виховання організованої поведінки та формування навчальної діяльності в колективі грає важливу роль. Це формує у дітей навички, які сприяють загальному моральному становленню особистості та роблять їх більш самостійними у виборі занять та ігор.

Спілкування з дорослими та однолітками виконує важливу роль у засвоєнні дітьми знань та умінь. Воно допомагає розвивати пізнавальний інтерес та сприяє розвитку допитливості та наполегливості, що є важливими якостями для успішного навчання.

Отже, підготовка дітей до школи вимагає комплексного підходу, де співпраця батьків і дошкільного закладу відіграє ключову роль в забезпеченні психологічної готовності дітей до нового етапу навчання [3, с. 64].

Ініціативу щодо співпраці повинен взяти на себе заклад дошкільної освіти, оскільки педагоги мають професійну підготовку для такої освітньої роботи. Педагог усвідомлює, що співпраця є в інтересах самої дитини, і цю усвідомленість слід передавати батькам. Батьки є рівноправними партнерами і союзниками у цьому процесі. Їх ідеї повинні бути вислуханими, а поради – врахованими. Лише завдяки високому рівню комунікації між педагогами і батьками, їхнім взаєморозумінню та відкритості можна досягти ефективної співпраці між дошкільним закладом і сім'єю.

Щоб зробити принцип взаємодії реально діючим, дошкільний заклад повинен відмовитися від монологу та сприяти діалогу. Педагогічна допомога батькам повинна базуватися на глибокому вивченні кожної сім'ї та кожної дитини, а також враховувати особливості кожної родини. Це має бути союз, заснований на чітких духовно-моральних та емоційно-інтелектуальних переконаннях.

Існує ряд інтерактивних форм роботи з батьками, спрямованих на підготовку дитини до школи та сприяння взаєморозумінню між сім'єю та закладом дошкільної освіти. До таких форм можна віднести:

1. Засідання «круглого столу»: Це дискусійні заходи на різноманітні теми, такі як роль батьків, вплив телепередач на дітей та взаємодія педагогів із батьками.

2. Вечори запитань і відповідей, що спрямовані на розвиток допитливості у батьків щодо вирішення питань про готовність дітей до школи.

3. Виставка книг та періодичних видань: Мета – спонукати батьків до самоосвіти, особливо з урахуванням публікацій, що стосуються підготовки дітей до навчання.

4. Довірче спілкування: Індивідуальні бесіди та консультації для батьків із низьким рівнем підготовки.

5. Обмін досвідом: Спільне обговорення педагогічних питань щодо розвитку дітей.

6. Спільні акції з батьками та дітьми: «День добрих справ», «Місячник благоустрою», «День довкілля» тощо.

7. Дні відкритих дверей: Відвідування батьками занять та різноманітних заходів у дитячому садку [4].

Найбільш ефективним і актуальним способом взаємодії з батьками є метод проектування, що включає їх у спільні проекти, спрямовані на підготовку дітей до навчання у школі. Також важливо враховувати особливості багатодітних, неповних та неблагополучних сімей, забезпечуючи їм підтримку та активно залучаючи до виховання в дитячому садку.

На завершення роботи з батьками може бути організована конференція на тему: «Співпраця ЗДО та родини у підготовці дитини до навчання у школі». У цьому заході можуть брати участь як педагогічний колектив, так і колектив батьків, спільно обговорюючи питання підготовки дітей до шкільного навчання. Важливо, щоб обидва колективи відчували себе частинами єдиного живого організму, об'єднаного спільною метою, гуманними стосунками та високою відповідальністю.

Такий комплексний та інтерактивний підхід до роботи з батьками сприяє не лише готовності дитини до навчання в школі, але й установленню

позитивних відносин між сім'єю та дошкільним закладом, створюючи чудовий екосистемний підхід до розвитку дитини [2, с.56].

Таким чином, взаємодія сім'ї та закладу дошкільної освіти у підготовці дітей до школи виявляється важливим чинником успішного розвитку малюків. Інтерактивні форми співпраці, такі як обмін досвідом, рольові ігри, та метод проектування, створюють сприятливий екосистемний підхід. Це сприяє не лише готовності дітей до шкільного навчання, але й формує позитивні відносини між сім'єю та дошкільним закладом, сприяючи повноцінному розвитку особистості майбутніх учнів.

Список використаних джерел

1. Галицька, Т. В. Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною: сучасні підходи. *Дошкільний навчальний заклад*. 2018. № 11. С. 11–13.
2. Задорожна Г. С. Узаємодія закладів освіти з сім'ями дітей 6–7 років як важлива умова їхнього правового виховання. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*. 2017. № 17/18. С. 54–60.
3. Головка М. Б. Виховання педагогічної культури батьків як провідний напрям взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2017. № 1. С. 62–65.
4. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців. URL: <https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDXDpc7YWWvcWUtVWJpdEk/view>

4. ПІДГОТОВКА І ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИХОВАТЕЛЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Гавриш Наталя

доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Готовність здобувачів освіти до якісної професійно-мовленнєвої комунікації так само як і повноцінне особистісно-професійне зростання майбутнього педагога стає можливим лише в умовах гуманізації та гуманітаризації, «осердечення», одухотворення системи фахової підготовки. З огляду на те, що мовлення залишається основним інструментом професійної діяльності попри безліч найсучасніших потужних і впливових засобів навчання, формування навичок професійно-мовленнєвої комунікації у майбутніх педагогів має стати одним з найважливіших складових їх професійної підготовки.

Відомо, що процес навчальної взаємодії стає привабливим і ефективним лише, якщо створити щире духопідйомне середовище спілкування, встановити душевний контакт з дітьми, досягти взаєморозуміння з ними, допомогти відчувати емоційну захищеність, вселити в них віру в себе. Для цього мовлення педагога має бути виразним, насиченим особливою підтримуючою інтонацією, лексикою, мімікою, жестами, надихаючими дітей на звершення, самовдосконалення і самовираження. На своєрідній психотерапевтичній функції слова педагога наголошували А. Богущ, Л. Калмикова, А. Макаренко, Т. Маркотенко, В. Сухомлинський, Н. Харченко та ін., вважаючи це обов'язковою умовою спілкування як діалогу душ дитини і вихователя, вчителя, один з оптимальних шляхів забезпечення гуманізації освітнього процесу й освіти в цілому.

На етапі професійної підготовки формуванню навичок професійно-мовленнєвої комунікації, на жаль, не приділяється належної уваги. Натомість більше уваги приділяють грамотному вживанню методичних термінів, смисловим аспектам мовлення, що частково пояснює, чому таким значним є відсоток вихователів дітей дошкільного віку, які не надають якісному мовленню належного значення, слабо володіють засобами забезпечення позитивного характеру міжособистісної взаємодії учасників освітнього процесу (Т. Маркотенко). Для здобувачів освіти ні під час практики, ні в процесі вивчення фахових дисциплін мовлення педагога, взаємодіючого з дітьми, майже ніколи не стає предметом педагогічного аналізу й самоаналізу.

Науковці, досліджуючи професійно-мовленнєву комунікацію педагога, не відокремлюють його мовлення від комунікативної поведінки як такої організації мовлення й відповідно до нього невербальної поведінки, що зумовлена характером мислення самого вихователя та впливає на створення емоційно-психологічної атмосфери педагогічного спілкування, характер взаємин між учителем та дітьми, стиль їхньої діяльності (І. Бех, М. Вашуленко, О. Леонт'єв та ін.). Позитивний характер комунікативної поведінки вихователя виявляється у вживанні позитивної лексики (слів-схвалення, підтримки, надихання), відкритих жестах, м'яких рухах, у доброзичливому виразі обличчя, – які щоденно у складній поліфонії реплік, розповідей, запитань, оцінних суджень, відповідей, зауважень, емоційних реакцій власне й утворюють специфічну атмосферу, що може стати і стає (або навпаки не стає) духопідйомною, надихаючою. Таким чином, педагогічна ефективність мовлення вихователя багато в чому залежить не стільки від рівня володіння мовою, скільки від вміння здійснювати правильний вибір мовних і немовних засобів, здатності наповнювати мовлення .

У межах вивчення фахових дисциплін з магістрантами спеціальності «Дошкільна освіта» було проведено локальне дослідження щодо розуміння ними значення професійно-мовленнєвої комунікації для ефективної взаємодії з дітьми, визначення рівня володіння засобами позитивного мовлення. В

результаті дослідження визначено, що 74,3% студентів мають розмите уявлення про засоби професійно-мовленнєвої комунікації і 87,4% демонструють стандартний і доволі бідний арсенал офіційних і невиразних засобів привітання, схвалення, підтримки, надихання, спонукання (що відповідає середньому рівню). Переважна кількість магістрантів зробили свідомий вибір на користь директивних засобів педагогічного спілкування-дистанції, авторитарного стилю («легше керувати групою дітей», «порядку більше»), пояснюючи тим, що вживання засобів позитивного мовлення і позитивна комунікативна поведінка лише в окремих випадках є ефективною (81,2%). Майже третина інтерв'ююваних майбутніх педагогів не розглядає володіння засобами професійної комунікації засобом забезпечення психологічної свободи, вияву індивідуальної своєрідності, зняття у дітей соціальних затисків тощо, ховаючись за виправдання, пов'язані з перевантаженням груп і неможливістю індивідуалізації навчання. Значний відсоток майбутніх педагогів виявили негативне ставлення до педагогічного гумору та вказали на його неприпустимість у груповій взаємодії з дітьми (37,8%).

Продумуючи способи оптимізації фахової підготовки майбутніх педагогів, ми виходили з розуміння того, що майстерність мовлення педагога полягає в «олюднюванні», натхненності освітнього процесу, одним із найпотужніших засобів чого виступає його позитивне мовлення і комунікативна поведінка. Ми усвідомлювали, що швидкість набуття майстерності не регламентується лише накопиченням професійних знань, має змінитися професійна свідомість, в тому числі, й у здатності добирати ефективні засоби педагогічного мовлення й комунікативної поведінки, а також необхідно постійно вдосконалювати техніку педагогічної комунікації.

Втім аналіз досвіду фахової підготовки майбутніх педагогів засвідчує переважання авторитаризму, технократизму й вузького прагматизму, що негативно впливає на гуманітарну та загальнокультурну домінанти у змісті професійної підготовки майбутніх педагогів. І хоча останнім часом пріоритет формування особистісно-професійних якостей і вмінь і декларується в

більшості нормативних документів як дороговказ у забезпеченні високої якості сучасної освіти, умова якісного життя окремої людини і суспільства в цілому, проте практика доводить, що гуманізації, одухотворенню змісту і процесу професійної підготовки, особистісно-професійному зростанню майбутніх педагогів не приділяється достатньо уваги. Маркери якісної професійної педагогічної освіти, на жаль, засвідчують домінування знанневоцентричних цінностей, що знаходять втілення у таких узагальнених категоріях, як «научіння», «передача», «накопичення», «формування», характеризуючих технократичний стиль мислення. Їх переважання у цілях та змісті освіти спричинює певною мірою деформацію ціннісно-сміслового, духовного складників освіти [1]. А це не може не позначатися на ставленні до такого складника професійної підготовки, як формування у майбутніх педагогів готовності до професійно-мовленнєвої комунікації.

Одним із ефективних способів формування готовності майбутніх педагогів до професійно-мовленнєвої комунікації, на нашу думку, є технологія проведення модеративних семінарів. Інтерактивні методи, що використовуються у ході модеративного семінару: рефлексування на основі спеціально дібраного літературного тексту, складання інтелектуальної карти, проблемні діалоги тощо, – є не лише засобом олюднення професійного знання, але й ефективним методом формування навичок професійно-мовленнєвої комунікації майбутніх педагогів. Апробація означеної технології довела, що рефлексія, рефлексивне розмірковування у форматі проблемних діалогів на матеріалі спеціально дібраних текстів як інструмент пізнання забезпечує свідоме прийняття здобувачами освіти базових педагогічних істин, формування власної моделі професійної поведінки, вправляє здобувачів освіти у вживанні засобів позитивного професійного мовлення. Адже, аналізуючи подану в тексті ситуацію, спрямований загальною логікою проблемного діалогу магістрант співвідносить її з власним життєвим і професійним досвідом, становлення якого відбувається поступово, виробляє власні правила професійної поведінки

(«ніколи, ні за яких умов...», «інколи, можливо, залежно від ситуації», «я завжди буду намагатися...»).

Отже, висловимо припущення, що майстерність у професійно-мовленнєвій комунікації виявляє залежність від загального характеру освітнього процесу університетської підготовки, дитиноцентричної орієнтації, пошук особистісних і педагогічних смислів і цінностей, вибір професійної позиції.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. 2-ге вид., доп. К.: ВЦ «Академія», 2019. 376 с.
2. Гавриш Н., Желанова В. Зрозуміти Іншого, щоб наблизитися до себе *Вихователь-методист*. 2009. № 6. С. 7–14.
3. Зязюн І. Технологізація освіти як історична неперервність. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. Вип.1. С. 73–85.
4. Інноваційні технології навчання і виховання: навчальна програма для студентів денної та заочної форм навчання ОКР «магістр» спеціальності «Початкове навчання» / укл. Г. С. Тарасенко, О.А.Голюк, Вінниця: ВДПУ, 2010. 108 с.
5. Маркотенко Т.С. Увиразнення мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів соціально-обрядовими фразеологізмами. дис... канд пед.наук: 13.00.02. Одеса, 2011. 212с.

Ємчик Олександра

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні глобальні соціально-економічні зміни зумовили перегляд концептуальної парадигми освіти. Реалізація принципів гуманізму, демократизації як пріоритетних спрямована на формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, яка здатна «жити і творити в умовах економічних та соціальних реформ» [2]. Перехід до глобалізованого відкритого інформаційного суспільства, у свою чергу, передбачає творчий розвиток особистості педагога.

Для означення ролі творчої діяльності в роботі та розвитку фахівця з дошкільної освіти зупинимо увагу на уточненні основних понять.

Творчість – це своєрідне та неповторне поєднання мотиваційних, емоційних, інтелектуальних, естетичних, екзистенційних, комунікативних і творчих якостей, які разом індексують творчий стиль поведінки, забезпечують продуктивність, новизну, унікальність засобів, результат діяльності трансформації в різних сферах життя [4, с. 115].

Однією зі складових професійної компетенції сучасного кваліфікованого фахівця, поряд з ключовими, О. Кіян визначає таку якість особистості, як творчий потенціал, що характеризується рівнем та інтенсивністю художніх потреб особистості, тим, як вона їх задовольняє; оцінюється ступенем товариськості, характером і міцністю встановлюваних контактів, динамікою; визначається комплексом умінь та навичок, здатністю до дії та мірою їх реалізації у певній сфері діяльності або спілкуванні, обсягом і якістю інформації; включає в себе психологічні якості, що забезпечують продуктивність; характеризується морально-етичними нормами, цінностями [5, с. 19].

Творчу компетентність більшість учених розглядають як готовність і здатність педагога вирішувати типові та незвичайні педагогічні завдання залежно від ситуації нестандартними способами та прийомами [1, с. 98].

С. Яланська визначає творчу компетентність майбутнього вчителя як найвищий рівень розвитку професійної компетентності, коли людина здійснює професійну діяльність на творчій основі стабільно і неперервно [7, с. 60–61].

Також учені наголошують, що творча компетентність педагога включає в себе важливі складники, які допоможуть майбутньому фахівцю у подальшій професійній діяльності залучати дітей до світу творчості. Це такі якості: здатність до творчості, вирішення проблемних і креативних завдань; винахідливість, гнучкість і критичність розуму; самобутність і впевненість у собі; здатність ставити і вирішувати нестандартні завдання; здатність до аналізу, синтезу, комбінування; розвиток мислення, уяви, естетичного

сприйняття дійсності; розвиток уваги, спостережливості; емоційний відгук на дійсність; самостійна творча діяльність і художньо-творчі уміння [1, с. 99].

Узагальнюючи підходи науковців визначимо поняття творчої компетентності фахівця дошкільної освіти, як інтегративну якість особистості, спрямованої на єдність мотивації до творчої педагогічної діяльності, готовності до вирішення задач, котрі виникають в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, переосмислення педагогічного досвіду роботи з дітьми раннього і дошкільного віку з метою їх удосконалення та підвищення ефективності власної професійної діяльності.

Щодо структури творчої компетентності, то є ряд підходів учених до її визначення. У своєму дослідженні Л. Петришин запропонував власний варіант структурних компонентів творчої компетентності майбутніх педагогів у контексті професійної підготовки. Вчений виділив три основні компоненти, такі як:

1) ціннісно-мотиваційний, що містить типові характеристики (віра у власні можливості, різноманітність інтересів, розвинена творча уява та інтерес, наявність внутрішньої мотивації до творчої самореалізації), які будуть притаманні майбутньому креативному педагогу та надати йому можливість реалізувати творчі знання в процесі професійної діяльності;

2) особистісно-творчий компонент, що передбачає оволодіння творчими знаннями (творчими технологіями, техніками), формування теоретично і практично обґрунтованої творчої позиції, вміння прогнозувати та створювати нове та вміння приймати нестандартні творчі рішення;

3) практично-діяльнісний, в основі якого лежать вміння реалізувати творче рішення професійних завдань, здатність продукувати нові творчі ідеї, здатність моделювати творче вирішення проблеми, вміння проявляти творчу компетентність у нестандартній професійній ситуації [4, с. 116].

Д. Жукова узагальнює такі основні структурні компоненти творчої компетентності майбутнього педагога професійної освіти: ціннісно-

мотиваційні, професійно-пізнавальні, рефлексивні та творчо-активний [4, с. 117].

Так як галузь дошкільної освіти чітко регулюється та регламентується відповідними нормативними документами, основним з яких є Закон України «Про дошкільну освіту» та Державний стандарт дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти), то логічно було скористатись запропонованою логікою структурування творчої компетентності фахівця з дошкільної освіти.

Компетентність як результат освіти та особистісне надбання, як зазначено у БКДО, відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості:

- емоційно-ціннісне ставлення;
- сформованість знань;
- здатності та навички до активного творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки діяльності.

Враховуючи підхід розробників Державного стандарту вбачаємо за необхідність синхронізувати із ним складові компоненти творчої компетентності фахівця з дошкільної освіти і визначити такі як мотиваційний, когнітивний та операційний.

«Професійно-практичній педагогічній діяльності притаманні такі характеристики, як конкретність, ситуативність, цілісність, що вимагає від педагога не лише оволодіння певними науково-теоретичними знаннями, але й використання останніх у педагогічній практиці, творчого осмислення, трансформації у конструктивно-методичні схеми прийняття педагогічних рішень», – стверджує Г. Щербан [6, с. 693].

Взаємозв'язок психолого-педагогічних, теоретичних і практичних знань і вмінь, гнучкість у визначенні педагогічних цілей, урахування особистісних та індивідуальних якостей педагога сприяють створенню педагогічних умов для підвищення якості та результативності його самоосвітньої діяльності. Тому, самоосвіта педагогів передбачає переорієнтацію освітнього процесу на

моделювання різноманітних педагогічних ситуацій, їх розв'язання у професійній діяльності [3, с. 224].

Отже, формування творчої компетентності фахівця дошкільної освіти означимо як процес формування усіх складових компонентів творчої компетентності шляхом створення відповідних педагогічних умов під час професійної підготовки.

Список використаних джерел

1. Білецька М. В., Сопіна Я. В., Підварко Т. О. Формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2021. № 2. С. 96–100.
2. Дубасенюк О. Педагогічні завдання та задачі з курсу педагогіки : навч. посібник для викладачів та студентів вищих навчальних педагогічних закладів II-IV рівня акредитації Житомир: Поліграфічний центр ЖДПУ, 2003. 108 с.
3. Дубровіна В. І. Роль професійно-педагогічних задач учителя музичного мистецтва в контексті самоосвіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 7. С. 223–232.
4. Жукова Д. В. Компоненти творчої компетентності майбутніх педагогів професійного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49(1). С. 114–118.
5. Кіян О. Творча компетентність педагога в рамках реалізації Концепції «Нова українська школа». *Нова педагогічна думка*. 2018. № 3. С. 17–20.
6. Щербан Г. В. Психологічні особливості формування готовності майбутніх вчителів до розв'язування педагогічних задач. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 10, Вип. 27. С. 691–703.
7. Яланська С. П. Психологія творчості : навч. посібник. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. 180 с.

Лошик Любов

здобувач освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Дурманенко Оксана

кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗДО

Професія педагога – одна з найбільш шанованих в історії людства. В XVII-XVIII ст. з виникнення перших дитячих садків і з'явилася професія вихователя закладу дошкільної освіти. Сьогочасне життя нашої країни потребує вирішення проблем не лише економічного та політичного характеру, а й соціального. З-поміж них актуальним лишається питання виховання дітей у

нинішніх умовах. Уже давно відомо, що сучасні діти потребують сучасних педагогів. Тих, які здатні нестандартно підійти до вирішення проблемної ситуації, використовувати передові ідеї у власній діяльності та застосовувати інновації. Обов'язком сучасного педагога є допомога дітям у пристосуванні до теперішніх умов суспільства, які істотно змінюються, навчати їх жити за нормами та законами культури і цивілізації світу.

А. С. Макаренко вважає, що оволодіти педагогічною майстерністю може кожен педагог за умови цілеспрямованої роботи над собою. Вона формується на основі практичного досвіду. Проте не кожний досвід стає джерелом професійної майстерності. Таким джерелом є лише педагогічна діяльність, осмислена з точки зору її суті, цілей і технологій; сплав особистісно-ділових якостей і професійної компетентності педагога.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості вихователя, які дають можливість йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. Педагогічна компетентність вихователя – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності [1].

Професійна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти включає такі вміння:

- створювати атмосферу життєдіяльності в дитячому саду, наближену до сімейної;
- забезпечувати різні форми активності дитини (фізична, емоційно-ціннісна, соціально-моральна, пізнавальна, мовленнєва, художня, креативна);
- використовувати оптимальні для дошкільного віку моделі основних видів діяльності (спілкування, сюжетно-рольова гра, предметно-практична, дослідна та навчальна діяльність).

Професійна компетентність вихователя тісно пов'язана з рівнем розвитку у нього загальних педагогічних здібностей:

- організаторських – здатність організовувати і регулювати поведінку дітей, стимулювати їх активність у різних видах діяльності;
- сугестивних – здатність до словесного і емоційно-вольового впливу на дитину;
- комунікативних – готовність легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника і отримувати задоволення від спілкування;
- перцептивних – здатність сприймати і розуміти іншого, педагогічна інтуїція;
- емоційної стійкості – володіння собою, самоконтроль, саморегуляція;
- оптимістичного прогнозування – використання у виховному процесі позитивних якостей вихованця;
- креативних – здатність до творчості, педагогічна мобільність, готовність швидко вирішувати проблемні ситуації.

Узагальнюючи погляди науковців, можна визначити наступні показники професійної компетентності сучасного вихователя ЗДО:

- психологічна та загальнокультурна компетентність;
- педагогічна ерудиція;
- системність мислення;
- інноваційність мислення (здатність модернізувати зміст, форми, методи, прийоми та засоби навчально-виховного процесу);
- детермінізм мислення (здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки);
- перспективність мислення (здатність прогнозувати шляхи розвитку навчально-виховного процесу);
- продуктивність мислення (здатність розробляти методичний матеріал);
- науковість мислення (готовність проводити педагогічні дослідження);
- соціальна компетентність та соціальна активність;

- готовність презентувати себе й свій педагогічний досвід.

На думку багатьох вчених головними критеріями сформованості компетентності педагога виступають:

- емпатійність, здатність до переживання;
- повага до дітей, потреба віддавати їм своє серце;
- справжня інтелігентність, духовна культура, бажання працювати з іншими, здатність знайти застосування своїм силам та брати участь у колективній педагогічній творчості.
- високий професіоналізм, інноваційний стиль науково-педагогічного мислення, готовність до створення нових цінностей та прийняття творчих рішень;
- фізичне та психічне здоров'я, професійна працездатність [2].

Отже, професія дошкільного педагога – непроста, часто виснажлива, адже вихователю потрібно витратити багато часу і зусиль для того, щоб організувати новий творчий, захопливий освітній процес із дошкільниками. Педагог повсякдень активізує свою творчу уяву і фантазію, даруючи цікаві нові ідеї вихованцям. Вихователь – центральна фігура в дошкільному закладі. Недаремно кажуть: який вихователь, такі в нього й діти. Від того, наскільки педагог критично підходить до аналізу своєї роботи, використовує нові здобутки психолого-педагогічної науки та практики, передовий досвід, шукає оригінальні методи та прийоми навчально-виховної роботи з дітьми, дбає про свій інтелект і культурний розвиток, залежить рівень розвитку та вихованості його вихованців.

Тож сьогодні потрібен вихователь, який розуміє, любить і поважає особистість дитини. Сприймає її такою, якою вона є, з позитивними та негативними сторонами, розуміє та враховує природні потреби та можливості, ніколи не дозволить образити чи принизити, не допустить фальші у стосунках.

Список використаних джерел

1. Поняття професійної компетентності педагога закладу дошкільної освіти. URL:http://dnz354.edu.kh.ua/navchaljnoihovnij_proces/storinka_vihovatelyametodista/ponyattya_profesijnoi_kompetentnosti_pedagoga_doshkiljnogo_zakladu/
2. Професійна компетентність педагогічних працівників ЗДО. URL:<https://kkdnz231.dnepredu.com/uk/site/profesiina-kompetentnist-.html>

Семенова Наталя
кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного
університету імені Лесі Українки

ОРГАНІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Упровадження інноваційних технологій в закладі дошкільної освіти – велинннн часу. Проте слід ураховувати, що до педагогічних технологій, застосовуваних в освітньому процесі, висувається кілька суворих вимог. До них відносяться:

- концептуальність, яка передбачає, що виховний процес повинен ґрунтуватися на певній науковій концепції.
- системність – вимога до технологій, які повинні мати всі ознаки, характерні для системи. Тобто вони повинні бути цілісними, логічними, а їх складові – взаємопов'язаними.
- керованість – мається на увазі, що педагогічному колективу повинна бути забезпечена можливість ставити перед собою певні цілі, планувати процес навчання, по ходу роботи коригувати ті чи інші моменти.
- відтворюваність – вимога, відповідно до якої технологія повинна бути однаково ефективна незалежно від особистості педагога, котрий застосовує її на практиці.

Сучасні освітні технології в дошкільній освіті в обов'язковому порядку повинні відповідати всім перерахованим вище пунктам та відповідати нормативно-правовій базі.

Треба зазначити, що успішне впровадження інноваційних технологій в освітній процес потребує методичного супроводу: необхідно вирішити завдання з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

У закладі дошкільної освіти має бути створена оптимальна система методичних заходів та надано педагогам право вільного вибору тих форм, які максимально враховують їхні потреби, запити та інтереси.

Методична робота – це систематична колективна й індивідуальна діяльність педагогічних кадрів, спрямована на підвищення їх науково-теоретичного, загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки й професійної майстерності.

Методична робота в закладі дошкільної освіти – це цілісна, заснована на досягненнях науки й педагогічного досвіду, на конкретному аналізі освітнього процесу система взаємозалежних дій і заходів, спрямованих на всебічне підвищення кваліфікації й професійної майстерності кожного вихователя (включаючи заходи щодо керування професійною самоосвітою, самовихованням, самовдосконаленням педагогів), на розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу в цілому, а в остаточному результаті – на вдосконалення освітнього процесу, досягнення оптимального рівня виховання й розвитку конкретних дітей.

Структура методичної роботи включає взаємопов'язані елементи, що відповідають цілям і завданням, які стоять перед освітнім закладом та втілюються у різних формах, різними методами й засобами. Логічним є використання інновацій і в методичній роботі.

Методична робота з педагогічними працівниками реалізується як через традиційні (колективні та індивідуальні), так і інноваційні форми її організації.

Інноваційні форми методичної роботи класифікують таким чином:

- за методикою колективної творчості – це ярмарки педагогічної творчості, фестивалі педагогічних ідей і знахідок, панорами методичних ідей, педагогічні розсипи, клуби творчих педагогів, методичні турніри і вернісажі, творчі портрети і лабораторії, школи педагогічної майстерності тощо;
- форми, які ненав'язливо спрямовують педагогів на активну діяльність, – це ділові ігри, педагогічні консиліуми, посиденьки, методичні ринги, методичні аукціони, майстер-класи, мозкова атака, конкурс «Вихователь року» тощо;
- форми, які посилюють наукову спрямованість роботи, – це проблемні семінари, творчі групи, творчі наукові дискусії, «Коучинг-сесія»,

навчальні семінари за методикою педагогічних досліджень, консультації з науковцями, авторські школи майстерності, дебати, педагогічні колективні справи, педагогічний турнір з актуальної наукової теми, творчі та навчальні лабораторії;

- форми, що посилюють практичну спрямованість роботи, – це консультації-практикуми, навчальні семінари, школи педагога-початківця, педагогічне представництво, взаємовідвідування-обговорення тощо;

- форми, які поєднують традиційну роботу з дозвіллям, – це мала академія народної педагогіки, квести, педагогічні посиденьки, вечорниці, заняття-панорама, презентації педагогічної новинки, педагогічний портрет творчого колективу тощо.

Найбільшого поширення набули такі нетрадиційні форми методичної роботи з педагогами, як: методичні фестивалі; семінари-супутники; методичні діалоги, ринги, мости, мозкові атаки; методичні аукціони; педагогічні консилиуми і тренінги; «Судове засідання», методичні посиденьки; симпозіум; педагогічні КВК, ігри «Що? Де? Коли?» «Щасливий випадок»; проблемні столи; психолого-педагогічні дискусії; педагогічні турніри тощо.

Симпозіум-обговорення, у ході якого учасники виступають з повідомленнями, що представляють їх точки зору, після чого відповідають на запитання аудиторії.

Дебати-обговорення, побудоване на основі заздалегідь обумовлених виступів представників двох протиборчих груп.

«Судове засідання» – обговорення, що імітує судовий розгляд (слухання справи).

КВК, «Що? Де? Коли?» «Щасливий випадок» успішно використовуються для вироблення швидкої реакції на зміну педагогічної ситуації, уміння знайти оптимальний варіант вирішення завдання.

Педагогічні ситуації, експромт-метод активізації педагогічного пізнання в процесі повсякденного спілкування, взаємозв'язку з дітьми, батьками, колегами.

Банк ідей – це раціональний спосіб колективного рішення проблем, що не піддаються вирішенню традиційними способами на даному етапі.

Ефективною формою, на наш погляд, є проведення виставки педагогічних ідей. Якісно підготовлена і проведена, вона стимулює педагогів до творчості та самоосвіти.

Майстер-клас знайомить з педагогічним досвідом, системою роботи, авторськими знахідками і всім тим, що допомогло педагогу досягти найкращих результатів.

Творча година «Золоті розсипи» – робота невеликих ініціативних груп із розроблення методичних рекомендацій, упровадження нетрадиційних методичних прийомів.

Педагогічне «ательє» або педагогічна майстерня, в ході роботи якої педагог-майстер знайомить з основними ідеями своєї системи роботи та практичними рекомендаціями щодо їх реалізації.

«Коучинг-сесія» – інтерактивне спілкування, розвивальне консультування, дискусія (питання – відповідь).

Методичний театр – активна форма навчання, яка стимулює пошук, творчу дослідницьку діяльність педагогів, передбачає створення нового освітнього продукту в процесі взаємодії залучених в освітній процес суб'єктів.

Квест – це гра, основним принципом якої є покрокове виконання задалегідь підготовлених завдань. Квести можуть бути командними або індивідуальними.

Ефективний і зовнішній організаційний вплив, цілеспрямоване використання різноманітних форм залучення педагога до інноваційної діяльності.

Успіх проведення інноваційних методичних заходів залежить значною мірою від організації та залучення членів колективу у їх підготовку.

Підготовку бажано розпочати не пізніше як за місяць до проведення заходу.

Вона може складатися з таких етапів:

- попереднє інформування колективу про тему, мету, умови, завдання та дату проведення заходу;
- створення інформаційного куточка. У ньому розміщуються оголошення, завдання, умови, списки рекомендованої літератури;
- організація виставки матеріалів та необхідної літератури в методичному кабінеті;
- підготовка матеріального забезпечення заходу: табличок з назвами команд, карток із завданнями, необхідних таблиць, схем, призів;
- консультування учасників у разі необхідності, надання їм певної допомоги;
- засідання членів журі з метою обговорення умов, єдиних вимог та критеріїв оцінювання конкурсів.

Інноваційна діяльність є одним із основних способів модернізації системи освіти й умовою розвитку творчого потенціалу педагогів. Реалізація інноваційної діяльності в закладі дошкільної освіти дозволяє кожному педагогу краще зрозуміти свої креативні можливості, підвищити мотивацію та професійну компетентність.

Здатність вихователя постійно розвивати педагогічну майстерність шляхом постійного критичного осмислення власного досвіду і нових ідей сприяє педагогічній творчості. Створення належного науково-методичного середовища дає поштовх вихователю шукати нові, більш досконалі засоби педагогічної діяльності.

Таким чином, організація методичного супроводу інноваційної діяльності закладу як системи методичної роботи з підготовки педагогів до впровадження інновацій, розвитку педагогічної майстерності із застосуванням нових, зокрема, інтерактивних форм і методів роботи з педагогічними працівниками, використанням інформаційних технологій, вивченням перспективного досвіду є запорукою підвищення результативності освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. К. : Академвидав, 2015. С. 70 227.
  2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум: навчальний посібник . К. : Видавничий дїм «Слово», 2013. 448 с.
  3. Онищук І. А. Інноваційна діяльність організатора дошкільної освіти: робоча програма для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта, за освітньо-професійною програмою магістра. Кременець, 2017. 26 с.
- Фасолько Т. С. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: робоча програма для студентів спеціальності 6.010101 Дошкільна освіта. Кременець, 2016. 18 с.

Фенко Марія

кандидат філологічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки

РОЛЬ МОВЛЕННЕВОЇ ЕТИКИ У СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У сучасному урбанізованому світі спостерігаємо тенденцію до забуття та зневажання національних традицій і недотримання морально-етичних настанов. Актуальним питанням українського суспільства вважаємо осмислення загальних принципів мовленнєвої комунікації, способів моделювання комунікативного акту, функціонування мови в усіх сферах людської діяльності. У колі цієї загальної проблематики досить важливим постає вивчення мовленнєвого етикету (правил мовленнєвої поведінки) та особливостей його формування у майбутніх вихователів.

Мовленнєвий етикет – один із основних засобів організації конструктивної міжособистісної взаємодії. Потреба у свідомому використанні одиниць мовленнєвого етикету зумовлена соціально-психологічним змістом людського спілкування, де вимога до поваги гідності людини поєднана з формою її вираження. Мовленнєвий етикет не тільки сприяє адекватному прояву моральних почуттів людини, а й спонукає до моральної рефлексії, забезпечує психологічний комфорт спілкування, викликає відповідну ввічливість у співрозмовника. Натомість ігнорування, формальне ставлення до мовленнєвого етикету знижує загальний культурний рівень людини, дегуманізує людські взаємини. Саме тому проблема формування мовленнєвого

етикету завжди перебувала в полі уваги етнопедагогіки, педагогіки та мовознавства (Н. Бабич, Ф. Бацевич, І. Бех, С. Богдан, М. Вашуленко, А. Коваль, Л. Мацько, Н. Плющ, В. Сухомлинський і ін.).

Мовленнєва етика дає можливість оцінити відповідно до моральних критеріїв і параметрів, що добре та що погано у міжособистісному спілкуванні людей, а також між людиною і суспільством зокрема. Вона виконує не тільки функції морального судження, а й виступає засобом прийняття рішень щодо мовленнєвої поведінки комунікантів у тих чи тих ситуаціях спілкування.

Ф. Бацевич трактує мовленнєву етику як сукупність правил мовленнєвої поведінки, ґрунтованої на національних традиціях, психології та нормах моралі учасників спілкування. Одиницею мовленнєвої етики, на думку дослідника, є мовленнєвий етикет [1, с.198–199].

У розвідках філософів, психологів, педагогів, мовознавців подано низку визначень поняття «мовленнєвий етикет»:

- це правила благочинності, які регулюють мовленнєву поведінку людини у різноманітних життєвих ситуаціях, норми співіснування (Конфуцій);
- це умовні стереотипи спілкування, у підґрунті яких – прагнення до порозуміння, гречності (В. Кононенко);
- це мікросистема національно-специфічних сталих форм спілкування (кліше, шаблони), прийнятих і приписуваних суспільством для встановлення, підтримки або припинення контакту в потрібній тональності (Н. Плющ, В. Русанівський, М. Стельмахович);
- це система усталених форм спілкування, прийнятих відповідно до соціальних ролей комунікантів і моральних норм поведінки (Ф. Бацевич);
- це етикетні вирази (С. Богдан);
- це гарні манери, хороший тон, норми пристойності, увічливість, культура поведінки, спілкування чи мовлення та под. (у популярній літературі).

Отже, мовленнєвий етикет – багатогранна та складна система, необхідність оволодіння нормами якої майбутнім педагогам є беззаперечною,

оскільки саме вихователі формуватимуть етичну сторону особистості дошкільника. Тому вважаємо за доцільне висвітлити моральний і психологічний зміст цього інтегрального поняття.

Моральний зміст мовленнєвої етики ґрунтований на його зовнішній формі та змісті моральної свідомості суспільства й особистості. Тобто мовленнєва поведінка зорієнтована на дотримання моральних принципів (повага до старшого, жінки і под.). Адже зовнішні форми мовленнєвої поведінки набувають не тільки естетичної, але й моральної цінності, делікатність, тактовність стають звичними формами самовираження внутрішнього у зовнішньому, коли засвоюються на основі морального почуття. Натомість формальне використання засобів мовленнєвого етикету є виявом нещирості та лицемірства, що знецінює і девальвує їх моральний зміст.

Уміння майстерно оперувати тими чи тими засобами мовленнєвого етикету залежить від володіння комунікантом певним рівнем психологічної культури, яка передбачає: уміння пізнавати інших людей; адекватно реагувати на їх поведінку та вмінні вибирати такі форми вербальної й невербальної комунікації, які відповідають індивідуальним особливостям співрозмовника (усі ці вміння належать до структури комунікативних здібностей). Основами формування психологічної культури вважаємо власний досвід спілкування, збагачення теоретичними знаннями, а також формування здатності до співпереживання та вмінні поводитись так, щоб не принижувати гідності інших.

Мовленнєвий етикет є не тільки явищем загальномовним, національно своєрідним, але водночас й індивідуальним, оскільки кожна людина добирає не лише найдоцільніше слово чи вираз у конкретній мовленнєвій ситуації, а безпосередньо, неминуче узгоджує свій вибір із власним уподобанням, тобто послуговується ним творчо [3, с.17]. Отже, майстерність кожного мовця полягає в умінні з традиційного для українців мовленнєвого етикету вибрати доречну формулу залежно від ситуації, у якій перебуває людина, урахувавши специфіку адресата, умови спілкування, обравши стиль спілкування [4].

Формування мовленнєвої етики у майбутніх вихователів передбачає розвиток моральних почуттів, вироблення стійких навичок етикетної мовленнєвої поведінки і, найголовніше, – щирого бажання бути ввічливим.

Розвиток моральних почуттів постає одним із домінантних етапів, передумовою в процесі формування мовленнєвої етики майбутніх педагогів. Відомо, правила мовленнєвого етикету ґрунтовані на моральному ставленні людини до людини, виникає необхідність формування таких особистісних якостей вихователів, які виражають їхню загальну позицію щодо інших людей – це почуття гуманізму, ціннісного ставлення до людини (дорослого, однолітка, дошкільника), у безпосередній співвіднесеності з нормами етикетної мовленнєвої поведінки – повага до співрозмовника, доброзичливість, уважність, терпимість, тактовність, скромність тощо.

Щодо другого етапу, вироблення стійких навичок мовленнєвої етикетної поведінки, то ввічливою людиною можна вважати лише ту, у якої знання норм і правил мовленнєвого етикету, усвідомлення їх морально-етичного змісту переросли у навички етикетної мовленнєвої поведінки. Формування мовленнєвого етикету, завдяки якому педагоги будуть здатні раціонально, з належною точністю, швидкістю і невимушеністю ввічливо поводитися, та автоматизму етикетних звичок потребує передусім урахування попередньо набутого досвіду оперування вербальними та невербальними засобами мовленнєвого етикету, поступовості й систематичності використання, корекції та доцільності.

Орієнтуючись на потрактування поняття мовленнєвої етики науковцями, подаємо універсальне його визначення. Так, «мовленнєва етика майбутнього вихователя» – це сукупність вербальних і невербальних засобів увічливості, уживаних відповідно до національно специфічних правил мовленнєвої етикетної поведінки, ґрунтованих на дотриманні моральних норм, відповідності внутрішніх моральних спонук і переконань.

Основними моральними нормами, якими повинен керуватися вихователь, вважаємо:

- чуйність – уміння налаштуватися на внутрішній світ співрозмовника; здатність до співпереживання радісних і сумних моментів життя;
- коректність – уміння керувати своїми емоціями (перебувати в межах загальноприйнятих норм порядності). Педагог повинен чітко усвідомлювати, що грубість, нестриманість у висловлюваннях шкодять стосункам, унеможлиблюють подальше спілкування;
- тактовність – це почуття міри. Тактовна людина знає, відчуває, що саме, коли, де, у якій мовленнєвій ситуації, і як можна сказати;
- скромність – природність мовленнєвої поведінки, що пристосована до оточуючих. Стримане, урівноважене спілкування є показником не тільки вміння володіти собою, а й самоповаги і поважного ставлення до інших;
- щирість – правдиве, безкорисливе, щире використання засобів мовленнєвого етикету в тій чи тій мовленнєвій ситуації.

Наведені етичні мовленнєві норми втілені у стереотипних загальноживаних словесних засобах мовленнєвого етикету, які використовуються під час звертання, привітання, прощання, вибачення, подяки, побажання, прохання, знайомства, запрошення, співчуття тощо зважаючи на місце, умови спілкування, стать, вік і характер взаємин зі співбесідником.

Узагальнення теоретичного матеріалу наукових джерел, значно розширило понятійні рамки мовленнєвої етики як психолого-педагогічного явища.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. К.: Видав. центр «Академія», 2004. 344 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: особистісно орієнтований підхід. К.: Либідь, 2003. 280 с.
3. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К., 1998. 475 с.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Л.: Сполох, 2000. 364 с.
5. Фенко М.Я. Формування мовленнєвого етикету майбутніх педагогів як необхідна складова їх фахової підготовки. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2012. № 14. С. 109–113.